

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

Μεταπτυχιακή Εργασία με τίτλο:

**«Η προστασία του δανειολήπτη στο ιδιωτικό δίκαιο:
συστηματική παρουσίαση»**

ΜΙΚΑΕΛΑ Ν. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Επιβλέπων: Ελευθέριος Βόγκλης, Λέκτορας

Αθήνα, 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α': ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ	7
I. Εισαγωγή	7
II. Καταναλωτική πίστη και προστασία του καταναλωτή	8
II.1. Σύνομη ιστορική αναδρομή	8
II.2. Το ισχύον νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα	10
III. Οδηγία 2008/48/ΕΚ [ΚΥΑ Ζ1-699/2010 όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ Ζ1-111/2012]	11
III.1. Η έννοια της καταναλωτικής πίστης και άλλων όρων	11
III.2. Εξαιρέσεις	13
III.3. Προσυμβατικό στάδιο	14
III.3.1. Υποχρέωση ενημέρωσης του καταναλωτή πριν τη σύναψη της σύμβασης	14
III.3.2. Τυποποιημένες πληροφορίες – Διαφήμιση	15
III.3.3. “Επαρκείς Εξηγήσεις”	17
III.3.4. Υποχρέωση αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας	17
III.4. Στάδιο κατάρτισης της σύμβασης	19
III.4.1. Τύπος και περιεχόμενο της σύμβασης	19
III.4.2. Υπαναχώρηση από τη σύμβαση	20
III.4.3. Δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης	20
IV. Συναλλαγές μέσω ηλεκτρονικής πληρωμής	21
IV.1. Ευθύνη του παρόχου υπηρεσιών ηλεκτρονικής πληρωμής	21
IV.2. Ευθύνη του χρήστη	21
V. Ν.2251/1994	22
V.1. Άρθρο 4α: Εμπορία από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών	22
V.2. Άρθρο 9: Διαφήμιση	23
V.3. Άρθρο 9α-9θ: Αθέμιτες εμπορικές πρακτικές	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β': ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ	25

I. Γενικοί Όροι Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ.)	25
I.1. Έννοια και πεδίο εφαρμογής Γ.Ο.Σ.	25
I.2. Προϋποθέσεις νομιμότητας Γ.Ο.Σ.	26
I.3. Καταχρηστικότητα Γ.Ο.Σ.	28
I.3.1 Γενική ρήτρα απαγόρευσης του άρθρου 2 παρ. 6 Ν.2251/1994	28
I.3.2 Άρθρο 2 παρ. 7 Ν.2251/1994 – Ενδεικτικός κατάλογος καταχρηστικών ρητρών	29
I.3.3. Συνέπειες καταχρηστικότητας Γ.Ο.Σ.	30
II. Γενικοί Όροι Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ.) στις τραπεζικές συμβάσεις	30
III. Δικαστική προστασία καταναλωτή – Συλλογικές αγωγές	32
IV. Ελληνική νομολογία σχετικά με καταχρηστικού όρους τραπεζικών συμβάσεων	33
IV. 1. Απόφαση 1219/2001 του Αρείου Πάγου	34
IV.2. Απόφαση 5253/2003 Εφετείου Αθηνών	35
IV. 3. Απόφαση 430/2005 του Αρείου Πάγου	37
IV. 4. Αποφάσεις 711/2007 και 961/2007 Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών	38
IV. 5. Αποφάσεις 1212/2007 και 33/2008 Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών	40
V. Δεδικασμένο της απόφασης επί συλλογικής αγωγής	41
VI. Εποπτικός ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ': ΡΥΘΜΙΣΗ ΟΦΕΙΛΩΝ ΥΠΕΡΧΡΕΩΜΕΝΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	43
I. Το φαινόμενο της υπερχρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών	43
II. Συγκριτική επισκόπηση ανάλογων αλλοδαπών νομοθετικών κειμένων	45
III. Ν. 3869/2010 “Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων”	48
III.1. Πεδίο εφαρμογής	48
III.2. Πρώτο στάδιο διαδικασίας ρύθμισης χρεών του Ν. 3869/2010	53
III.3. Δεύτερο στάδιο διαδικασίας ρύθμισης χρεών του Ν. 3869/2010	54
III.4. Τρίτο στάδιο διαδικασίας ρύθμισης χρεών του Ν. 3869/2010	56
III.4.1. Τετραετής ρύθμιση καταβολών (άρθρο 8)	56
III.4.2. Ρευστοποίηση ακίνητης περιουσίας (άρθρο 9 παρ.1)	58
III.4.3. Προστασία της κύριας ή μοναδικής κατοικίας (άρθρο 9 παρ.2)	60

III.4.4. Απαλλαγή από υπόλοιπα χρεών	61
III.4.5. Ειδικά ζητήματα	61
III.4.5.1. Θάνατος οφειλέτη και επίδρασή του στη διαδικασία	61
III.4.5.2. Ο προσδιορισμός του κόστους διαβίωσης του οφειλέτη και της οικογένειάς του	63
III.4.5.3. Υπαγωγή στο νόμο οφειλών του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων	67
III.4.5.4. Η υπαγωγή του υπερχρεωμένου εγγυητή στο Ν. 3869/2010	72
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΠΗΓΕΣ.....	79
.....	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά το πέρας μιας εποχής όπου η Ευρώπη βίωσε τεράστια οικονομική άνθιση και κατόρθωσε να αποτελέσει ισχυρό οικονομικό και πολιτικό κέντρο σε παγκόσμιο επίπεδο, διανύουμε μια περίοδο κατά την οποία οι κοινωνικοί, πολιτικοί και οικονομικοί πυλώνες των ευρωπαϊκών κοινωνιών φαίνονται να καταρρέουν. Η συνεχώς επιδεινούμενη οικονομική δυσχέρεια πρωταγωνιστεί τα δυο περίπου τελευταία έτη στην καθημερινότητα των Ευρωπαίων πολιτών. Όπως είναι φυσικό, από το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης δε θα μπορούσε να ξεφύγει η ελληνική οικονομία, τα θεμέλια της οποίας αναμφισβήτητα ήταν ήδη σαφρά.

Οι Έλληνες πολίτες, μετά την ένταξη της Ελλάδας στο ενιαίο νόμισμα, είδαν το βιοτικό επίπεδο τους να ακολουθεί ανοδική πορεία. Η αγοραστική τους δύναμη πολλαπλασιάστηκε ραγδαία και οι ίδιοι υιοθέτησαν έναν υπερκαταναλωτικό τρόπο ζωής. Σε αυτήν την κατεύθυνση οδηγήθηκαν, ιδίως, μετά το άνοιγμα της καταναλωτικής πίστης, στις αρχές τις δεκαετίας του 2000, όταν τα πιστωτικά ιδρύματα άρχισαν να υπερδανείζουν τους Έλληνες καταναλωτές και να τους χορηγούν πληθώρα τραπεζικών προϊόντων με υψηλά επιτόκια. Με αυτόν τον τρόπο, σχεδόν κάθε Έλληνας πολίτης είχε τη δυνατότητα να αποκτήσει κύρια ή εξοχική ιδιόκτητη κατοικία, ένα ή περισσότερα αυτοκίνητα, πλούσιο οικιακό εξοπλισμό αλλά και να ικανοποιήσει οποιαδήποτε άλλη καταναλωτική επιθυμία του. Ωστόσο, με το κλείσιμο της “τραπεζικής στρόφιγγας” κατέστη έκδηλη η πλασματική οικονομική δύναμη των Ελλήνων πολιτών και έγινε εμφανές το δυσεπίλυτο οικονομικό αδιέξοδο στο οποίο βρίσκεται η ελληνική οικογένεια.

Σε μια τέτοια οικονομική συγκυρία γίνεται επιτακτική η ανάγκη επανεξέτασης των μεθόδων δανεισμού των πολιτών από τα τραπεζικά ιδρύματα και των δυνατοτήτων πραγματικής προστασίας τους από καταχρηστικές και παράνομες πρακτικές. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει και εκθέσει συστηματικά το νομικό πλαίσιο προστασίας των Ελλήνων πολιτών σε όλα τα στάδια συναλλαγής τους με τα τραπεζικά ιδρύματα.

Στο πρώτο κεφάλαιο με τίτλο “Καταναλωτική Πίστη” γίνεται συνοπτική αναφορά στις προσυμβατικές υποχρεώσεις των τραπεζών. Ο καταναλωτής έχοντας αποφασίσει να προβεί σε ανάληψη δανειακού προϊόντος από την τράπεζα, έχει δικαίωμα να λάβει σαφή, ολοκληρωμένη και αντικειμενική ενημέρωση για τους όρους δανειοδότησης του. Από την άλλη, η ίδια η τράπεζα οφείλει, προτού δανειοδοτήσει τον καταναλωτή, να εξετάζει την πιστοληπτική ικανότητά του, ώστε να εξασφαλίσει την ομαλή αποπληρωμή του δανείου. Με την κοινοτική Οδηγία 2008/48/ΕΚ, η οποία έχει ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη με την ΚΥΑ Ζ1-699/2010, τίθενται οι βασικοί κανόνες του “υπεύθυνου τραπεζικού δανεισμού”.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται το φαινόμενο των καταχρηστικών γενικών όρων των τραπεζικών συμβάσεων και ο τρόπος προστασίας των δανειοληπτών από αυτούς. Ειδικότερα, με συνοπτικό τρόπο, αναλύεται η έννοια της καταχρηστικότητας των μονομερώς προδιατυπωμένων όρων που περιλαμβάνονται στις τραπεζικές συμβάσεις, καθώς και η δυνατότητα ακύρωσης τους μέσω των συλλογικών αγωγών. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στον εποπτικό ρόλο της Τράπεζας της Ελλάδος προκειμένου να αντιμετωπιστεί προληπτικά η καταχρηστική τραπεζική πρακτική.

Τέλος, το τρίτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, καταπιάνεται με την παρουσίαση του πολυσυζητημένου νόμου για τη ρύθμιση οφειλών των υπερχρεωμένων πολιτών. Η αποτυχής έκβαση των δυο προηγούμενων σταδίων των τραπεζικών συναλλαγών οδηγεί στον ανεύθυνο δανεισμό και την υπερχρέωση του δανειολήπτη, ο οποίος, πλέον, με τον Ν. 3869/2010 έχει τη δυνατότητα να ακολουθήσει την πτωχευτική διαδικασία των φυσικών προσώπων προκειμένου να καταφέρει να επανενταχθεί στην οικονομική και κοινωνική ζωή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

I. Εισαγωγή

Πιο επίκαιρη από ποτέ εμφανίζεται η συζήτηση σχετικά με την ασφάλεια και τη θωράκιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, τις εγγυήσεις για τις καταθέσεις, καθώς και για τα πιστωτικά προϊόντα που χαρακτηρίζονται ως επισφαλή¹. Την ίδια στιγμή, πρόσφατη έρευνα² ανέδειξε ως σημαντικότερη αιτία της υπερχρέωσης των νοικοκυριών τους αδιαφανείς όρους δανειοδότησης και την ελλιπή ενημέρωση κατά το προσυμβατικό στάδιο, καθώς και την έλλειψη ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειολήπτη από τα τραπεζικά ιδρύματα. Οι δύο αυτές εκφάνσεις δεν αποτελούν παρά τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, της ανάγκης δηλαδή θέσπισης όρων και κριτηρίων που υποχρεούνται να πληρούν οι πιστωτικοί φορείς όσον αφορά στην παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ή αλλιώς προϊόντων καταναλωτικής πίστης. Ο ανεύθυνος δανεισμός σε συνδυασμό με τους αδιαφανείς γενικούς όρους συναλλαγών, τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές και την ελλιπή προσυμβατική ενημέρωση αποτελούν στην ουσία έναν από τους κύριους λόγους παθογένειας του ελληνικού και όχι μόνο χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η Οδηγία 2008/48/ΕΚ για την καταναλωτική πίστη, όπως εναρμονίστηκε στις εθνικές έννομες τάξεις, δεν αποτελεί παρά μια όψιμη προσπάθεια αντιμετώπισης των καταχρηστικών πρακτικών στον τομέα της καταναλωτικής πίστης.

---

1 <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt200710.pdf> [30-05-2012]

2 Κοινωνικές διαστάσεις υπερχρέωσης. <http://www.ekpizo.gr/sites/default/files/parousiasi-apotelesmaton-uperxreomenon.pdf> [27/05/2012]

II. Καταναλωτική πίστη και προστασία του καταναλωτή

II.1. Σύνομη ιστορική αναδρομή

Ήδη από τη δεκαετία του 1970 είχε ξεκινήσει η συζήτηση σε διεθνές επίπεδο για την ασφάλεια του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενώ το 1974 συστάθηκε η “Επιτροπή της Βασιλείας” με μέλη της τις κεντρικές Τράπεζες και άλλες εποπτικές αρχές από κράτη – μέλη, η οποία δεν αποτελεί διεθνή οργανισμό αλλά μια de facto οργάνωση, χωρίς νομική προσωπικότητα, που λειτουργεί με την υποστήριξη της γραμματείας της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements).

Οι κανόνες που περιέχονται στις εκθέσεις της δεν έχουν νομική δεσμευτικότητα αλλά αποτελούν “γενικές κατευθυντήριες γραμμές καλής πρακτικής”. Το σύμφωνο για την κεφαλαιακή επάρκεια τραπεζών υπογράφηκε αρχικά το 1988, τροποποιήθηκε το 1996 (οπότε και συμπεριλήφθηκαν οι κίνδυνοι αγοράς) και τον Ιούνιο 2006 ολοκληρώθηκε η διαδικασία έκδοσης του νέου Συμφώνου Κεφαλαιακής Επάρκειας (Basel II), συμπεριλαμβάνοντας διατάξεις για τον υπεύθυνο δανεισμό και τον έλεγχο της πιστωτικής φερεγγυότητας του δανειολήπτη. Τέλος, στο πλαίσιο “Βασιλεία III” παρουσιάζονται κανονιστικά πρότυπα που αφορούν την κεφαλαιακή επάρκεια και ρευστότητα των Τραπεζών³.

Η σύλληψη μιας κοινοτικής πολιτικής για τα θέματα του καταναλωτή εμφανίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του '70. Η συνθήκη της Ρώμης δεν προέβλεπε ad hoc τη θέσπιση τέτοιας πολιτικής και μόνο στη διάσκεψη κορυφής του Παρισιού το 1972 οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων εκδήλωσαν για πρώτη φορά την πολιτική βούληση για το θέμα αυτό. Λίγο μετά, η Επιτροπή υπέβαλε το πρώτο πρόγραμμα δράσης σχετικά με την προστασία των καταναλωτών (Επίσημη Εφημερίδα C 92, 25.04.1975), όπου και υλοποιήθηκε το 1975 στο προκαταρκτικό πρόγραμμα δράσης

---

3 Πεπές Ζ., <http://www.capital.gr/news.asp?details=342108> [πρόσβαση 28/05/2012], Βιβλιοθήκη της ΤτΕ, Βιβλιογραφία Βασιλεία I,II και III, τεύχος 11/2011, σ.2

του συμβουλίου για μια πολιτική δράσης και πληροφόρησης των καταναλωτών⁴. Το 1986, η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ, η οποία τροποποιήθηκε με την 90/88/ΕΟΚ και όρισε την έννοια του καταναλωτή και της σύμβασης πίστωσης, εισήγαγε για πρώτη φορά την έννοια του «Συνολικού Ετήσιου Πραγματικού Ποσοστού Επιβάρυνσης» (ΣΕΠΠΕ) και έθεσε κανόνες στην προσυμβατική ενημέρωση και διαφήμιση των πιστωτικών φορέων. Η ελληνική έννομη τάξη εναρμονίστηκε με την ως άνω οδηγία μέσω της ΚΥΑ Φ1-983/1991. Επόμενο βήμα αποτέλεσε η Οδηγία 98/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, που τροποποίησε την 87/102/ΕΟΚ και η Σύσταση 97/489/ΕΚ της Επιτροπής, σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά στις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου (ΚΥΑ Ζ1-178/2001), η οποία κατά το μέρος σχετικά με τη χρήση της πιστωτικής κάρτας τροποποιήθηκε από το Ν.3862/2010 άρθρο 53 επ.. Από την άλλη, η Οδηγία 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 23^{ης} Απριλίου 2009 κατήργησε την 87/102/ΕΟΚ⁵ και εντάχθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με την ΚΥΑ Ζ1-699/2010, όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ Ζ1-111/2012.

Η έκδοση μιας νέας Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη κρίθηκε αναγκαία καθώς η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ αντιπροσώπευε μια κοινωνία όπου οι περισσότεροι καταναλωτές πλήρωναν με μετρητά (“Cash society”)⁶. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, όμως, η καταναλωτική πίστη έχει εξελιχθεί σε μεγάλο βαθμό, τόσο από οικονομικής πλευράς, αν αναλογιστεί κανείς π.χ. τη μεγάλη διάδοση των πιστωτικών καρτών, όσο και από πλευράς ανάπτυξης νέων μορφών πιστώσεων, όπως π.χ. την πληρωμή δόσεων μέσω πιστωτικής κάρτας ή τις δυνατότητες υπερανάληψης⁷. Επιπλέον, η παλιά Οδηγία δεν ήταν αποτελεσματική στο πλαίσιο

---

4 Δέλλιος Ι. Προστασία των καταναλωτών και σύστημα ιδιωτικού δικαίου Ι, Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, 2005, σ.405

5 Πελένη-Παπαγεωργίου, Η νέα οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις καταναλωτικές συμβάσεις, Νομικό Βήμα,(2010), σ.275 επ.

6 Παπαϊωάννου, Η προστασία του καταναλωτή στο ουσιαστικό ευρωπαϊκό δίκαιο της καταναλωτικής πίστης, 2007, σ.106 σημ.5

7 Αιτιολογική σκέψη 5 του προοιμίου της Οδηγίας 200/48/ΕΚ.

της ενιαίας αγοράς, διότι βασιζόταν στην ελάχιστη εναρμόνιση⁸. Αντιθέτως, με τη νέα Οδηγία δεν επιτρέπεται στα κράτη-μέλη να εισάγουν αποκλίνουσες ρυθμίσεις. Μεταξύ των άλλων σημαντικών τροποποιήσεων που επέρχονται με την νέα Οδηγία είναι ο σαφέστερος προσδιορισμός του πεδίου εφαρμογής της (άρθρο 2) αλλά και οι πιο συγκεκριμένες ρυθμίσεις ως προς την υποχρέωση και τον τρόπο προσυμβατικής ενημέρωσης των καταναλωτών⁹.

II.2. Το ισχύον νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα

Όπως προαναφέρθηκε, οι κανόνες σχετικά με την καταναλωτική πίστη περιλαμβάνονται στις διατάξεις της ΚΥΑ Ζ1-178/2001 και κυρίως της ΚΥΑ Ζ1-699/2010. Η πρώτη περιέχει κυρίως ρυθμίσεις σχετικά με τις πιστωτικές κάρτες ενώ η δεύτερη, όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ Ζ1-111/2012, αποτελεί εναρμόνιση της ελληνικής έννομης τάξης με την Οδηγία 2008/48/ΕΚ και εισάγει κανόνες αναγκαστικού χαρακτήρα (άρθρο 21).

Φυσικά, σημαντικές διατάξεις περιλαμβάνει ο Ν. 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή, όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3587/2007, ιδίως το άρθρο 2 σχετικά με τους καταχρηστικούς γενικούς όρους συναλλαγών, το άρθρο 4α σχετικά με τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες από απόσταση και τα άρθρα 9 και 9α έως 9θ σχετικά με τη διαφήμιση και τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές. Τέλος, ιδιαίτερη νομική προστασία παρέχει ο Ν. 3862/2010, ο οποίος εναρμονίζεται με τις κοινοτικές Οδηγίες 2007/64/ΕΚ, 2007/44/ΕΚ και 2010/16/ΕΕ που αφορούν, μεταξύ άλλων, υπηρεσίες ηλεκτρονικών πληρωμών στην εσωτερική αγορά.

---

⁸ Αιτιολογικές σκέψεις 7 και 9 του προοιμίου της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ

⁹ Θεοχαροπούλου, Η νέα οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταναλωτική πίστη, 2008, ΔΕΕ 3/2008, σ. 386 επ.

III. Οδηγία 2008/48/ΕΚ

[ΚΥΑ Ζ1-699/2010 όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ Ζ1-111/2012]

III.1. Η έννοια της καταναλωτικής πίστης και άλλων όρων

Με τον όρο *καταναλωτική πίστη* νοείται κάθε μορφής πιστωτική διευκόλυνση που παρέχεται από ένα πιστοδότη (τράπεζα, έμπορο, κ.ά.) σε έναν καταναλωτή, σε πρόσωπο, δηλαδή, που παίρνει πίστωση για μη επαγγελματικούς λόγους¹⁰. Ως εκ τούτου, χαρακτηριστικές περιπτώσεις καταναλωτικής πίστης αποτελούν οι συμφωνίες για απόκτηση πιστωτικής κάρτας¹¹, οι συμβάσεις για χορήγηση προσωπικών, καταναλωτικών δανείων ή δανείων ανοιχτού τύπου, η αγορά αγαθών ή υπηρεσιών με δόσεις, οι καταθέσεις χρημάτων, οι πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων.

Ως *σύμβαση πίστωσης* ορίζεται, κατά το άρθρο 3 στοιχ. γ' της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, εκείνη η "σύμβαση, δυνάμει της οποίας πιστωτικός φορέας χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει σε καταναλωτή πίστωση, με τη μορφή προθεσμιακής καταβολής, δανείου ή οποιασδήποτε άλλης παρόμοιας χρηματοδοτικής διευκόλυνσης". Ο ορισμός αυτός παραμένει ο ίδιος με τον αντίστοιχο της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ, αποφεύγοντας την απαρίθμηση συγκεκριμένων συμβατικών τύπων, με μόνη επουσιώδη διαφορά, ότι στη θέση του όρου "προθεσμία πληρωμής" εισάγεται ο όρος "προθεσμιακή καταβολή"¹².

Ως προς τον ορισμό του *καταναλωτή* (άρθρο 3 στοιχ. α) η Οδηγία 2008/48/ΕΚ προσδιορίζει την ιδιότητα του καταναλωτή με την καθιερωμένη σε κοινοτικό επίπεδο στενή έννοια του όρου, δηλαδή με βασικό κριτήριο τη χρησιμοποίηση της πίστωσης για την ικανοποίηση μη επαγγελματικών αναγκών. Ο κύκλος των εντασσομένων ως καταναλωτών στην Οδηγία περιλαμβάνει την υλοποίηση μιας θετικής, ότι ο καταναλωτής είναι φυσικό πρόσωπο, και μια αρνητικής προϋπόθεσης,

---

10 Καράκωστας Ι. Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 118

11 Τσίρος Σ., Πιστωτική κάρτα, (2007) Νομική Βιβλιοθήκη σσ. 437-438.

12 Πελένη-Παπαγεωργίου Α., Η νέα οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις καταναλωτικές συμβάσεις, Νομικό Βήμα, 2010, τόμος 58, τεύχος 2.

ότι δε λειτουργεί στο πλαίσιο εμπορικής επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας¹³. Ωστόσο, δεν απαγορεύεται στα κράτη-μέλη, στο πλαίσιο της εναρμόνισης, να θεσπίσουν ελεύθερα ρυθμίσεις για ζητήματα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Πράγματι, στο πλαίσιο της εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας με την κοινοτική οδηγία, ο νομοθέτης του Ν.2251/1994¹⁴ για την προστασία του καταναλωτή, ορίζει ευρύτερα την έννοια του καταναλωτή περιλαμβάνοντας σε αυτήν κάθε “τελικό αποδέκτη” (άρθρο 1 παρ. 4) και επίσης τον εγγυητή υπέρ του καταναλωτή¹⁵. Αυτό σημαίνει ότι ο Έλληνας Νομοθέτης έχει την ευχέρεια να επεκτείνει την προστασία της Οδηγίας σε κατηγορίες πιστοληπτών που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της, π.χ. σε άπειρους επαγγελματίες¹⁶. Από τη θεωρία, ωστόσο, έχει ασκηθεί έντονη κριτική ως προς την υπερβολική ευρύτητα του εν λόγω ορισμού, καθώς από το γράμμα του νόμου “τελικός αποδέκτης των προϊόντων ή υπηρεσιών” συνάγεται ότι ακόμη και μια μεγάλη εταιρεία ή μια τράπεζα δύνανται να θεωρηθούν ως καταναλωτές. Παρόλα αυτά, με την τελευταία τροποποίηση που επέφερε ο Ν. 3587/2007 και με τον χαρακτηρισμό του εγγυητή ως καταναλωτή “εφόσον αυτός δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής του δραστηριότητας”, ο Έλληνας νομοθέτης φαίνεται ότι αρχίζει να προσαρμόζεται στον ορισμό του κοινοτικού νομοθέτη και στη στενή έννοια του καταναλωτή¹⁷.

---

13 Λιβαδά Χ, Η έννοια του προστατευτέου καταναλωτή σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, 2005, ΔΕΕ 11/2005, σ. 1137 επ.

14 Παπανικολάου, Η έννοια του καταναλωτή σήμερα, ΔΕΕ 2010, 16 επ.

15 Δέλλιος Γ., ό.π. σ.20.

«.....Διαφορά ως προς το Ν.2251/1994 εμφανίζει και ο ορισμός του καταναλωτή στο α. 1 ΠΔ 131/2003 για το ηλεκτρονικό εμπόριο, το οποίο ακολουθεί το α. 2 της αντίστοιχης Οδηγίας 2000/31 θεωρώντας καταναλωτή κάθε πρόσωπο που επιδιώκει στόχους μη εντασσόμενους στο πλαίσιο της εμπορικής του ή επαγγελματικής του δραστηριότητας..»

16 Πελένη- Παπαγεωργίου Α. ό.π.,

17 Δούβλης Β. Η απελευθέρωση των τραπεζικών εγγυητών κατ' άρθρο 862 ΑΚ, 1998/ Η υπαγωγή ή μη των τραπεζικών εγγυητών στο Ν.2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή. Σκέψεις και διαπιστώσεις με αφορμή την ΕφΠειρ 91/2002, ΔΕΕ 2003, σ.876 επ

Τέλος, ως πιστωτικός φορέας νοείται οποιοσδήποτε χορηγεί πιστώσεις είτε κατ' επάγγελμα, όπως οι τράπεζες, είτε στο πλαίσιο άσκησης εμπορικής ή επιχειρηματικής του δραστηριότητας, όπως ο έμπορος που χορηγεί με πίστωση την αγορά αγαθών που εμπορεύεται¹⁸.

III.2. Εξαιρέσεις

Στο άρθρο 2 παρ. 3 απαριθμούνται οι εξαιρέσεις συμβάσεων πίστωσης που δεν περιλαμβάνονται στην έννοια της καταναλωτικής πίστης:

α) συμβάσεις πίστωσης που εξασφαλίζονται είτε με υποθήκη είτε με άλλη παρόμοια εγγύηση που χρησιμοποιείται γενικά σε κράτος μέλος για ακίνητα περιουσιακά στοιχεία, ή που εξασφαλίζονται βάσει δικαιώματος σχετιζομένου με ακίνητα περιουσιακά στοιχεία. Σε αντίθεση με την προηγούμενη Οδηγία που εξαιρούσε μόνο τα στεγαστικά δάνεια, η Οδηγία 2008/48/ΕΚ εξαιρεί όλα τα ενυπόθηκα δάνεια εξαιτίας του ιδιαίτερου χαρακτήρα τους, δηλαδή στα μεγάλα ποσά, στη μεγάλη χρονική διάρκεια καθώς και στον μικρότερο κίνδυνο για τον πιστωτικό φορέα¹⁹

β) συμβάσεις πίστωσης σκοπός των οποίων είναι η απόκτηση ή διατήρηση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας επί εγγείου ιδιοκτησίας ή επί υπάρχοντος ή υπό κατασκευή κτιρίου·

γ) συμβάσεις πίστωσης που αφορούν συνολικό ποσό πίστωσης μικρότερο των 200 ευρώ ή μεγαλύτερο των 75.000 ευρώ·

δ) συμβάσεις μίσθωσης ή χρηματοδοτικής μίσθωσης στις οποίες ούτε η ίδια η σύμβαση ούτε τυχόν άλλη αυτοτελής σύμβαση ορίζουν υποχρέωση αγοράς του αντικειμένου της σύμβασης· η ύπαρξη υποχρέωσης θεωρείται ότι υφίσταται όταν αποφασίζεται μονομερώς από τον πιστωτικό φορέα·

---

18 Τασίκας, Η ενσωμάτωση στο εσωτερικό δίκαιο προστασίας του καταναλωτή του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ για την καταναλωτική πίστη υπό το πρίσμα του εναρμονιστικού της προτύπου, ΧρηΔικ 2009, 54 επ.

19 Αιτιολογική σκέψη 14 του προοιμίου της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ

ε) συμβάσεις πίστωσης υπό μορφή δυνατότητας υπερανάληψης και στις οποίες η πίστωση πρέπει να εξοφληθεί εντός ενός μηνός·

στ) συμβάσεις πίστωσης οι οποίες είναι άτοκες και χωρίς άλλες επιβαρύνσεις καθώς και συμβάσεις πίστωσης δυνάμει των οποίων η πίστωση πρέπει να εξοφληθεί εντός τριών μηνών και για τις οποίες η καταβλητέα επιβάρυνση είναι ασήμαντη·

ζ) συμβάσεις πίστωσης που χορηγούνται άτοκα από εργοδότη στους εργαζομένους του ως δευτερεύουσα δραστηριότητα ή με συνολικά ετήσια ποσοστά επιβάρυνσης χαμηλότερα από εκείνα που επικρατούν στην αγορά, και τα οποία δεν προσφέρονται γενικά στο κοινό·

η) συμβάσεις πίστωσης, οι οποίες συνάπτονται με επενδυτικές επιχειρήσεις

θ) συμβάσεις πίστωσης που απορρέουν από διακανονισμό που επιτεύχθηκε ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης δημόσιας αρχής·

ι) συμβάσεις πίστωσης που αφορούν την προθεσμιακή εξόφληση υπάρχουσας οφειλής χωρίς επιβαρύνσεις·

ια) συμβάσεις πίστωσης κατά τη σύναψη των οποίων ο καταναλωτής καλείται να καταθέσει εμπράγματη ασφάλεια στον πιστωτικό φορέα ως ενέχυρο και στις οποίες η ευθύνη του καταναλωτή περιορίζεται αυστηρά στο εν λόγω ενέχυρο·

ιβ) συμβάσεις πίστωσης που σχετίζονται με δάνεια χορηγούμενα σε περιορισμένο κοινό δυνάμει νομικής διάταξης για σκοπούς κοινής ωφελείας, με επιτόκιο χαμηλότερο από το συνήθως προτεινόμενο στην αγορά, ή άτοκα ή με άλλους όρους οι οποίοι θα ήταν πιο ευνοϊκοί για τον καταναλωτή από αυτούς που επικρατούν στην αγορά και με επιτόκιο όχι υψηλότερο από αυτό που επικρατεί στην αγορά.

III.3. Προσυμβατικό στάδιο

III.3.1. Υποχρέωση ενημέρωσης του καταναλωτή πριν τη σύναψη της σύμβασης

Ένα από τα δραστικότερα μέτρα, που ο κοινοτικός νομοθέτης θεσπίζει με την Οδηγία 2008/48/EK για την προστασία του καταναλωτή που ζητεί πίστωση, είναι η

υποχρέωση ενημέρωσής του από τον πιστωτικό φορέα πριν από τη σύναψη της σύμβασης²⁰. Η προσυμβατική πληροφόρηση, η οποία στοχεύει στο να έχει ο καταναλωτής “πλήρη γνώμη των πραγμάτων”²¹, ρυθμίζεται από το άρθρο 5 της Οδηγίας και συμπληρώνεται με το άρθρο 6 , που αφορά ορισμένες ειδικές πιστωτικές συμβάσεις, μεταξύ των οποίων και τις συμβάσεις που έχουν τη μορφή της δυνατότητας υπερανάληψης.

III.3.2. Τυποποιημένες πληροφορίες - Διαφήμιση

Στο άρθρο 5 παρ. 1 της Οδηγίας, προβλέπονται διεξοδικά τα στοιχεία πληροφόρησης που απαιτητικώς πρέπει να παρέχει ο φορέας πίστωσης στον καταναλωτή. Σε γενικές γραμμές η πληροφόρηση, η οποία γίνεται μέσω εξατομικευμένου φύλλου πληροφόρησης²², περιλαμβάνει στοιχεία για α) την ταυτότητα του πιστωτικού φορέα, β) τα βασικά χαρακτηριστικά της πίστωσης π.χ. το είδος και τη διάρκεια της πίστωσης, τις δόσεις, το συνολικό ποσό οφειλής κλπ γ) το κόστος της πίστωσης π.χ. το χρεωστικό επιτόκιο, το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο κλπ, και δ) τα δικαιώματα του καταναλωτή π.χ. το δικαίωμα υπαναχώρησης, το δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης κλπ²³. Αξιοσημείωτο, πάντως, είναι ότι ο κοινοτικός νομοθέτης δεν αναφέρει την πιθανή κύρωση του πιστωτικού φορέα που παραβιάζει το καθήκον της προσυμβατικής πληροφόρησης, αφήνοντας τον εθνικό νομοθέτη ελεύθερο να ορίσει το είδος αυτής. Έτσι, στο άρθρο 4α του Ν.

---

20 Αλεξανδρίδου Ε. Δικαιο Προστασίας Καταναλωτή, ελληνικό και κοινοτικό, τ. II, 1996, εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 49.

21 Αιτιολογική σκέψη 19 του προοιμίου της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ.

22 Οι πληροφορίες αυτές παρέχονται εγγράφως ή επί άλλου σταθερού μέσου μέσω των «τυποποιημένων ευρωπαϊκών πληροφοριών καταναλωτικής πίστης» που περιλαμβάνονται στο παράρτημα II. Ο πιστωτικός φορέας θεωρείται ότι έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις παροχής πληροφοριών της παραγράφου αυτής καθώς και του άρθρου 3 παρ. 1 και 2 της Οδηγίας 2002/65/ΕΚ, εφόσον έχει παράσχει τις «τυποποιημένες πληροφορίες καταναλωτικής πίστης».

23 Οι εν λόγω κανόνες στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 1^{ης} Μαρτίου 2001 σχετικά με τις προσυμβατικές πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται από πιστωτές που χορηγούν στεγαστικά δάνεια.

2251/1994 παρ. 3 εδ. δ' προβλέπεται, σε τέτοιες περιπτώσεις, ακυρότητα της σύμβασης υπέρ του καταναλωτή.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ.1 εδ α της Οδηγίας, η πληροφόρηση του καταναλωτή πρέπει να λάβει χώρα “εγκαίρως και προτού (ο καταναλωτής) δεσμευτεί από οποιαδήποτε σύμβαση πίστωσης. Στη συνέχεια της ίδιας παραγράφου αναφέρεται ότι οι τυποποιημένες πληροφορίες πρέπει να παρέχονται εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο, όπως δισκέτα, CD-ROM, DVD κλπ²⁴ Η έννοια του σταθερού μέσου προσδιορίζεται πιο αναλυτικά από την Οδηγία 2002/65/EK, άρθρο 2, εδ.στ²⁵, ως εξής: «Σταθερό μέσο: κάθε μέσο που επιτρέπει στον καταναλωτή να αποθηκεύει πληροφορίες απευθυνόμενες προσωπικά σε αυτόν, κατά τρόπο προσπελάσιμο για μελλοντική αναφορά επί χρονικό διάστημα επαρκές για τους σκοπούς που εξυπηρετούν οι πληροφορίες, και το οποίο επιτρέπει την ακριβή αναπαραγωγή των αποθηκευόμενων πληροφοριών»²⁶.

Η τυποποιημένη πληροφόρηση πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 4 της Οδηγίας, να παρέχεται και στη διαφήμιση, εάν σε μια πίστωση υπάρχει ένα αριθμητικό δεδομένο (π.χ. επιτόκιο).

Η αναγκαιότητα της σωστής πληροφόρησης του υποψήφιου δανειολήπτη πηγάζει, εξάλλου, από τον κατεξοχήν ρόλο της διαφήμισης (ακόμα και τραπεζικού προϊόντος) που είναι να καταστήσει γνωστό το προωθούμενο προϊόν με σκοπό να πείσει το ευρύ κοινό να το αναζητήσει και να το προμηθευτεί, υπό όρους βέβαια που ανταποκρίνονται στις αρχές του αποδοτικού ανταγωνισμού και δεν αλλοιώνεται ή νοθεύεται η ελευθερία επιλογής του καταναλωτή²⁷.

---

24 Λιβαδά Χ., Το νέο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταναλωτική πίστη, 2008, σ. 93

25 Οδηγία 2002/65/EK για την από απόσταση εμπορία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές και την τροποποίηση των Οδηγιών 1997/7/EK και 1998/27/EK.

26 Σπυριδάκη Α., Καταναλωτική Πίστη- Προσυμβατική Ενημέρωση και Υπεύθυνος Δανεισμός, 2009, Μεταπτυχιακή Εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

27 Περάκης, Σύγχρονα προβλήματα της διαφήμισης, Πρακτικά 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ελλήνων Εμπορικόλογων, 1999, σ.23

III.3.3. “Επαρκείς Εξηγήσεις”

Ο πιστωτικός φορέας, πέρα από την υποχρέωση παροχής τυποποιημένων πληροφοριών, έχει και την συμπληρωματική υποχρέωση να παράσχει επιπλέον πληροφορίες – επαρκείς εξηγήσεις στον καταναλωτή, ώστε ο τελευταίος να είναι σε θέση να αξιολογήσει κατά πόσο είναι συμφέρουσα για αυτόν η σύναψη της συγκεκριμένης σύμβασης πίστωσης (άρθρο 5 παρ.6). Για την επίτευξη του σκοπού αυτού δεν αρκούν τυποποιημένες πληροφορίες αλλά απαιτούνται εξηγήσεις με “εξατομικευμένο τρόπο”.²⁸

III.3.4. Υποχρέωση αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας

Με τη διάταξη του άρθρου 8 εισάγεται η υποχρέωση του πιστωτή να αξιολογήσει και ελέγξει την πιστοληπτική ικανότητα του δανειολήπτη, σύμφωνα με τα προσφερόμενα κατά το προσυμβατικό στάδιο στοιχεία²⁹ αλλά και το ιστορικό συναλλακτικών συνηθειών όπως αυτό διαγράφεται στις κατάλληλες βάσεις δεδομένων³⁰, με αρνητικές μάλιστα συνέπειες για τον πιστωτή σε περίπτωση παραβίασης της υποχρέωσης του και πιο συγκεκριμένα την απαλλαγή του δανειζόμενου από το συνολικό κόστος της πίστωσης, περιλαμβανομένων των τόκων, με μόνη την υποχρέωση του τελευταίου να αποδώσει το χορηγούμενο κεφάλαιο.

Η φαινομενική αυστηρότητα της εν λόγω διάταξης βρίσκει έρεισμα ακριβώς στο ιστορικό ανεύθυνου δανεισμού των τραπεζών, μια πρακτική που όπως προαναφέρθηκε ευθύνεται μεταξύ άλλων για την κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Δεν είναι τυχαίο ότι η εισαγωγή του κανόνα της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ συμπίπτει χρονικά με τη μετουσίωση της “Βασιλείας II” σε κοινοτικό δίκαιο το 2006. Εν προκειμένω θα έπρεπε να παρατηρηθεί ότι ενδεχόμενη ακυρότητα της σύμβασης κατά το α. 178 ΑΚ ως συνέπεια της παράλειψης του πιστωτή να αξιολογήσει την

---

28 Αιτιολογική σκέψη 27 του προοιμίου της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ

29 Χιωτέλλης, Προσωπικά δεδομένα και πιστοληπτική ικανότητα, ΧρηΔικ 2010, σ. 302 επ-Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τεύχος Ι, 6η έκδοση 2008, αρ. 115 επ, 121.

30 <http://www.tiresias.gr/legislation/index.html> [πρόσβαση 30-05-2012]

πιστοληπτική ικανότητα του δανειζόμενου θα οδηγούσε στην ασύμφορη για τον καταναλωτή υποχρέωση να επιστρέψει το κεφάλαιο που έλαβε, σύμφωνα με τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (α 904 ΑΚ επ.)³¹. Για το λόγο αυτό επιλέγεται ένας είδος ποινής για τον πιστωτή, αφενός η διατήρηση της εγκυρότητας της σύμβασης και αφετέρου η απαλλαγή από τους τόκους για τον οφειλέτη.

Τέλος, σύμφωνα με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, ορίζεται ότι η τυχόν μεταβολή του ποσού της παρεχόμενης πίστωσης κατά τη διάρκεια της σύμβασης ομοίως θα πρέπει να έπεται ενός επανελέγχου της πιστοληπτικής φερεγγυότητας του δανειζόμενου.

Στην αιτιολογική σκέψη 26 του προοιμίου της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, διευκρινίζεται ότι “τα κράτη-μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την προαγωγή υπεύθυνων πρακτικών σε όλες τις φάσεις της πιστωτικής σχέσης, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών χαρακτηριστικών της πιστωτικής τους αγοράς. Τα μέτρα αυτά μπορούν να περιλαμβάνουν π.χ την ενημέρωση και την εκπαίδευση των καταναλωτών , συμπεριλαμβανομένων των προειδοποιήσεων για τους κινδύνους της μη πληρωμής και της υπερχρέωσης. Στη διευρυνόμενη πιστωτική αγορά, είναι σημαντικό να αποφεύγουν οι πιστωτικοί φορείς τον ανεύθυνο δανεισμό ή τη χορήγηση δανείων χωρίς προηγούμενο έλεγχο φερεγγυότητας, ενώ τα κράτη-μέλη θα πρέπει να διενεργούν τον αναγκαίο έλεγχο για την αποφυγή τέτοιας συμπεριφοράς και θα πρέπει να καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα για την κύρωση των πιστωτών σε ανάλογες περιπτώσεις”. Επίσης, αναφέρει ότι “οι πιστωτικοί φορείς θα πρέπει να έχουν ατομικά την ευθύνη του ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή”. Ωστόσο, παραμένει αναπάντητο το ερώτημα εάν σε περίπτωση αρνητικής διάγνωσης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή ο πιστωτικός φορέας πρέπει να αρνηθεί την πίστωση ή αρκεί να ενημερώσει τον καταναλωτή για τις συνέπειες της τυχόν αφερεγγυότητάς του³².

---

31 Τασίκας, Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή στην παροχή καταναλωτικής πίστης, ΝοΒ, Τόμος 59 Τεύχος 11, 2011, σ. 2285.

32 Πελένη-Παπαγεωργίου, *op.cit.* σ. 283

Φυσικά, κατά τη μεταφορά της Οδηγίας στις εθνικές έννομες τάξεις θα πρέπει να αποφευχθεί η διαφοροποιημένη εφαρμογή της, να προστατευθούν οι ευπαθείς ομάδες πληθυσμού που έχουν άμεση ανάγκη δανεισμού και φυσικά να ληφθούν υπόψη οι περιορισμοί υπό τους οποίους λειτουργεί η λευκή λίστα του «Τειρεσία»³³ από την αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων³⁴.

III.4. Στάδιο κατάρτισης της σύμβασης

III.4.1. Τύπος και περιεχόμενο της σύμβασης

Σύμφωνα με το άρθρο 10, οι συμβάσεις πίστωσης καταρτίζονται εγγράφως και όλα τα συμβαλλόμενα μέρη λαμβάνουν από ένα αντίτυπο της σύμβασης πίστωσης. Συνεπώς, και ο εγγυητής, εφόσον υπάρχει, πρέπει να λάβει αντίγραφο της υπογεγραμμένης σύμβασης. Η προγενέστερη Οδηγία 87/102/ΕΟΚ ανέφερε αυτή την υποχρέωση μόνο για τον καταναλωτή. Για το κύρος της σύναψης συμβάσεων πίστωσης εφαρμόζονται οι ισχύουσες περί συμβάσεων διατάξεις. Η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει, με τρόπο σαφή και συνοπτικό τα κατά το προσυμβατικό στάδιο στοιχεία, καθώς και μια σειρά άλλων αριθμούμενων στοιχείων.

Επιπρόσθετα, βάσει του άρθρου 11 παρ.1 της νέας Οδηγίας, ο καταναλωτής πρέπει, στην περίπτωση σύμβασης με χρεωστικό επιτόκιο, “να ενημερώνεται για τυχόν μεταβολή του χρεωστικού επιτοκίου εγγράφως ή επί άλλου σταθερού μέσου, πριν την έναρξη ισχύος του νέου επιτοκίου”.

Τέλος, η Οδηγία προβλέπει περαιτέρω στοιχεία για τις ειδικότερες μορφές πίστωσης, όπως στην περίπτωση πιστωτικής σύμβασης υπό μορφή δυνατότητας υπερανάληψης (άρθρο 12) ή στην περίπτωση υπέρβασης σε σύμβαση ανοίγματος τρέχοντος λογαριασμού (άρθρο 18)

---

33 <http://www.tiresias.gr/legislation/index.html> [πρόσβαση 30-05-2012]

34 Σπυριδάκη Α., ο.π.σ.81

III.4.2. Υπαναχώρηση από τη σύμβαση

Η Οδηγία 2008/48/ΕΚ, αναγνωρίζοντας τη μειονεκτική θέση που βρίσκεται ο καταναλωτής, ο οποίος συνάπτει σύμβαση πίστωσης, του παρέχει το δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση. Σύμφωνα με το άρθρο 14, δεν χρειάζεται να υπάρχει κάποιος ιδιαίτερος λόγος υπαναχώρησης, ενώ ο καταναλωτής που επιθυμεί να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση δεν υποχρεούται να καταβάλει οποιουδήποτε είδους αποζημίωση στον πιστωτή.

Ωστόσο, ο καταναλωτής δύναται να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση πίστωσης εντός αποκλειστικής προθεσμίας δεκατεσσάρων ημερών. Η προθεσμία αυτή αρχίζει από την ημέρα σύναψης της σύμβασης πίστωσης ή από την ημέρα κατά την οποία ο καταναλωτής παραλαμβάνει τους όρους της σύμβασης και τις πληροφορίες του άρθρου 10, αν η ημέρα αυτή είναι μεταγενέστερη από την ημερομηνία σύναψης της σύμβασης. Η προθεσμία θεωρείται ότι έχει τηρηθεί εάν η ειδοποίηση έχει αποσταλεί πριν τη λήξη της προθεσμίας με έγγραφο ή άλλο σταθερό μέσο στο οποίο έχει πρόσβαση ο πιστωτικός φορέας (άρθρο 14 παρ. 3 στοιχ. α').

Σε περίπτωση που ο καταναλωτής ασκήσει το δικαίωμα του αυτό, οφείλει το ταχύτερο δυνατόν και πάντως εντός τριάντα ημερών, να καταβάλει στον πιστωτικό φορέα το κεφάλαιο και τους δεδουλευμένους τόκους επί του κεφαλαίου αυτού από την ημερομηνία ανάληψης του ποσού έως την ημερομηνία εξόφλησης. Οι οφειλόμενοι τόκοι υπολογίζονται με βάση το συμφωνηθέν στη σύμβαση χρεωστικό επιτόκιο (άρθρο 14 παρ. 3 στοιχ. β').

III.4.3. Δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης

Η Οδηγία 2008/48/ΕΚ, όπως και η προηγούμενη, αναγνωρίζει στο άρθρο 16 το δικαίωμα στον καταναλωτή να εκπληρώσει τις συμβατικές υποχρεώσεις του νωρίτερα από χρόνο κατά το οποίο αυτές θα καταστούν ληξιπρόθεσμες. Το δικαίωμα αυτό μπορεί να ασκηθεί “ανά πάσα στιγμή” ενώ μπορεί να αποπληρωθεί πρόωρα το σύνολο ή μέρος της οφειλής. Η καινοτομία, ωστόσο, της Οδηγίας συνίσταται στο ότι καθιερώνεται ρητά το δικαίωμα του πιστωτικού φορέα να ζητήσει αποζημίωση από τον καταναλωτή. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 16 παρ. 2, ο πιστωτικός φορέας μπορεί να αξιώσει να του καταβληθούν “ενδεχόμενα έξοδα που έχουν άμεση σχέση με την πρόωρη εξόφληση της πίστωσης”. Σε κάθε περίπτωση,

πάντως, η αποζημίωση θα πρέπει να είναι “εύλογη” και “δεν μπορεί να υπερβαίνει το 1% του τμήματος της πίστωσης που εξοφλήθηκε πρόωρα, εφόσον το χρονικό διάστημα μεταξύ της πρόωρης εξόφλησης και της συμφωνηθείσας λήξης της πίστωσης υπερβαίνει το ένα έτος” ή το 0,5 του τμήματος εάν ο χρόνος υπολείπεται του ενός έτους.

IV. Συναλλαγές μέσω ηλεκτρονικής πληρωμής

IV.1. Ευθύνη του παρόχου υπηρεσιών ηλεκτρονικής πληρωμής

Σύμφωνα με το άρθρο 57 ν. 3862/2010, ο πάροχος υπηρεσιών πληρωμών του πληρωτή υποχρεούται να επιστρέφει αμέσως στον χρήστη το ποσό της μη εγκεκριμένης πράξης και, εάν συντρέχει περίπτωση, να επαναφέρει το χρεωθέντα λογαριασμό πληρωμών στην κατάσταση που θα βρισκόταν εάν δεν είχε πραγματοποιηθεί η μη εγκεκριμένη πράξη πληρωμής, ενώ δεν αποκλείεται η χορήγηση περαιτέρω οικονομικής αποζημίωσης σύμφωνα με το δίκαιο που διέπει τη σύμβαση που έχει συναφθεί μεταξύ του πληρωτή και του οικείου παρόχου υπηρεσιών πληρωμών. Την υποχρέωση αυτή έχει ο πάροχος εφόσον ο χρήστης του μέσου ειδοποιήσει χωρίς καθυστέρηση τον πιστωτικό φορέα (άρθρο 55). Το βάρος της απόδειξης σε περίπτωση μη εγκεκριμένης από το χρήστη συναλλαγής φέρει ο πιστωτικός φορέας (άρθρο 56)³⁵.

IV.2. Ευθύνη του χρήστη

Σύμφωνα με το άρθρο 53 Ν. 3862/2010, ο οποίος εναρμόνισε την ελληνική έννομη τάξη με την Οδηγία 2007/64/EK, ο χρήστης υπηρεσιών πληρωμών (δηλαδή, στις περισσότερες των περιπτώσεων, ο κάτοχος της πιστωτικής κάρτας) που έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί το μέσο πληρωμών οφείλει να χρησιμοποιεί το μέσο πληρωμών σύμφωνα με τους όρους που διέπουν την έκδοση και χρήση του και να ειδοποιεί αμελλητί τον πάροχο των υπηρεσιών πληρωμών ή τον φορέα που αυτός ορίζει, μόλις υποπέσει στην αντίληψή του απώλεια, κλοπή ή υπεξαίρεση του μέσου

---

35 http://epixeireite.duth.gr/files/fek_a113_130710.pdf [30/05/2012]

πληρωμών ή μη εγκεκριμένη χρήση του. Για το λόγο αυτό, μόλις ο χρήστης υπηρεσιών πληρωμών λάβει το μέσο πληρωμών, λαμβάνει κάθε εύλογο μέτρο για την ασφαλή φύλαξη των εξατομικευμένων στοιχείων ασφαλείας του.

Σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής, ο κάτοχος του μέσου ευθύνεται σχετικά με μη εγκεκριμένες πράξεις πληρωμής μέχρι ανώτατου ποσού 150 ευρώ, για τις ζημίες που απορρέουν από τη χρήση του μέσου πληρωμών. Ο κάτοχος ευθύνεται για όλες τις ζημίες που σχετίζονται με μη εγκεκριμένες πράξεις πληρωμών, εφόσον οι ζημίες αυτές οφείλονται στο γεγονός ότι ενήργησε με δόλο ή δεν εκπλήρωσε μία ή περισσότερες από τις παραπάνω υποχρεώσεις του από πρόθεση ή βαριά αμέλεια. Αντιθέτως, δεν φέρει τις οικονομικές συνέπειες που απορρέουν από τη χρήση απολεσθέντος ή κλαπέντος μέσου πληρωμών μετά την ειδοποίηση για την απώλεια ή κλοπή, εκτός εάν ενήργησε με δόλο.

V. Ν.2251/1994

Στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης, περαιτέρω προστασία των δικαιωμάτων του καταναλωτή παρέχεται με τον Ν. 2251/1994, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Ειδικότερα, ως προς τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, ιδιαίτερη σημασία έχουν οι διατάξεις των άρθρων 2 (βλ. Μέρος II), 4α, 9 και 9α-9θ.

V.1. Άρθρο 4α: Εμπορία από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών

Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του άρθρου *σύμβαση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση* είναι κάθε σύμβαση που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, η οποία συνάπτεται μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή, χωρίς την ταυτόχρονη φυσική παρουσία τους, στο πλαίσιο συστήματος εξ αποστάσεως πώλησης ή παροχής υπηρεσιών που οργανώνεται από τον προμηθευτή, ο οποίος χρησιμοποιεί αποκλειστικά, για τη σύμβαση αυτή, ένα ή περισσότερα μέσα επικοινωνίας εξ αποστάσεως, μέχρι και τη στιγμή σύναψης της σύμβασης. Επιπλέον ορίζει ως χρηματοοικονομική υπηρεσία κάθε υπηρεσία τραπεζικής, πιστωτικής, ασφαλιστικής ή επενδυτικής φύσεως, ή σχετική με ατομικές συντάξεις ή με πληρωμές.

Στο άρθρο απαριθμούνται οι απαραίτητες πληροφορίες που πρέπει να παρέχει ο προμηθευτής στον καταναλωτή σχετικά με την ταυτότητα του ίδιου, τα

χαρακτηριστικά της χρηματοοικονομικής υπηρεσίας, τη σύμβαση των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση καθώς και τις προϋποθέσεις άσκησης των δικαιωμάτων υπαναχώρησης και προσφυγής που του αναγνωρίζονται.

V.2. Άρθρο 9: Διαφήμιση

Το άρθρο 9 του Ν. 2251/1994, ορίζει την έννοια της διαφήμισης και θέτει τα επιτρεπτά όρια στα οποία αυτή πρέπει να κινείται. Πιο συγκεκριμένα, *διαφήμιση*, κατά τον υπό εξέταση νόμο, είναι κάθε ανακοίνωση που γίνεται με κάθε μέσο στα πλαίσια εμπορικής, βιομηχανικής, βιοτεχνικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας με στόχο την προώθηση της διάθεσης αγαθών ή υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των ακινήτων και των συναφών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Ο παραπάνω ορισμός αφορά και στις διαφημίσεις προϊόντων και υπηρεσιών καταναλωτικής πίστης. Στην παρ.2 του ίδιου άρθρου απαριθμούνται τα χαρακτηριστικά της θεμιτής διαφήμισης, όπως είναι για παράδειγμα, η μη παραπλανητική παρουσίαση του διαφημιζόμενου προϊόντος και η αποφυγή δημιουργίας σύγχυσης στο καταναλωτικό κοινό.

V.3. Άρθρο 9α-9θ: Αθέμιτες εμπορικές πρακτικές

Οι διατάξεις των άρθρων 9α-9θ περί αθέμιτων εμπορικών πρακτικών συνιστούν μια σημαντική καινοτομία του Ν. 3587/2007 με τον οποίο τροποποιήθηκε ο Ν.2251/1994 κατ' ενσωμάτωση της κοινοτικής Οδηγίας 2005/29/ΕΚ³⁶. Σύμφωνα με το άρθρο 9γ, απαγορεύονται οι αθέμιτες εμπορικές πρακτικές που υιοθετούνται πριν, κατά τη διάρκεια και ύστερα από εμπορική συναλλαγή που σχετίζεται με συγκεκριμένο προϊόν. Μια εμπορική πρακτική είναι *αθέμιτη*, όταν είναι αντίθετη προς τις απαιτήσεις της επαγγελματικής ευσυνειδησίας, και στρεβλώνει ουσιωδώς ή ενδέχεται να στρεβλώσει ουσιωδώς την οικονομική συμπεριφορά του μέσου καταναλωτή στον οποίον φθάνει ή στον οποίο απευθύνεται το προϊόν ή του μέσου μέλους της ομάδας, όταν μια εμπορική πρακτική απευθύνεται σε μια συγκεκριμένη

---

36 Καράκωστας Ι., *op.cit.*, σ. 371

ομάδα καταναλωτών. Οι εμπορικές πρακτικές είναι αθέμιτες, ιδίως όταν είναι παραπλανητικές ή επιθετικές. Ο ορισμός των ως άνω πρακτικών αποτυπώνεται στα άρθρα 9δ, 9ε, 9στ και στα άρθρα 9ζ και 9η, αντίστοιχα. Ειδικότερα, *παραπλανητική* είναι η διαφήμιση όταν περιλαμβάνει εσφαλμένες πληροφορίες και είναι, συνεπώς, αναληθής ή, όταν, με οποιονδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της συνολικής παρουσίας της, παραπλανά ή ενδέχεται να παραπλανήσει το μέσο καταναλωτή, ακόμα και εάν οι πληροφορίες είναι αντικειμενικά ορθές όσον αφορά ένα ή περισσότερα από τα στοιχεία που παρατίθενται στο άρθρο 9δ, και ούτως ή άλλως τον οδηγεί ή ενδέχεται να τον οδηγήσει να λάβει απόφαση συναλλαγής στην οποία, διαφορετικά, δε θα ελάμβανε. Από την άλλη, *επιθετική* κρίνεται μια εμπορική πρακτική όταν στο πραγματικό της πλαίσιο, λαμβανομένων υπόψιν όλων των χαρακτηριστικών της και των περιστάσεων, χρησιμοποιεί παρενόχληση, καταναγκασμό, συμπεριλαμβανομένης και της άσκησης σωματικής βίας, ή κατάχρηση επιρροής και, ως εκ τούτου, παρεμποδίζει ή ενδέχεται να παρεμποδίσει σημαντικά την ελευθερία επιλογής ή συμπεριφοράς του μέσου καταναλωτή ως προς το προϊόν, με αποτέλεσμα να τον οδηγεί ή να είναι πιθανόν να τον οδηγήσει να λάβει απόφαση συναλλαγής που διαφορετικά δεν θα ελάμβανε (άρθρο 9ζ).

Σε περίπτωση, παραπλανητικής ή επιθετικής εμπορικής πρακτικής ο καταναλωτής ή και ένωση καταναλωτών έχουν, κατά το άρθρο 9θ, το δικαίωμα να ζητούν την δικαστικής της παύσης και την παράλειψή της στο μέλλον, καθώς και αποζημίωση για την ζημία που υφίστανται εξαιτίας της πρακτικής αυτής. Το Δικαστήριο, μάλιστα, μπορεί μετά από σχετική αίτηση, να διατάξει, δια του τύπου ή με άλλο πρόσφορο τρόπο, τη δημοσίευση της απόφασης που διατάσσει την παύση της αθέμιτης εμπορικής πρακτικής, στο σύνολό της, ή εν μέρει, καθώς και τη δημοσίευση σχετικής επανορθωτικής δήλωσης του παραβάτη (άρθρο 9θ παρ.2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

I. Γενικοί Όροι Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ.)

I.1. Έννοια και πεδίο εφαρμογής Γ.Ο.Σ.

Το άρθρο 2 παρ. 1 του Ν.2251/1994, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, ορίζει ότι “όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για μελλοντικές συμβάσεις (γενικοί όροι συναλλαγών³⁷) δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή, αν κατά την κατάρτιση της σύμβασης, τους αγνοούσε ανυπαίτιως, όπως ιδίως όταν ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε την ύπαρξη τους ή του στερήσει τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους”.

Από την ως άνω διάταξη προκύπτει ότι οι Γενικοί Όροι Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ..) έχουν συμβατικό χαρακτήρα³⁸. Οι Γ.Ο.Σ., δηλαδή, τίθενται από το ένα συμβαλλόμενο μέρος στο άλλο κατά την κατάρτιση σύμβασης, χωρίς να έχει προηγηθεί ατομική διαπραγμάτευση ως προς το περιεχόμενο τους. Η ανωτέρω επιβολή, ωστόσο, δε σημαίνει ότι αναγνωρίζεται στον συμβαλλόμενο που θέτει τους όρους η εξουσία να δεσμεύει τον αντισυμβαλλόμενο του χωρίς τη συναίνεση του τελευταίου³⁹. Αντίθετα, προϋποθέτει τη σύμφωνη βούληση και της αντισυμβαλλόμενης πλευράς. Οι όροι που στηρίζουν την ισχύ τους, όχι σε συμβατική συμφωνία, αλλά σε κανόνα αναγκαστικού δικαίου (υπουργική απόφαση ή προεδρικό διάταγμα) δεν αποτελούν Γ.Ο.Σ.⁴⁰

---

37 Δέλλιος Γ. ο.π., σσ.294-295, όπου επισημαίνονται τα δυο ψυχολογικά πλεονεκτήματα υπέρ των προμηθευτών από τη χρήση των ΓΟΣ: αφενός την αίσθηση της συνηθισμένης και γενικώς ισχύουσας συναλλαγής που δημιουργεί στον καταναλωτή η μαζική χρήση των όρων και αφετέρου η εντύπωση της νομιμότητας, πληρότητας και σοβαρότητας που αποπνέει η προδιατυπωμένη σε αυτούς σκέψη.

38 Καράκωστας Ι. Προστασία Καταναλωτή, 2002, σ. 62

39 Καράκωστας Ι, *op.cit.* σ. 90

40 ΜπρΑθ 2772/2002 ΝοΒ 2002, σ.1298 / ΑΠ 1219/2001 ΝοΒ 2002, σ.354

Επιπλέον, οι Γ.Ο.Σ. είναι εκ των προτέρων διατυπωμένοι και δε συνιστούν προϊόν διαπραγμάτευσης.

Περαιτέρω, ένα βασικό χαρακτηριστικό των Γ.Ο.Σ. είναι ότι προορίζονται για μελλοντική ομοιόμορφη χρήση. Το χαρακτηριστικό αυτό καταδεικνύει ότι ο συμβαλλόμενος που θέτει τον όρο θέλει να τον επιβάλει ανεξαρτήτως των συνθηκών της συγκεκριμένης ατομικής περίπτωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ν. 3587/2007 ορίζει ότι οι Γ.Ο.Σ. πρέπει να προορίζονται για “μελλοντικές συμβάσεις” αντικαθιστώντας τη φράση “για απροσδιόριστο αριθμό συμβάσεων” του Ν. 2251/1994⁴¹. Νομολογιακά έχει γίνει, πάντως, δεκτό, ότι, ενώ δεν είναι αναγκαίο να προορίζονται οι Γ.Ο.Σ. για μεγάλο αριθμό όμοιων συμβάσεων, η πρόθεση του συντάκτη να τους χρησιμοποιήσει σε μια και μόνο σύμβαση δεν αρκεί για να τους προσδώσει το χαρακτηρισμό των Γ.Ο.Σ.⁴²

1.2. Προϋποθέσεις νομιμότητας Γ.Ο.Σ.

Από την παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994, προκύπτουν δυο βασικές προϋποθέσεις ισχύος των Γ.Ο.Σ..

Ως πρώτη απαραίτητη προϋπόθεση, καταδεικνύεται η *προηγούμενη επισήμανση* τους από τον χρήστη (π.χ. από την τράπεζα). ώστε να λάβει γνώση ο καταναλωτής. Η υπόδειξη από τον προμηθευτή πρέπει να είναι ρητή με την έννοια ότι οφείλει να επιστήσει την προσοχή του καταναλωτή. Σημασία δεν έχει εάν ο καταναλωτής τελικά έλαβε γνώση των Γ.Ο.Σ. αλλά κατά πόσον του δόθηκε αυτή η δυνατότητα από τον προμηθευτή. Από την υποχρέωση του προμηθευτή να εξασφαλίσει στον καταναλωτή τη δυνατότητα πραγματικής γνώσης του περιεχομένου των Γ.Ο.Σ. απορρέει ο κανόνας ότι οι τελευταίοι πρέπει να είναι συγκεκριμένοι, σαφείς και διατυπωμένοι απλά, ώστε να συλλάβει το νόημά τους ο μέσος καταναλωτής⁴³. Ειδικότερα, στο άρθρο 2 παρ.2 του Ν.

---

41 Καράκωστας Ι. ό.π. σ. 92

42 ΠπρΑθ 3229/1996 ΔΕΕ 1997, σ. 75

43 Οδηγία 93/13/ΕΟΚ, άρθρο 5

2251/1994 αναφέρεται ότι οι γενικοί όροι συμβάσεων και παρεπόμενων συμφωνιών που καταρτίζονται στην Ελλάδα, πρέπει να διατυπώνονται γραπτώς στην ελληνική γλώσσα, κατά τρόπο σαφή, συγκεκριμένο και εύληπτο, ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να αντιληφθεί πλήρως το νόημά τους. Μάλιστα, σε περίπτωση γενικών όρων διεθνών συναλλαγών που εφαρμόζονται στην ελληνική αγορά, αυτοί πρέπει να είναι αποτυπωμένοι και στην ελληνική γλώσσα⁴⁴. Επιπλέον, κατά την ίδια διάταξη, οι Γ.Ο.Σ. πρέπει να εκτυπώνονται με ευανάγνωστους χαρακτήρες σε εμφανές μέρος του εγγράφου της σύμβασης. Οι Γ.Ο.Σ. μπορεί να είναι γραμμένοι με το χέρι, δακτυλογραφημένοι, αποτυπωμένοι σε πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή ή να περιέχονται στο διαδίκτυο.

Η παραπάνω πρόβλεψη του νόμου συμφωνεί με την πάγια νομολογιακή θέση που υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με την αρχή της διαφάνειας, οι Γ.Ο.Σ. πρέπει να παρουσιάζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών κατά τρόπο ορισμένο και σαφή, ώστε να είναι σε θέση ο καταναλωτής να διαγνώσει εκ των προτέρων κρίσιμα στοιχεία της σύμβασης, όπως τη διάρκεια ή το μέγεθος της παροχής και της αντιπαροχής⁴⁵.

Δεύτερη προϋπόθεση ισχύος των Γ.Ο.Σ. είναι η γνώση ή υπαίτια άγνοια τους από τον καταναλωτή⁴⁶. Το άρθρο 2 παρ. 1 του Ν. 2251/1994, ορίζοντας ότι “Οι Γ.Ο.Σ. δε δεσμεύουν τον καταναλωτή αν κατά την κατάρτιση της σύμβασης τους αγνοούσε “ανυπαίτως”, ανάγει σε προϋπόθεση της δεσμευτικότητας των γενικών όρων μιας σύμβασης, τη γνώση ή την υπαίτια άγνοια του καταναλωτή⁴⁷. Ανυπαίτια τεκμαίρεται ότι είναι η άγνοια του καταναλωτή στην περίπτωση που ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε

---

44 Λαδάς Δ., Το γλωσσικό ζήτημα των Γ.Ο.Σ., ΔΕΕ 1996, σ.909 επ.

45 ΕφΑθ 4902/2001, ΕμπΔ, 2002, σ.855

46 ΕφΑθ 4902/2001

47 ΕφΑθ 4902/2001

την ύπαρξη των Γ.Ο.Σ. ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου του⁴⁸.

Τέλος, ως τρίτη προϋπόθεση ισχύος των Γ.Ο.Σ., μπορεί να θεωρηθεί η *συγκατάθεση του αντισυμβαλλόμενου*. Αν και δεν αναφέρεται ρητά στο κείμενο του νόμου, γίνεται δεκτό ότι η υπερισχύουσα θέση του προμηθευτή περιορίζεται στη μονομερή διατύπωση των γενικών όρων της σύμβασης και όχι στην επιβολή αυτών στον καταναλωτή, ο οποίος μπορεί να μην συνυπογράψει το κείμενο της σύμβασης και συνεπώς να μην δεσμευτεί από το περιεχόμενο της.

1.3. Καταχρηστικότητα Γ.Ο.Σ.

Ο Έλληνας νομοθέτης επιλέγει το σύστημα συνδυασμού μιας γενικής ρήτρας για την απαγόρευση των καταχρηστικών Γ.Ο.Σ. και ενός καταλόγου γενικών όρων που θεωρούνται *per se* καταχρηστικοί και απαγορεύονται⁴⁹.

1.3.1 Γενική ρήτρα απαγόρευσης του άρθρου 2 παρ. 6 Ν.2251/1994

Σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 2 Ν.2251/1994, *“γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψη της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.”* Η ιδιότητα της διατάραξης ως σημαντικής προστέθηκε στο αρχικό κείμενο της διάταξης με την τροποποίηση μέσω του Ν. 3587/2007.

---

48 ΠπρΑθ 3068/2003, Συνήγορος 2003, σ. 390

49 Αλεξανδρίδου Ε., ο.π. σ. 93

“Συμβατική ισορροπία” γίνεται δεκτό ότι υπάρχει όταν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από τη συγκεκριμένη σύμβαση κατανέμονται και ισορροπούν με τρόπο όμοιο με αυτόν που επιτυγχάνεται μέσω των ρυθμίσεων του ενδοτικού δικαίου. Διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας δεν επέρχεται αν απλώς η προβλεπόμενη από τον κρινόμενο Γ.Ο.Σ ρύθμιση είναι απλώς μη συμφέρουσα για τον πελάτη και η επιβάρυνση του δεν είναι ουσιώδης⁵⁰.

1.3.2 Άρθρο 2 παρ. 7 Ν.2251/1994 – Ενδεικτικός κατάλογος καταχρηστικών ρητρών

Στην παρ. 7 του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994, παρατίθενται εκτενής κατάλογος καταχρηστικών όρων, η απαρίθμηση των οποίων είναι ενδεικτική. Οι προβλεπόμενοι στην παραπάνω διάταξη καταχρηστικοί όροι μπορούν να ενταχθούν σε επτά κατηγορίες: α) όροι που αφορούν την κατάρτιση της σύμβασης, β) όροι που αφορούν στην τροποποίηση, ανανέωση ή λύση της σύμβασης, γ) όροι που αναφέρονται στο περιεχόμενο της σύμβασης, δ) όροι που αποκλείουν ή περιορίζουν τις συμβατικές υποχρεώσεις ή την ευθύνη του προμηθευτή, ε) όροι που περιορίζουν τα δικαιώματα του καταναλωτή, στ) όροι που διευρύνουν τις υποχρεώσεις και επιτείνουν την ευθύνη του καταναλωτή και ζ) όροι που αφορούν τη δικονομική αντιμετώπιση της σύμβασης⁵¹. Κατά τον έλεγχο του κύρους του περιεχομένου ενός Γ.Ο.Σ. εξετάζεται σε πρώτη φάση αν αντίκειται σε απαγορευτική ρήτρα που συγκαταλέγεται στον ενδεικτικό κατάλογο της παρ. 7 του άρθρου 2 και σε περίπτωση αρνητικού αποτελέσματος, ελέγχεται η νομιμότητα του βάσει της γενικής ρήτρας της παρ. 6 του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994⁵². Επικουρικά και σε περίπτωση μη εφαρμογής των προστατευτικών διατάξεων του Ν. 2251/1994, η ακυρότητα των Γ.Ο.Σ. ελέγχεται με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα και συγκεκριμένα με τα άρθρα 178 ΑΚ για τη δικαιοπραξία που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη, 179 περ β' ΑΚ για την καταπλεονεκτική δικαιοπραξία, 371-373 ΑΚ για την αοριστία

---

50 Καράκωστας Ι. *op.cit.*, σ. 92

51 Κοτζάμπαση Αθ., Οι απαλλακτικές ρήτρες στους ΓΟΣ, 2001, σ. 105 επ.

52 Ασίκης Μ., Περάκης Ε., ΠΠρΑθ 1119/2002, ΔΕΕ 2003, σ. 424

παροχής, 281 ΑΚ για την κατάχρηση δικαιώματος, 288 ΑΚ για την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη και 332 παρ. 2 εδ. β' ΑΚ για τις απαλλακτικές ρήτρες ευθύνης από πταίσμα⁵³.

1.3.3. Συνέπειες καταχρηστικότητας Γ.Ο.Σ.

Το άρθρο 2 παρ. 6 εδ. α' του Ν. 2251/1994 ορίζει ότι *“Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι ως καταχρηστικοί”*. Επιπρόσθετα, στην παρ. 8 του ίδιου άρθρου αναφέρεται ότι *“..ο προμηθευτής δεν μπορεί να επικαλεσθεί την ακυρότητα ολόκληρης της σύμβασης, για το λόγο ότι ένας ή περισσότεροι γενικοί όροι είναι άκυροι ως καταχρηστικοί”*. Από τον συνδυασμό των παραπάνω διατάξεων συνάγεται το συμπέρασμα ότι καταχρηστικός όρος σύμβασης επιφέρει την ακυρότητα του αλλά όχι και ολόκληρης της σύμβασης. Η ακυρότητα, επομένως, είναι μερική υπό την έννοια ότι άκυρος είναι μόνο ο συγκεκριμένος όρος⁵⁴. Η ακυρότητα των καταχρηστικών Γ.Ο.Σ. εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο⁵⁵. Η αυτεπάγγελτη αυτή ακυρότητα (απόλυτη ακυρότητα) υπαγορεύεται περαιτέρω από το γράμμα και το σκοπό της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ που αποβλέπουν στην αποτελεσματική και ενιαία προστασία του καταναλωτή σε κοινοτικό επίπεδο.

II. Γενικοί Όροι Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ.) στις τραπεζικές συμβάσεις

Από το κείμενο του Ν. 2251/1994, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, δεν προκύπτει ευθέως η υπαγωγή των τραπεζικών συμβάσεων στις διατάξεις του. Ωστόσο, κάτι τέτοιο

---

53 Καράκωστας Ι. *op.cit.* σσ. 116

54 Καράκωστας Ι. *op.cit.* σ. 109

55 Πυροβέτσης Μ., Προστασία του καταναλωτή- Γενικοί όροι- Γενικοί καταχρηστικοί όροι των Συναλλαγών με τους καταναλωτές, Αρμ 1996, σ. 309

έχει γίνει νομολογιακά δεκτό⁵⁶ καθώς ο πελάτης της τράπεζας φέρει τα χαρακτηριστικά του καταναλωτή και η τράπεζα εκείνα του προμηθευτή.

Πιο συγκεκριμένα, ο πελάτης της τράπεζας, στα πλαίσια της τραπεζικής σύμβασης, λειτουργεί ως ο “τελικός αποδέκτης” των τραπεζικών υπηρεσιών. Οι διατάξεις του Ν. 2251/1994 είναι εφαρμοστές στον τομέα του λεγόμενου retail banking, όρος ο οποίος αποδίδεται στα ελληνικά ως “τραπεζικές υπηρεσίες προς καταναλωτές”, και περιλαμβάνει τουλάχιστον τις τραπεζικές συμβάσεις παροχής υπηρεσιών που από τη φύση τους προσφέρονται κυρίως σε φυσικά πρόσωπα για την εξυπηρέτηση των προσωπικών και όχι των επαγγελματικών αναγκών τους, αποτελούν συναλλαγές σχετικά μικρού ύψους και παρουσιάζουν σχετική ομοιομορφία, περιοδικότητα και επαναληπτικότητα⁵⁷. Στις υπηρεσίες αυτές εμπίπτουν οι καταθέσεις χρημάτων ή άλλων κινητών αξιών, οι πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων, οι χορηγήσεις πιστώσεων, η έκδοση και διαχείριση μέσω πληρωμής (πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, ταξιδιωτικών και τραπεζικών επιταγών), οι συναλλαγές σε συνάλλαγμα, κινητές αξίες και παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα, η διαχείριση χαρτοφυλακίου ή η παροχή συμβουλών για τη διαχείρισή του, η φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών, η εκμίσθωση θυρίδων, οι επενδυτικές υπηρεσίες προς ιδιώτες κλπ⁵⁸

Ωστόσο, πρέπει να γίνει δεκτό ότι και ο πελάτης της τράπεζας, ο οποίος επιθυμεί την χορήγηση επιχειρηματικού τραπεζικού προϊόντος, πρέπει να τύχει της ίδια προστασίας στα πλαίσια του Ν. 2251/1994. Και αυτό γιατί, ανεξάρτητα από το εάν συναλλάσσεται με την τράπεζα στα πλαίσια της επιχειρηματικής ή εμπορικής ιδιότητάς του, παραμένει

---

56 ΕφΘεσ 899/1998, Αρμ 2001, σ. 383 επ, ΠΠρΑθ 1208/1998, ΕφΑθ 6291/2000, ΔΕΕ 2000, σ. 1122 επ, ΑΠ 1219/2001, ΕφΑθ 8217/2006, ΔΕΕ 2007, σ. 462 επ, ΠΠρΘεσ 12504/2006, Αρμ 2006, σ. 1041 επ, ΠΠρΑθ 711/2007, Χριδ 2007, σ. 901 επ.

57 Δωρής Φ. ΠπρΑθ 3356/97, Νομικό Βήμα, 1998, σ.845

58 Τσίρου Σ. *op.cit.* σσ. 437-438

ο ασθενέστερος της συναλλαγής καθώς καλείται να συναινέσει στην κατάρτιση σύμβασης που περιέχει προδιατυπωμένους όρους⁵⁹.

Στο προστατευτικό πεδίο του Ν. 2251/1994, μετά την τροποποίηση του με τον Ν. 3587/2007, εντάσσεται και ο εγγυητής τραπεζικού δανείου, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής του δραστηριότητας.⁶⁰ Τέλος, και η τράπεζα, ως επιχείρηση η οποία δέχεται καταθέσεις από το κοινό, χορηγεί πιστώσεις και περιέχει όσες άλλες υπηρεσίες προβλέπονται από την άδεια λειτουργίας της⁶¹, παρέχει σειρά υπηρεσιών στους πελάτες της και συνεπώς εμπίπτει στην έννοια του προμηθευτή, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 4 περ. β Ν. 2251/1994.

III. Δικαστική προστασία καταναλωτή – Συλλογικές αγωγές

Το άρθρο 10 του Ν. 2251/1994, μεταξύ άλλων, προσδιορίζει τα μέσα δικαστικής προστασίας των καταναλωτών έναντι των παράνομων και καταχρηστικών πρακτικών των προμηθευτών. Ειδικότερα, η παρ. 16 εισάγει την έννοια της *συλλογικής αγωγής* ορίζοντάς την ως την αγωγή που ασκούν οι οργανώσεις καταναλωτών για την προστασία συλλογικών συμφερόντων, δηλαδή, συμφερόντων που δεν αφορούν ατομικά έναν καταναλωτή αλλά ολόκληρες κατηγορίες καταναλωτών ή και όλους γενικά τους καταναλωτές. Τα συλλογικά έννομα αγαθά που προστατεύονται με την άσκηση συλλογικών αγωγών είναι κυρίως η ζωή, η υγεία, η ασφάλεια και τα οικονομικά συμφέροντα των καταναλωτών⁶².

---

59 Δούβλης Β, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1999, σ. 17 επ, όπου υποστηρίζεται ότι δεδομένου ότι ως συναλλασσόμενος, ιδιωτικά – προσωπικά, προσλαμβάνει αναμφίβολα την ιδιότητα του πελάτη/καταναλωτή έναντι της προμηθεύτριας τράπεζας.

60 Ειδικότερα, το άρθρο 4 περ. α' υποπερ. ββ' ορίζει ότι καταναλωτής νοείται και *"... κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του."*

61 Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας

62 Πουλιάδης Α., Συλλογική αγωγή και προστασία του καταναλωτή, 1990, εκδ. Σάκκουλας Θεσσαλονίκη, σ. 1128

Η συλλογική αγωγή μπορεί να πάρει τη μορφή ομαδικής ή σωματειακής αγωγής. Η ομαδική αγωγή ασκείται από ένα ή περισσότερα άτομα μιας ευρύτερης ομάδας καταναλωτών που συνδέονται με το αντικείμενο της δίκης και επιδιώκουν τη συνολική ρύθμιση περισσότερων ατομικών αξιώσεων, οι οποίες έχουν την ίδια νομική και πραγματική βάση. Τα άτομα αυτά δρουν ως αντιπρόσωποι και των υπολοίπων, χωρίς να είναι απαραίτητη η συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων στη δίκη. Το δεδικασμένο καλύπτει το σύνολο των προσώπων της ευρύτερης ομάδας καταναλωτών. Από την άλλη, η σωματειακή αγωγή ασκείται, όχι από μεμονωμένα άτομα, αλλά από συλλογικούς φορείς, όπως είναι οι ενώσεις καταναλωτών, με σκοπό την επιδίωξη γενικότερων συμφερόντων, τα οποία εντάσσονται στους σκοπούς των ενώσεων αυτών⁶³. Συγκεκριμένα, συλλογική αγωγή ασκεί κάθε ένωση καταναλωτή που έχει τουλάχιστον πεντακόσια μέλη και έχει εγγραφεί στο μητρώο ενώσεων καταναλωτών τουλάχιστον πριν έναν χρόνο. Η αγωγή μπορεί να ασκηθεί ακόμα και εάν η παράνομη συμπεριφορά προσβάλλει τα συμφέροντα, τουλάχιστον, τριάντα καταναλωτών (άρθρο 10 παρ. 16).

Με τις δυο αυτές μορφές συλλογικής αγωγής εισάγεται ένα ολοκληρωμένο σύστημα ένδικης προστασίας των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού. Αντικείμενο της είναι είτε η δικαστική αναγνώριση της αντικαταναλωτικής συμπεριφοράς και η απαγόρευσή της στο μέλλον είτε η ρύθμιση συγκεκριμένης κατάστασης κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μην προσβάλλονται τα συμφέροντα των καταναλωτών.

IV. Ελληνική νομολογία σχετικά με καταχρηστικούς όρους τραπεζικών συμβάσεων

Όπως, ήδη αναφέρθηκε, με την άσκηση συλλογικών αγωγών οι ενώσεις καταναλωτών νομιμοποιούνται να διεκδικήσουν δικαστικά την αναγνώριση καταχρηστικής και παράνομης πρακτικής, μεταξύ άλλων, και των τραπεζικών ιδρυμάτων, την παράβλεψη

---

63 Πουλιάδης Α. *op. cit.* σ. 490

τους στο μέλλον και την επιδίκαση ανάλογης αποζημίωσης. Στην Ελλάδα, η ένωση καταναλωτών που έχει προβεί σε άσκηση των περισσότερων συλλογικών αγωγών κατά των τραπεζών είναι η Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. (ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ “Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ”)⁶⁴. Οι κυριότερες από αυτές αναφέρονται συνοπτικά παρακάτω.

IV. 1. Απόφαση 1219/2001 του Αρείου Πάγου

Η απόφαση 1219/2001 Α.Π. εκδόθηκε επί συλλογική αγωγής που είχε ασκήσει η Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. κατά της ανώνυμης τραπεζικής εταιρείας με την επωνυμία “CITIBANK International plc”. Υπέρ της παραπάνω τράπεζας είχε ασκήσει πρόσθετη παρέμβαση και είχε καταστεί διάδικος η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών.

Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, κρίθηκαν παράνομες και καταχρηστικές οι επιβαρύνσεις που επιβάλλει η τράπεζα σε λογαριασμούς καταθέσεων και καταγράφει ως καταχρηστικούς μια σειρά γενικών όρων συναλλαγών (“ψιλά γράμματα”) που χρησιμοποιούν σήμερα οι τράπεζες στις συμβάσεις πιστωτικών καρτών.

Η απόφαση έκρινε καταρχάς ως καταχρηστικό τον όρο με βάση τον οποίον η Citibank επέβαλε μηνιαία έξοδα 5.000 δραχμές σε όσους λογαριασμούς καταθέσεων δεν υπερέβαιναν το όριο των 5.000.000. δραχμών.

Επιπλέον, ο Α.Π. έκρινε ότι το ανώτατο όριο των εξωτραπεζικών επιτοκίων, το ανώτατο δηλαδή επιτόκιο με το οποίο μπορεί κάποιος να δανείσει χρήματα, δεσμεύει και τις τράπεζες. Το όριο αυτό που σήμερα είναι 9,0% απαγορεύεται να υπερβαίνουν και οι τράπεζες. Επομένως, τα επιτόκια πιστωτικών καρτών που σήμερα κυμαίνονται στο ύψος του 17%, είναι άκυρα κατά το μέρος που υπερβαίνουν το νόμιμο επιτόκιο, οι δε καταναλωτές δικαιούνται να αξιώσουν την επιστροφή των τόκων που κατέβαλαν πάνω από το ισχύον κάθε φορά δικαιοπρακτικό επιτόκιο.

Επιπρόσθετα, έκρινε παράνομους και καταχρηστικούς τους όρους που :

---

64 <http://www.ekpizo.gr> [02-06-2012]

- Προβλέπουν προμήθεια της τράπεζας για την ανάληψη δανείου μέσω της πιστωτικής κάρτας,
- Μετακυλύουν στον κάτοχο της κάρτας την ευθύνη για κάθε παράνομη χρήση της πιστωτικής κάρτας που έγινε εξαιτίας κλοπής ή απώλειάς της, δίχως να εξαρτούν την ευθύνη αυτή από υπαιτιότητα του καταναλωτή,
- Προβλέπουν την δυνατότητα της τράπεζας να μεταβάλει (αυξάνει) μονομερώς το επιτόκιο, δίχως να αναφέρονται στην σύμβαση συγκεκριμένα και εύλογα κριτήρια με βάση τα οποία θα γίνει η αύξηση,
- Καθορίζουν ως αποκλειστικά αρμόδια για την εκδίκαση των διαφορών μεταξύ της τράπεζας και των πελατών τα δικαστήρια των Αθηνών με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται και να δυσχεραίνονται στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους οι καταναλωτές από άλλες πόλεις,
- Προβλέπουν ότι αν ο καταναλωτής δεν αντιδράσει σε ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, σημαίνει ότι ο καταναλωτής έλαβε το μηνιαίο λογαριασμό από την τράπεζα και δεν μπορεί να τον αμφισβητήσει.
- Στερούν σε κάθε περίπτωση την δυνατότητα του καταναλωτή να προβάλει κατά της τράπεζας ενστάσεις που έχει κατά του προμηθευτή,
- Προβλέπουν την δυνατότητα μονομερούς αναπροσαρμογής της συνδρομής. Ως καταχρηστικοί κρίθηκαν στην ίδια υπόθεση (από το Πολυμελές Πρωτοδικείο και το Εφετείο, ενώ η καταχρηστικότητά τους δεν αμφισβητήθηκε ενώπιον του Αρείου Πάγου), και οι γενικοί όροι που προβλέπουν τη δυνατότητα της τράπεζας:
  - Να τροποποιεί μονομερώς τους όρους της σύμβασης,
  - Να καταγγέλλει την σύμβαση ή να διακόπτει την χρήση της κάρτας χωρίς σπουδαίο λόγο ή την τήρηση ορισμένης προθεσμίας

IV.2. Απόφαση 5253/2003 Εφετείου Αθηνών

Μία απόφαση-σταθμός για την προστασία των καταναλωτών που παίρνουν στεγαστικά δάνεια εκδόθηκε από το Εφετείο Αθηνών επί συλλογικής αγωγής της Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. Πρόκειται για την με αριθμό 5253/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών που

διαπιστώνει δεκαπέντε παράνομους όρους που οδηγούν σε αυθαίρετες χρεώσεις, αδιαφάνεια και υπονόμευση των δικαιωμάτων των δανειοληπτών. Ειδικότερα, με την με αριθμό 5253/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών επιβεβαιώνεται η ορθότητα της πρωτόδικης απόφασης και κρίνονται παράνομοι και καταχρηστικοί οι ακόλουθοι όροι και πρακτικές:

- η είσπραξη από την τράπεζα για τη χορήγηση του δανείου εξόδων χρηματοδότησης, ύψους μάλιστα 1% επί του ποσού του δανείου
- η είσπραξη εξόδων φακέλου
- η αξίωση της τράπεζας, σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης δανείου, να καταβάλει ο δανειολήπτης ποσό ύψους 2,5% επί του ποσού που αφορά η πρόωρη προεξόφληση, σε δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο
- η δυνατότητα της τράπεζας να προσαρμόζει μονομερώς το επιτόκιο στα δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο, δίχως η προσαρμογή αυτή να είναι σε συνάρτηση με κάποιο εύλογο κριτήριο (λ.χ. το διατραπεζικό επιτόκιο euribor, επιτόκιο EKT) ή να αξιώνει την επιστροφή του δανείου αν ο λήπτης του δανείου δεν αποδεχθεί την προσαρμογή
- η δυνατότητα της τράπεζας να καταγγέλλει τη σύμβαση σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής οποιασδήποτε δόσης
- η εκχώρηση από τον δανειολήπτη των μισθωμάτων του ακινήτου στην τράπεζα προς πρόσθετη διασφάλισή της
- η επιφύλαξη της δυνατότητας είσπραξης από την τράπεζα προμήθειας κατά τη διάρκεια του δανείου.
- Με την ίδια απόφαση καταχρηστικοί κρίθηκαν ακόμη έξι όροι που υποχρεώνουν το πρόσωπο που υπογράφει ως εγγυητής τη σύμβαση δανείου να παραιτηθεί από τα δικαιώματα και τις ενστάσεις του (άρθρα 862 – 868 Αστικού Κώδικα), όπως ιδίως:
  - να μην ελευθερώνεται ο εγγυητής αν η τράπεζα από δικό της πταίσμα δεν μπόρεσε να ικανοποιηθεί από τον δανειολήπτη ή αν η τράπεζα παραιτήθηκε από άλλες ασφάλειες που υπήρχαν για το δάνειο

- να διαιωνίζεται η ευθύνη του εγγυητή ακόμα και όταν η τράπεζα δεν επιδιώκει σε ορισμένες προθεσμίες δικαστικά την ικανοποίησή της από τον δανειολήπτη, μολονότι η οφειλή του δανειολήπτη είναι ληξιπρόθεσμη.

Η αγωγή της Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. στρεφόταν κατά της Εμπορικής Τράπεζας. Ωστόσο, η απόφαση ισχύει για όλες τις τράπεζες, καθώς μάλιστα όλες σχεδόν χρησιμοποιούν τους παραπάνω όρους. Όπως, ρητά αναφέρει το Εφετείο Αθηνών σε αυτή, «η απόφαση παράγει τα αποτελέσματά της έναντι πάντων και αν δεν ήταν διάδικοι και, επομένως, όσα αυτή καθορίζει ισχύουν και για τις άλλες τράπεζες». Η απόφαση, μάλιστα, προέβλεπε χρηματική ποινή ύψους 3.000 ευρώ για κάθε παραβίασή της.

IV. 3. Απόφαση 430/2005 του Αρείου Πάγου

Με την με αριθμό 430/2005 απόφασή του ο Άρειος Πάγος έκρινε καταχρηστικές δύο ακόμη πρακτικές των τραπεζών.

Άρειος Πάγος επιβεβαιώνει ότι είναι καταχρηστικός ο όρος με τον οποίο οι καταναλωτές υποχρεώνονται να καταβάλλουν στις Τράπεζες, όταν εξοφλούν πρόωρα στεγαστικό δάνειο, ποσό που συνήθως ανέρχεται σε 2,50% επί του προεξοφλούμενου κεφαλαίου του δανείου.

Μάλιστα, η απόφαση συνοδεύεται από μία εκτενή αιτιολογία που δεν αφήνει κανένα πλέον περιθώριο για την εξακολούθηση, με οποιαδήποτε άλλη μορφή, της παράνομης αυτής πρακτικής. Ο Άρειος Πάγος επισημαίνει με έμφαση ότι η γνωστή ως ποινή πρόωρης εξόφλησης επιβάρυνση (penalty) δεν μπορεί να δικαιολογηθεί στην περίπτωση του κυμαινόμενου επιτοκίου, καθώς η τράπεζα επανατοποθετώντας τα χρήματα επιτυγχάνει την ίδια επιτοκιακή απόδοση και δεν υφίσταται καμία ζημία. Ούτε μπορεί η τράπεζα να αξιώνει τίμημα για την παροχή της δυνατότητας πρόωρης εξόφλησης γιατί αυτή είναι δικαίωμα του δανειολήπτη.

Με την παραπάνω αγωγή της η Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. δεν είχε προσβάλει καταρχήν την επιβάρυνση πρόωρης εξόφλησης και για τα δάνεια με σταθερό επιτόκιο. Είναι, ωστόσο, προφανές από την αιτιολογία της απόφασης ότι στην περίπτωση του σταθερού

επιτοκίου η επιβάρυνση μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις που καθορίζουν και το επιτρεπτό ύψος της.

Η απόφαση του Αρείου Πάγου δέχεται την αναίρεση της τράπεζας σχετικά με την εισφορά του ν. 128/75 κρίνοντας ότι η μετακύλιση της εισφοράς αυτής στον δανειολήπτη δεν είναι παράνομη.

Τέλος, δέχεται την αναίρεση της Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. για την μικρή χρηματική ικανοποίηση των 15.000 ευρώ που είχε επιβάλει το Εφετείο σε βάρος της τράπεζας, παραπέμποντας την υπόθεση ως προς το ζήτημα αυτό εκ νέου στο Εφετείο.

IV. 4. Αποφάσεις 711/2007 και 961/2007 Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών

Με τις με αριθμό 711/2007 και 961/2007 αποφάσεις του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών που εκδόθηκαν μετά από συλλογικές αγωγές της Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. κατά δύο μεγάλων τραπεζών κρίνονται καταχρηστικοί 14 όροι που προβλέπουν την επιβολή προμηθειών ή (δήθεν) εξόδων για τραπεζικές εργασίες ή προβλέπουν αυθαιρεσίες στη διαμόρφωση των επιτοκίων. Πρόκειται για πλήθος όρων που κατά περίπτωση βρίσκουν εφαρμογή στο ευρύ καταναλωτικό κοινό, επιβαρύνοντας αδικαιολόγητα τις καθημερινές συναλλαγές των καταναλωτών με τις τράπεζες.

Ειδικότερα, καταχρηστικοί κρίθηκαν με τις παραπάνω αποφάσεις οι όροι που προβλέπουν:

- την επιβολή εξόδων για τις αναλήψεις μετρητών μέσω πιστωτικής κάρτας που κλιμακώνονται ανάλογα με το ποσό ανάληψης (από 3 έως 20 ευρώ)
- την επιβολή εξόδων για την εξέταση αιτήματος δανειοδότησης που κλιμακώνονται ανάλογα με το ποσό του στεγαστικού δανείου (από 550 έως 1.500 ευρώ)
- την επιβολή προμήθειας για κατάθεση στο λογαριασμό τρίτου (1,40 ευρώ)
- στην περίπτωση της σταδιακής εκταμίευσης του στεγαστικού δανείου την επιβάρυνση του δανειολήπτη με τόκους για όλο το ποσό του δανείου εξαρχής,

μολονότι αυτός δεν κάνει χρήση του ποσού που κατατίθεται σε δεσμευμένο καταθετικό λογαριασμό

- την καταστρατήγηση της διαφάνειας του κυμαινόμενου επιτοκίου στις πιστωτικές κάρτες με τη δυνατότητα της τράπεζας για μεγαλύτερη αναπροσαρμογή από αυτή που προκύπτει από την αύξηση των επιτοκίων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας
- την επιβολή εξόδων κίνησης σε λογαριασμούς ταμειυτηρίου ή τρεχούμενους (0,80 ευρώ ανά κίνηση μετά την τέταρτη κίνηση κάθε μήνα)
- την επιβολή εξόδων αδράνειας (0,60 ή 1,00 ευρώ ανά μήνα) σε καταθετικούς λογαριασμούς που παραμένουν ακίνητοι για διάστημα μεγαλύτερο των 18 μηνών
- την επιβολή επιβάρυνσης στον δανειολήπτη 50 ευρώ για τη χορήγηση από την τράπεζα βεβαίωσης οφειλών
- τη μονομερή από την τράπεζα διαμόρφωση του επιτοκίου καταθέσεων, δίχως αναφορά σε εύλογα κριτήρια
- τον περιορισμό της ευθύνης της τράπεζας σε περίπτωση που γίνει παράνομη χρήση του απωλεσθέντος ή κλαπέντος βιβλιαρίου καταθέσεως
- την επιβολή εξόδων τήρησης και παρακολούθησης στους λογαριασμούς καταθέσεων
- τη μονομερή μεταβολή των όρων λειτουργίας των λογαριασμών καταθέσεων
- το μονομερή καθορισμό των ημερών δέσμευσης και διαθεσιμότητας και μετάθεσης της έναρξης τοκοφορίας αναφορικά με ποσά που κατατίθενται.

Οι παραπάνω όροι χρησιμοποιούνται σχεδόν από όλες τις τράπεζες, με υψηλότερες ή μικρότερες των παραπάνω επιβαρύνσεων. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, οι αποφάσεις που εκδίδονται επί συλλογικής αγωγής, όπως οι παραπάνω, ισχύουν και σε βάρος όλων των τραπεζών που χρησιμοποιούν τις ίδιες πρακτικές.

Το παράνομο κέρδος, το οποίο αποκομίζουν οι τράπεζες σε βάρος των καταναλωτών από τη χρήση των παραπάνω καταχρηστικών αυτών όρων, ανέρχεται σε εκατοντάδες εκατομμύρια ευρώ.

IV. 5. Αποφάσεις 1212/2007 και 33/2008 Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών

Πέρα από τους καταχρηστικούς όρους, μια συλλογική αγωγή μπορεί να προσβάλλει οποιαδήποτε παράνομη πρακτική τράπεζας, η οποία είναι δυνατόν να βλάψει τα νόμιμα συμφέροντα των καταναλωτών.

Η ΕΚΠΟΙΖΩ, με δύο συλλογικές αγωγές που είχε καταθέσει στο Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών κατά της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος Α.Ε. και Γενικής Τράπεζας Α.Ε. πέτυχε την απαγόρευση συνέχισης προβολής δύο, αντίστοιχα, διαφημίσεων «καταναλωτικών δανείων» τους, λόγω παράβασης του Νόμου περί προστασίας του καταναλωτή και της νομοθεσίας για την καταναλωτική πίστη.

Ειδικότερα, στο διατακτικό της, η με αρ. 1212/2007 απόφαση «απαγορεύει στην Εθνική Τράπεζα να δημοσιεύει στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο και να προβάλλει μέσω τηλεοπτικών σταθμών τη διαφήμιση με περιεχόμενο *«Ωρα για Εθνική. Ανοικτό δάνειο 5.000€ με το χαμηλότερο επιτόκιο 4,97% για ένα χρόνο. Ισχύει μέχρι 31 Δεκεμβρίου»*, στην οποία αναφέρεται το ΣΕΠΠΕ ύψους 11,52% με πολύ μικρά γράμματα κάθετα δεξιά, στην έντυπη μορφή της και με πολύ μικρά γράμματα ως κυλιόμενο με μεγάλη ταχύτητα κείμενο, στην τηλεοπτική μορφή της.

Ομοίως, σύμφωνα με το διατακτικό της, η με αρ. 33/2008 απόφαση, «απαγορεύει στη Γενική Τράπεζα να προβάλλει μέσω τηλεοπτικών σταθμών και να εκπέμπει μέσω ραδιοφωνικών σταθμών ανά την Ελλάδα, τη διαφήμιση που αφορά το καταναλωτικό δάνειο με την ονομασία "GENIKI XTRA SMALL" με επιτόκιο 3,95% και σε «μπάρα» που τρέχει με πολύ μικρά γράμματα στη βάση της τηλεοπτικής διαφήμισης δυσανάγνωστα «ΣΕΠΠΕ 8,03% για ποσό δανείου 10.001€ με επιτόκιο 3,95% πλέον εισφ. Ν. 128/75 (0,6%) με εφάπαξ δαπάνη εξέταση του αιτήματος δανειοδότησης κι έγκρισης δανείου 170€ και συνολική διάρκεια 12 μήνες».

Επιπλέον, οι ως άνω αποφάσεις προβλέπουν την επιβολή χρηματικής ποινής 3.000€ και 5.000€ αντίστοιχα, για κάθε παράβαση της ως άνω διάταξης και αναγνωρίζουν, ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης των καταναλωτών το ποσό των 10.000€.

Το γεγονός ότι με αυτές τις πρακτικές των τραπεζών οι καταναλωτές παραπλανούνται, καταδεικνύεται εύστοχα μέσα από το σκεπτικό των αποφάσεων: «Ο ισχυρισμός της εναγομένης ότι σε κάθε περίπτωση η εν λόγω διαφήμιση αποτελούσε ένα απλό ερέθισμα για τον καταναλωτή, είναι απορριπτέος, αφού κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, όποιος δελεάζεται με ένα χαμηλό επιτόκιο συχνά οδηγείται στο κατάστημα της τράπεζας έχοντας στην πραγματικότητα ήδη προαποφασίσει τη λήψη του δανείου, ενώ μεγάλη μερίδα του καταναλωτικού κοινού αγνοεί και την έννοια του ΣΕΠΠΕ και πιστεύει αυτό που αποκομίζει από τη διαφήμιση».

V. Δεδικασμένο της απόφασης επί συλλογικής αγωγής

Σύμφωνα με την παρ. 20 εδ. γ' του άρθρου 10 Ν. 22151/1994, όπως ισχύει, οι έννομες συνέπειες που προκύπτουν από την απόφαση επί συλλογικής αγωγής ισχύουν έναντι πάντων, ακόμα και εάν δεν ήταν διάδικοι. Επιπλέον, πολύ σημαντική είναι και η πρόβλεψη της παρ. 21 του ίδιου άρθρου, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 13 του Ν. 3587/2007, η οποία ορίζει ότι ο Υπουργός Ανάπτυξης μπορεί με απόφασή του, που δημοσιεύεται στην εφημερίδα της Κυβέρνησης, να καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις προσαρμογής της συναλλακτικής συμπεριφοράς των προμηθευτών (π.χ. πιστωτικά ιδρύματα) στο δεδικασμένο αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων επί αγωγών καταναλωτή ή ενώσεων καταναλωτών, εφόσον οι συνέπειες του δεδικασμένου έχουν ευρύτερο δημόσιο ενδιαφέρον για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και την προστασία των καταναλωτών⁶⁵.

---

65 Z1-798/2008 σχετικά με καταχρηστικούς όρους τραπεζικών συμβάσεων και Z1-74/2011 σχετικά με καταχρηστικούς όρους ασφαλιστηρίων συμβολαίων.

VI. Εποπτικός ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος

Προκειμένου να ελέγχονται τα τραπεζικά ιδρύματα ώστε να εκμηδενίζονται οι πιθανότητες εφαρμογής καταχρηστικών και παράνομων πρακτικών σε βάρος του καταναλωτικού κοινού, η Τράπεζα της Ελλάδος έχει βάσει του καταστατικού της, εποπτικό ρόλο. Ειδικότερα, έχει την αρμοδιότητα να διασφαλίζει τη διαφάνεια των διαδικασιών και των όρων των τραπεζικών συναλλαγών. Προς το σκοπό αυτό, έχει θεσπίσει κανόνες σύμφωνα με τους οποίους τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να παρέχουν αναλυτική και πλήρη ενημέρωση στους συναλλασσόμενους που διαθέτουν την απαιτούμενη γνώση, εμπειρία και εξειδίκευση ώστε να κατανοούν πλήρως τα χαρακτηριστικά των τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών⁶⁶.

Συγκεκριμένα, με την Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (ΠΔ/ΤΕ 2501.31.10.2002 “Ενημέρωση των συναλλασσομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα” εντάχθηκαν σε ένα ενιαίο κείμενο οι ισχύουσες διατάξεις για τη διαφάνεια των διαδικασιών και των όρων των τραπεζικών συναλλαγών. Οι διατάξεις αυτές αποσκοπούν α) στην παροχή επαρκούς ενημέρωσης των συναλλασσομένων με τις τράπεζες, ώστε να καλύπτονται πλήρως οι ανάγκες και του μη έμπειρου καταναλωτή, β) στην παροχή στον μη έμπειρο καταναλωτή της δυνατότητας να συγκρίνει τα προσφερόμενα προϊόντα και της υπηρεσίες των πιστωτικών ιδρυμάτων, γ) στην ενίσχυση των συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών και δ) στην επιβολή στα πιστωτικά ιδρύματα της υποχρέωσης να έχουν διαφημίσεις με περιεχόμενο απλό, κατανοητό και αληθές⁶⁷.

---

66 Καράκωστας Ι. *op. cit.*, σ.132

67 Καράκωστας Ι. *op. cit.*, σσ. 132-134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΡΥΘΜΙΣΗ ΟΦΕΙΛΩΝ ΥΠΕΡΧΡΕΩΜΕΝΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

I. Το φαινόμενο της υπερχρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών

Στις αρχές τις δεκαετίας του 2000, με το άνοιγμα της καταναλωτικής πίστης στην Ελλάδα, χιλιάδες ιδιώτες κατέφευγαν ολοένα και περισσότερο στον τραπεζικό δανεισμό, ο οποίος είχε μετατραπεί σε μια εύκολη διαδικασία, χωρίς πολλές απαιτούμενες προϋποθέσεις εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι αιτίες που ωθούσαν τους Έλληνες πολίτες στον υπέρογκο δανεισμό τους από τα τραπεζικά ιδρύματα ήταν αφενός η ανάγκη αντιμετώπισης έκτακτων περιστατικών, όπως προβλήματα υγείας, και αφετέρου η ικανοποίηση καταναλωτικών επιθυμιών, οι οποίες συνεχώς πολλαπλασιάζονταν και ενθαρρύνονταν από έναν υπερκαταναλωτικό τρόπο ζωής. .

Ωστόσο, η έλλειψη καταναλωτικής παιδείας και συμβουλευτικής υποστήριξης των Ελλήνων δανειοληπτών, τα υψηλά επιτόκια των καταναλωτικών δανείων και των πιστωτικών καρτών, οι επιθετικές πρακτικές προώθησης των τραπεζικών προϊόντων που έφταναν να χορηγούνται ακόμα και τηλεφωνικά, ο ανεπαρκής έλεγχος της πιστοληπτικής ικανότητας των υποψήφιων οφειλετών και η επερχόμενη εισοδηματική στενότητα στη χώρα μας, συνέβαλαν στην εμφάνιση του φαινομένου της υπερχρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών. Με τον όρο “*υπερχρέωση*” περιγράφεται η κατάσταση κατά την οποία, μετά την αφαίρεση των αναγκαίων δαπανών διαβίωσης, το απομένον υπόλοιπο εισοδήματος δεν επαρκεί για την σε εύλογο χρόνο εκπλήρωση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του οφειλέτη⁶⁸.

Οι συνέπειες του προβλήματος της υπερχρέωσης άρχισαν να γίνονται ιδιαίτερα εμφανείς την τελευταία τετραετία, καθώς στα πλαίσια της γενικότερης ύφεσης της

---

68 Κρητικός Α., Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις – Ν.3869/2010, Αθήνα, (2011),σ.16

εθνικής οικονομίας, το εισόδημα των πολιτών διαρκώς συρρικνώνεται ενώ τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν περιορίσει στο ελάχιστο τις δανειοδοτήσεις. Ενδεικτικά, τον Ιούνιο του 2007, οι εγκρίσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών και καταναλωτικών δανείων χωρίς εγγύηση ως ποσοστό επί του συνόλου των αιτήσεων, ανήλθαν σε 55,9% και 56,3% αντίστοιχα. Δηλαδή, μόλις 4,6 στις 10 αιτήσεις χορήγησης πιστωτικής κάρτας και 4,4 στις 10 αιτήσεις χορήγησης καταναλωτικών δανείων χωρίς εγγύηση απορρίπτονταν από τις τράπεζες με κριτήριο την πιστοληπτική ικανότητα του αιτούντος⁶⁹.

Αποτέλεσμα της ιδιωτικής υπερχρέωσης είναι η κοινωνική και οικονομική περιθωριοποίηση σημαντικού μέρους των πολιτών, καθώς μη διαθέτοντας σοβαρή αγοραστική δύναμη και δυνατότητα απεγκλωβισμού από την υπερχρέωση, δεν μπορεί να συμμετάσχει στην κοινωνική και οικονομική ζωή⁷⁰. Χαρακτηριστικά είναι τα πορίσματα κοινωνιολογικής έρευνας, που διενεργήθηκε την περίοδο Μάρτιο-Ιούνιο 2011, με δείγμα υπερχρεωμένους πολίτες σύμφωνα με τα οποία η κατάσταση της υπερχρέωσης βρέθηκε ότι επηρεάζει σημαντικά τη ψυχική υγεία των ερωτώμενων σε ποσοστό 72,5%, τη σωματική υγεία σε ποσοστό 55,8%, τις οικογενειακές σχέσεις κατά 59,9%, τις επαγγελματικές σχέσεις των υπερχρεωμένων κατά 47,2% και τις φιλικές σχέσεις κατά 43,8%. Η μη ομαλή ροή εισοδήματος, η συνεχής μείωσή του, καθώς και η αποτελμάτωση στην αγορά εργασίας δεν επιτρέπουν την προνοητικότητα και τον ορθολογικό σχεδιασμό του μέλλοντος και διαταράσσουν την κοινωνική συνοχή. Η φτώχεια και το χαμηλό εισόδημα έχουν συνδεθεί με την ανησυχητική εξάπλωση της κατάθλιψης σε αρκετές έρευνες. Οι δυσμενείς κοινωνικοοικονομικές συνθήκες μιας χώρας, επιδρούν στην προσωπική οικονομική ευημερία (well-being), που συνεπάγεται την ανάπτυξη ψυχοπαθολογίας⁷¹ Έτσι, η υπερχρέωση μετατρέπεται σε ένα από τα σημαντικότερα

---

69 Τράπεζα της Ελλάδος, έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σ.110, Πίνακας III.9

70 Βλ. αιτιολογική έκθεση και κείμενο του Ν. 3869/2010, Γενικό Μέρος, παρ. 2

71 Κοινωνικές διαστάσεις υπερχρέωσης. <http://www.ekpizo.gr/sites/default/files/parousiasi-apotelesmaton-uperxreomenon.pdf> [18/05/2012]

κοινωνικά προβλήματα που ένα κοινωνικό Κράτος Πρόνοιας και Δικαίου οφείλει να εξετάσει και να επιλύσει, ώστε οι υπερχρεωμένοι πολίτες να καταφέρουν ένα νέο οικονομικό ξεκίνημα στη ζωή τους.

Το καλοκαίρι του 2010 με την ψήφιση του Ν.3869/2010, εισήχθη στη χώρα μας διαδικασία ρύθμισης των χρεών του φυσικού προσώπου αλλά και απαλλαγής του από αυτά (διαδικασία πτώχευσης ιδιώτη).

II. Συγκριτική επισκόπηση ανάλογων αλλοδαπών νομοθετικών κειμένων

Ο Ν.3869/2010 για τη ρύθμιση χρεών φυσικών προσώπων υιοθέτησε στις διατάξεις του αρχές άλλων ανάλογων νομοθετικών κειμένων αλλοδαπών νομοθεσιών και κυρίως του αμερικάνικου νόμου περί πτώχευσης (bankruptcy code)⁷². Οι Η.Π.Α., που όπως και η Μεγάλη Βρετανία ανήκουν στις φιλελεύθερες οικονομίες, με περιορισμένη την παρουσία του κοινωνικού κράτους, για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της υπερχρέωσης των πολιτών, προέβησαν σε δραστική νομοθετική παρέμβαση με τη θέσπιση της υπό προϋποθέσεις απαλλαγής του οφειλέτη από τις υποχρεώσεις (discharge), προκειμένου να καταστεί δυνατή η επάνοδος του στην οικονομική ζωή.⁷³ Ο αμερικανικός νόμος περί πτώχευσης προβλέπει δυο διαδικασίες μέσω των οποίων καθίσταται δυνατή η απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη. Η πρώτη διαδικασία οδηγεί στην εκκαθάριση όλων των ρευστοποιήσιμων περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη με σκοπό την ικανοποίηση των πιστωτών. Η διαδικασία αυτή από τη μια πλευρά είναι σύντομη αλλά από την άλλη δεν οδηγεί σε πλήρη απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη, καθώς υπάρχουν απαιτήσεις που εξαιρούνται από την απαλλαγή.⁷⁴ Η δεύτερη διαδικασία εξυγίανσης διαμορφώνεται ως μια διαδικασία ρύθμισης των χρεών, στην οποία ο οφειλέτης θέτει τα υποκείμενα σε κατάσχεση εισοδήματα του στη διάθεση των πιστωτών του για

---

72 Κρητικός Α. op. cit.,σ.31

73 Βενιέρης Ι./Κατσάς Θ., Εφαρμογές του Ν. 3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 6

74 Βενιέρης Ι./Κατσάς Θ., ό.π., σ.6

διάστημα τριών έως πέντε ετών, σύμφωνα με σχέδιο που επικυρώνεται από το Δικαστήριο.

Το ρυθμιστικό υπόδειγμα των Η.Π.Α. επέδρασε διαμορφωτικά στην εμπορική νομοθεσία του ηπειρωτικού ευρωπαϊκού δικαίου. Με την προοδευτική υποχώρηση της προστατευτικής δράσεως του Κράτους πρόνοιας και την βαθμιαία επέκταση του προβλήματος της υπερχρέωσης των ιδιωτών στις οικονομίες της ηπειρωτικής Ευρώπης, πλείονες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις προχώρησαν με τη σειρά τους στη διαμόρφωση ενός εξειδικευμένου δικαίου διευθέτησης της αστικής αφερεγγυότητας με απώτερο σκοπό την υπό όρους (μερική ή ολική) απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη του ⁷⁵.

Κατά το *γαλλικό δίκαιο* για τους ιδιώτες οφειλέτες, από το έτος 1989, έχει εισαχθεί μια διαδικασία εξυγίανσης από τα χρέη, η οποία διευθύνεται από μία διοικητικώς οργανωμένη επιτροπή φιλικής διευθέτησεως. Σε πρώτη φάση, η επιτροπή αυτή ενεργεί προσπάθεια συμβιβασμού με τους πιστωτές με δικαστική διαμεσολάβηση. Σε επόμενο στάδιο της διαδικασίας, υπό δικαστική διεύθυνση και με τη μεσολάβηση της επιτροπής διευθέτησεως των χρεών, λαμβάνει χώρα μια τυπική εξυγίανση των χρεών, η οποία παρίσταται ως μια διαδικασία βοηθητική της συμβάσεως. Το δικαστήριο δύναται να ορίσει παράταση εξόφλησης και άφεση των τόκων, όμως, δεν επιτρέπεται να χορηγήσει μια δραστική απαλλαγή από τα χρέη ⁷⁶.

Η *Δανία* υπήρξε η πρώτη χώρα της Δυτικής Ευρώπης στην οποία, το έτος 1984, εισήχθη ιδιαίτερη διαδικασία με απαλλαγή του οφειλέτη από το υπόλοιπο των χρεών του. Ακολούθησαν και τα υπόλοιπα σκανδιναβικά κράτη στα οποία προβλέπεται μια εξωδικαστική διαδικασία ⁷⁷.

Στο *αυστριακό δίκαιο* προβλέπεται ένα ελάχιστο ποσοστό για την ικανοποίηση των πιστωτών. Προβλέπεται μια περίοδος απορρόφησης διάρκειας επτά ετών και πρέπει να ικανοποιείται τουλάχιστον 10% των απαιτήσεων των πιστωτών.

---

75 Βενιέρης Ι./Κατσάς Θ., ό.π. σ.7

76 Κρητικός Α., *op.cit.*, σ. 32

77 Κρητικός Α., *op. cit.*, σ.33

Διαζευκτικώς προβλέπεται μικρότερη περίοδος τριών ετών με ικανοποίηση τουλάχιστον ποσοστού απαιτήσεων 50%⁷⁸.

Στην *Τσεχία* τέθηκε σε ισχύ την 01.01.2008 νέος πτωχευτικός νόμος. Ο νόμος αυτός προβλέπει τη δυνατότητα απαλλαγής του οφειλέτη από το υπόλοιπο των χρεών του. Αυτό επιτυγχάνεται αν μετά από από μια απλοποιημένη διαδικασία ρευστοποιείται η περιουσία του οφειλέτη και καλύπτεται τουλάχιστον το 30% των απαιτήσεων. Διαφορετικά, όπως ισχύει και στη Γερμανία, ο οφειλέτης εκχωρεί για πέντε έτη τα υποκείμενα σε κατάσχεση εισοδήματά της εργασίας του. Εφόσον, διαπιστωθεί εντιμότητα του οφειλέτη, επέρχεται μετά από πέντε έτη απαλλαγή από τα υπόλοιπα των χρεών⁷⁹.

Τέλος, στο *γερμανικό δίκαιο*, οι σχετικές ρυθμίσεις περιέχονται στις §304-314 του *Insolvenzordnung*. Αυτές ισχύουν για φυσικά πρόσωπα που δεν ασκούν μια αυτοτελή δραστηριότητα. Σε πρώτη φάση οι κανόνες στοχεύουν την περίπτωση που ο οφειλέτης θέλει να απαλλαγεί από τα χρέη του μέσω της πτωχευτικής διαδικασίας που αποτελείται από τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο στηρίζεται σε μια προσπάθεια εξωδικαστικού συμβιβασμού με τους πιστωτές. Σε περίπτωση αποτυχίας της προσπάθειας εξωδικαστικής συμφωνίας ο οφειλέτης υποβάλλει αίτηση προκειμένου να ανοίξει η πτωχευτική διαδικασία και επισυνάπτει στην αίτησή του αυτή καταστάσεις των υποχρεώσεων του και της περιουσίας του, όπως επίσης και ένα σχέδιο διευθέτησης των οφειλών του. Το δικαστήριο προσκαλεί τους πιστωτές να λάβουν θέση επί του σχεδίου διευθέτησης των οφειλών του ιδιώτη. Αν ουδείς πιστωτής προβάλλει αντιρρήσεις, τότε το σχέδιο λογίζεται ότι έγινε δεκτό. Αν μια μειοψηφία προβάλλει αντιρρήσεις, τότε το δικαστήριο δύναται να υποκαταστήσει τις ελλείπουσες συγκαταθέσεις. Αν και η δεύτερη αυτή βαθμίδα δεν είναι αποτελεσματική, τότε ανοίγεται η απλοποιημένη πτωχευτική διαδικασία (*vereinfachtes Insolvenzverfahren*). Αυτή πραγματοποιείται σε συγκεκριμένη χρονολογία και είναι εξ ολοκλήρου έγγραφη. Τα καθήκοντα του συνδίκου της

---

78 Κρητικός Α., *op. cit.*, σ. 33

79 Κρητικός Α., *op. cit.*, σ. 34.

πτώχευσης μεταφέρονται εν μέρει στους πιστωτές (ακύρωση, ρευστοποίηση ασφαλειών). Κατά τα λοιπά, αυτά τα αναλαμβάνει ο καταπιστευματοδόχος. Και η ρευστοποίηση της περιουσίας δύναται να απλοποιηθεί με τη σύμπραξη του οφειλέτη⁸⁰.

III. Ν. 3869/2010 “Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων”

Με το νόμο 3869/2010 (ΦΕΚ Α' 130/03.08.2010), ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή στο σύνολο των άρθρων του από την 01 Σεπτεμβρίου 2010, καθορίστηκαν οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, καθώς και η διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται σε καθένα από τα τρία στάδια της.

III.1. Πεδίο εφαρμογής

Με το πρώτο άρθρο καθορίζεται το πεδίο εφαρμογής του νόμου. Σε ρύθμιση και απαλλαγή υπάγονται ***χρηματικές οφειλές φυσικών προσώπων, που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα, και έχουν περιέλθει χωρίς δόλο, σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών τους***. Συνεπώς, στις διατάξεις του εν λόγω νόμου υπάγονται *φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα*, δηλαδή δεν είναι έμποροι. Ο αποκλεισμός των εμπόρων από τις ρυθμίσεις του Ν. 3869/2010, δικαιολογείται από το ότι στους εμπόρους εφαρμόζονται οι διατάξεις του Πτωχευτικού Κώδικα. Πέραν από τους εμπόρους, γίνεται σαφές ότι δεν υπάγονται τα νομικά πρόσωπα. Τα φυσικά πρόσωπα μπορεί να είναι οποιασδήποτε κατηγορίας (ανήλικοι, ενήλικοι, ικανοί ή ανίκανοι προς δικαιοπραξία, αλλοδαποί), εφόσον υπάρχει δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων⁸¹. Ειδικότερα, υπάγονται οι απασχολούμενοι με σχέση εξαρτημένης εργασίας (π.χ. ιδιωτικοί και δημόσιοι

---

⁸⁰ Κρητικός Α., *op. cit.*, σσ 34-35

⁸¹ Σπυριδάκης Ι./ Γεωργιακά Ε., *Ρύθμιση Οφειλών Υπερχρεωμένων Φυσικών Προσώπων (ν.3869/2010)*, (2011), εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ. 18

υπάλληλοι), οι νοικοκυρές, οι εισοδηματίες, οι άνεργοι και οι δικαιούχοι πάσης φύσεως κοινωνικών βοηθημάτων. Υπάγονται, επίσης, στη ρύθμιση του νόμου επαγγελματίες που ασκούν ελευθέρια επαγγέλματα, όπως π.χ. δικηγόροι, γιατροί, μηχανικοί κλπ.⁸² αλλά και όσοι κατά κύριο λόγο αμείβονται για την προσωπική τους εργασία, όπως οι οδηγοί αυτοκινήτων, οι υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι κλπ.⁸³ Επιπλέον, υπάγονται και όσοι ήταν έμποροι, έπαψαν όμως την εμπορία ή την οικονομική τους δραστηριότητα, χωρίς κατά την παύση αυτή να έχουν παύσει τις πληρωμές τους (άρθρο 2 παρ. 3 ΠτΚ). Αντιθέτως, δεν υπάγεται στο νόμο ο οφειλέτης που έπαυσε τις πληρωμές του όταν ακόμα είχε την εμπορική ιδιότητα. Τέλος, υπάγονται οι “μικρέμποροι”, δηλαδή αυτοί για τους οποίους το κέρδος από την άσκηση εμπορικών πράξεων αποτελεί αμοιβή του σωματικού τους κόπου και όχι κερδοσκοπικών συνδυασμών, όπως οι υπαίθριοι πωλητές, οι γυρολόγοι και οι εκμεταλλεζόμενοι μικροκαταστήματα χαρακτηριζόμενα ως “ψιλικατζίδικα”⁸⁴. Δεν αποκτούν την εμπορική ιδιότητα και επομένως υπάγονται στη ρύθμιση του νόμου ο μέτοχος Α.Ε., ο αφανής εταίρος, ο ετερόρρυθμος εταίρος και ο εταίρος και διαχειριστής Ε.Π.Ε., εκτός εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την άρση της νομικής προσωπικότητας.⁸⁵

Για να υπαχθεί στις ρυθμίσεις του νόμου, ο οφειλέτης πρέπει να έχει περιέλθει χωρίς δόλο σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής των ληξιπρόθεσμων χρεών του. Η αδυναμία πληρωμής των οφειλών, επομένως, θα πρέπει να είναι νομικά σημαντική, δηλαδή, θα πρέπει να είναι μόνιμη αλλά και γενική⁸⁶. Ως αδυναμία πληρωμής νοείται η έλλειψη ρευστότητας⁸⁷. Μόνιμη αδυναμία δεν υπάρχει όταν ο οφειλέτης

---

82 Κρητικός Α., Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με βάση το Ν. 3869/2010, όπως ισχύει μετά τις επελθούσες νομοθετικές μεταβολές, Δεύτερη έκδοση, (2012), Αθήνα, σ. 47

83 Ρούσσος Κλ., Υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, Δομή και λειτουργία του ν. 3869/2010 Εφ ΑΔ 2010, σ.1289

84 Περάκης Ε., Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, (2011), Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 121

85 Κρητικός Α. Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με βάση τον Ν.3869/2010, όπως ισχύει μετά τις επελθούσες νομοθετικές μεταβολές, *op. cit.*, σ. 48

86 ΕιρΑθ 34/2011

87 Μακρής Δ., Κατ' άρθρο ερμηνεία Ν. 3869/2010, Πρώτη έκδοση, (2011), σ.41

προσωρινά δεν μπορεί να καλύψει τις συμβατικές υποχρεώσεις του, αναμένεται ωστόσο ότι μετά το πέρας ορισμένου χρόνου θα αρχίσει να εξυπηρετεί τις οφειλές του. Η μονιμότητα της αδυναμίας πληρωμής των χρεών μπορεί να οφείλεται σε διάφορα αίτια, όπως απόλυση από την εργασία, διαζύγιο, προβλήματα υγείας η αντιμετώπιση των οποίων απαιτεί μεγάλο μέρος των εισοδημάτων μιας οικογένειας.

Επιπλέον, η παραπάνω αδυναμία πρέπει να είναι γενική. Αυτό δε σημαίνει ότι η εξυπηρέτηση ορισμένων οφειλών αποκλείουν τον οφειλέτη από το νόμο αλλά θα πρέπει να αφορά σε ουσιώδες μέρος αυτών⁸⁸.

Κατά το Ν. 3869/2010, δεν μπορούν να υπαχθούν στις διατάξεις του νόμου, οι οφειλέτες που περιήλθαν δολίως σε αδυναμία πληρωμής. Στην έννοια του δόλου κατά το άρθρο 330 ΑΚ εμπίπτει τόσο ο άμεσος όσο και ο ενδεχόμενος δόλος⁸⁹. Έχει κριθεί νομολογιακά, ότι δεν νοείται δολιότητα του οφειλέτη μόνο βάσει του γεγονότος ότι προέβη σε ανάληψη υποχρεώσεων, των οποίων η εξυπηρέτηση είναι επισφαλής, αλλά απαιτείται και η από τον οφειλέτη πρόκληση άγνοιας της επισφάλειας στους πιστωτές του⁹⁰. Ως χρονικό σημείο αναφοράς για την εξέταση της ύπαρξης δόλου είναι η σύναψη της σύμβασης μεταξύ οφειλέτη και πιστωτή, από την οποία προέκυψε η ανάληψη του χρέους. Ουσιαστικά, πρόκειται για παραπλήσια κατάσταση με αυτήν που ρυθμίζουν τα άρθρα 362-363 ΑΚ, σύμφωνα με τα οποία όποιος υποσχέθηκε παροχή που κατά τη σύναψη της σύμβασης ήταν αδύνατη, ευθύνεται έναντι του αντισυμβαλλόμενου του. Κατ' επέκταση, στην περίπτωση της δόλιας αδυναμίας πληρωμών, ο οφειλέτης δε δικαιούται

---

88 Σπυριδάκης Ι./Γεωργιακάκη Ε., *op. cit.*, σ. 19

89 Σπυριδάκης Ι./Γεωργιακάκη Ε., *op. cit.*, σ. 19

90 ΕιρΑθ 143/2011, Ειρ Αθ 102/2011, Ειρ Χαλαν. 4/2011 που έκριναν ότι “δεν νοείται δολιότητα του δανειολήπτη με μόνη την ανάληψη δανειακής υποχρεώσεως της οποίας η εξυπηρέτηση είναι επισφαλής, αλλά απαιτείται και η από το δανειολήπτη πρόκληση άγνοιας της επισφάλειας στους πιστωτές. Δεν εξειδικεύονται λοιπόν οι συγκεκριμένες ενέργειες, με τις οποίες η αιτούσα απέκρυψε από τους πιστωτές την οικονομική της κατάσταση και το σύνολο των δανειακών της υποχρεώσεων, προκειμένου να τύχει περαιτέρω δανεισμού, δεδομένου ότι οι πιστωτές, (τράπεζες εν προκειμένω) έχουν τη δυνατότητα να εξακριβώσουν την οικονομική συμπεριφορά και τις λοιπές δανειακές υποχρεώσεις των υποψηφίων πελατών τους”.

προστασίας εάν ήδη από το χρονικό σημείο κατάρτισης της δανειακής σύμβασης αναλάμβανε την υποχρέωση χρηματικής παροχής, αν και γνώριζε την αδυναμία του να την εκπληρώσει. Αν όμως, ο δανειστής κατά τη σύναψη της σύμβασης γνώριζε την αδυναμία του οφειλέτη και παρόλα αυτά προχώρησε στη χορήγηση του δανείου, τότε εφαρμόζεται το άρθρο 300 ΑΚ για συνυπευθυνότητα, η οποία φτάνει μέχρι την πλήρη απαλλαγή του οφειλέτη⁹¹. Για το λόγο αυτό, τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν την υποχρέωση να προβαίνουν στο λεγόμενο “υπεύθυνο δανεισμό”, ο οποίος πλέον έχει θεσμοθετηθεί με το άρθρο 8 της ΚΥΑ Ζ1-699/ΦΕΚ-Β-917/2010 περί καταναλωτικής πίστης που ενσωμάτωσε την Οδηγία 2008/48/ΕΚ. Σύμφωνα με αυτή τη διάταξη “πριν από τη σύναψη της σύμβασης πίστωσης, ο πιστωτικός φορέας, ερευνά και αξιολογεί τη πιστοληπτική ικανότητα και φερεγγυότητα του καταναλωτή, βάσει επαρκών στοιχείων που λαμβάνονται κατά περίπτωση από τον καταναλωτή κατά το προσυμβατικό στάδιο αλλά και εκείνων που έχει παράσχει κατά τη διάρκεια μακροχρόνιας συναλλακτικής σχέσης, και κατόπιν έρευνας στην κατάλληλη βάση δεδομένων, σύμφωνα με τις ειδικότερες διατάξεις για την εποπτεία των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων....”⁹².

Ωστόσο, δόλια δημιουργία κατάστασης αδυναμίας πληρωμών μπορεί να δημιουργηθεί και μετά την ανάληψη των χρεών. Τέτοια περίπτωση υφίσταται όταν ο οφειλέτης έχει δημιουργήσει το παθητικό του, δε φροντίζει όμως για τη διατήρηση του ενεργητικού του ή τη σωστή διαχείριση του, προκειμένου να εξυπηρετήσει τα χρέη του. Παράδειγμα τέτοιας συμπεριφοράς είναι όταν ο οφειλέτης αφήνει τα χρέη του να καταστούν ληξιπρόθεσμα, ώστε οι τόκοι και τα έξοδα να μην του επιτρέπουν πλέον την εξυπηρέτηση των οφειλών του. Το ίδιο ισχύει και όταν ο οφειλέτης αποποιείται δολίως κληρονομιά ή προβαίνει σε καταδολιευτικές μεταβιβάσεις περιουσιακών του στοιχείων⁹³.

---

91 ΕφΘεσ 1479/1999, Αρμ 2000, σ. 623

92 Βενιέρης Ι./ Κατσάς Θ., *op. cit.*, σ. 73

93 ΕιρΘηβών 3/2011 που έκρινε ότι “ Αν όμως η μεταβίβαση έγινε προ τετραετίας και ενόσω ο οφειλέτης εξυπηρετούσε τα χρέη του, τότε δεν υπάρχει δόλια αδυναμία”

Σε κάθε περίπτωση το βάρος απόδειξης της δολιότητας του υπερήμερου οφειλέτη φέρουν οι πιστωτές του.

Στη ρύθμιση του Ν. 3869/2010 υπάγονται μόνο χρηματικές οφειλές, και όχι χρέη που έχουν άλλο αντικείμενο, όπως για παράδειγμα η υποχρέωση εκτέλεσης έργου ή παράδοσης εμπορευμάτων. Τα χρέη αυτά μπορούν να έχουν οποιοδήποτε αιτία, δηλαδή να προκύπτουν από ανάληψη στεγαστικού ή καταναλωτικού δανείου, χρήση πιστωτικής κάρτας, αδυναμία πληρωμής μισθωμάτων, διατροφής προς σύζυγο ή τέκνο, ακόμα και από σύμβαση εγγύησης, λαμβανομένου υπόψη ότι η υποχρέωση του εγγυητή καθίσταται απαιτητή, όταν επέλθει το γεγονός από το οποίο συμφωνήθηκε ότι αυτό εξαρτάται, όπως υπερημερία του πρωτοφειλέτη. Γενικώς, και ο εγγυητής εφόσον βρίσκεται σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρεών του, μπορεί να υπαχθεί στη διαδικασία που θα καταλάβει και το μη καταστάν ακόμη ληξιπρόθεσμο χρέος από την εγγύηση και να απαλλαγεί από τα χρέη υπό τις ίδιες, βασικά, προϋποθέσεις που ισχύουν και για τον πρωτοφειλέτη⁹⁴.

Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι από τις ευνοϊκές ρυθμίσεις του νόμου εξαιρούνται ορισμένες κατηγορίες χρεών. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 1 παρ. 2 Ν. 3869/2010, δεν επιτρέπεται, πρώτον, η ρύθμιση οφειλών που έχουν αναληφθεί το τελευταίο ένα έτος πριν από την υποβολή της αίτησης για την έναρξη της διαδικασίας κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 4. Η διάταξη αναφέρεται σε χρέη που αναλήφθηκαν από τον οφειλέτη συνήθως με σύμβαση, στοιχείο της οποίας είναι η βούληση του οφειλέτη⁹⁵. Δεύτερον, δεν υπάγονται στις διατάξεις του εν λόγω νόμου οφειλές που προέκυψαν από αδικοπραξία που διαπράχθηκε με δόλο, από διοικητικά πρόστιμα, χρηματικές ποινές, φόρους και τέλη προς Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και εισφορές προς οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης. Τέλος, εξαιρούνται από τη διαδικασία πτώχευσης φυσικού προσώπου, οι οφειλές που προέκυψαν από Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης, σύμφωνα με

---

94 Κρητικός Α. ορ. cit., σσ. 41-42

95 Κρητικός Α., Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με βάση τον Ν.3869/2010, όπως ισχύει μετά τις επελθούσες νομοθετικές μεταβολές, ορ. cit., σ. 58

τις διατάξεις των άρθρων 15 και 16 του Ν. 3586/2007. Η τελευταία αυτή ρύθμιση εισήχθη προσφάτως με την παρ. 15 του άρθρου 20 του Ν. 4019/2011.

III.2. Πρώτο στάδιο διαδικασίας ρύθμισης χρεών του Ν. 3869/2010

Βάσει του Ν. 3869/2010, η διαδικασία ρύθμισης των οφειλών των υπερχρεωμένων πολιτών, περιλαμβάνει τρία στάδια.

Το πρώτο στάδιο συνίσταται στην προσπάθεια επίτευξης εξωδικαστικού συμβιβασμού μεταξύ οφειλέτη και πιστωτών και ρυθμίζεται από το άρθρο 1 του νόμου. Ειδικότερα, η διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού ανάγεται από τον νομοθέτη σε μια βασική προϋπόθεση της αίτησης του οφειλέτη για ρύθμιση των οφειλών και απαλλαγή από τα χρέη. Η διάταξη αυτή προσομοιάζει με το κείμενο του άρθρου 214Α ΚΠολΔ, όπως ισχύει μετά το άρθρο 6 του Ν. 2479/1997. Χωρίς τέτοια προηγούμενη προσπάθεια είναι απαράδεκτη η αίτηση που υποβάλλεται στο δικαστήριο για ρύθμιση των οφειλών.

Ο οφειλέτης πρέπει αρχικώς να αιτηθεί την έκδοση Αναλυτικής Κατάστασης Οφειλών από τους πιστωτές, στην οποία αναλύεται η οφειλή κατά κεφάλαιο, τόκους και τυχόν έξοδα. Ο πιστωτής υποχρεούται να την εκδώσει εντός πέντε εργάσιμων ημερών άλλως απειλείται με την επιβολή κυρώσεων. Ο υπερχρεωμένος δανειολήπτης οφείλει έξι μήνες πριν από την υποβολή της αίτησης στο δικαστήριο να καταβάλλει προσπάθεια επίτευξης εξωδικαστικού συμβιβασμού με το σύνολο των πιστωτών του. Η προσπάθεια αυτή πραγματοποιείται με τη συνδρομή του Συνηγόρου του Καταναλωτή, Ενώσεων Καταναλωτών ή άλλου φορέα, του Τραπεζικού Διαμεσολαβητή και δικηγόρων. Οι φορείς που πληρούν τις προϋποθέσεις νόμου έχουν εγγραφεί στο σχετικό μητρώο της Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή και είναι αναρτημένοι στην ιστοσελίδα της (www.efpolis.gr).

Εάν η προσπάθεια αποτύχει, ο φορέας ή ο δικηγόρος που επέβλεψε την προσπάθεια εξωδικαστικής ρύθμισης, συντάσσει βεβαίωση, στην οποία διαπιστώνεται η αποτυχία της προσπάθειας. Αν επιτευχθεί με τη σύμφωνη γνώμη των πιστωτών εξωδικαστικός συμβιβασμός, συντάσσεται σχετικό πρακτικό, το οποίο αποτελεί τίτλο εκτελεστό από την επικύρωση του από τον αρμόδιο Ειρηνοδίκη.

Μέσα σε έξι μήνες από τη χρονολογία που φέρει η βεβαίωση αποτυχίας, ο οφειλέτης πρέπει να καταθέσει αίτηση ρύθμισης των χρεών του στο Ειρηνοδικείο, διαφορετικά η τελευταία απορρίπτεται ως απαράδεκτη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ενάμιση χρόνο μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 3869/2010 σχεδόν κανένας εξωδικαστικός συμβιβασμός δεν έχει επιτευχθεί. Πιθανά αυτή είναι και η αιτία κατάθεσης στη Βουλή των Ελλήνων, το Μάρτιο του τρέχοντος έτους, νομοσχεδίου του Υπουργείου Απασχόλησης και Εργασίας που περιέχει, μεταξύ άλλων τροποποιήσεων του παραπάνω νόμου, διάταξη κατάργησης του σταδίου εξωδικαστικού συμβιβασμού ως υποχρεωτικού προκειμένου να προβεί ο οφειλέτης στο Ειρηνοδικείο. Ωστόσο, μέχρι σήμερα δεν έχει ψηφιστεί.

III.3. Δεύτερο στάδιο διαδικασίας ρύθμισης χρεών του Ν. 3869/2010

Στην περίπτωση αποτυχίας του εξωδικαστικού συμβιβασμού δίνεται στον δανειολήπτη η δυνατότητα προσπάθειας *δικαστικού συμβιβασμού*. Ο οφειλέτης καταθέτει αίτηση ρύθμισης των χρεών του στο αρμόδιο Ειρηνοδικείο (του τόπου διαμονής του) και την κοινοποιεί μέσα σε ένα μήνα (άρθρο 5 παρ.1) στους πιστωτές του. Η αίτηση πρέπει να περιέχει, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 Ν. 3869/2010, α) κατάσταση περιουσίας του οφειλέτη και της κάθε φύσης εισοδήματος του ίδιου και του συζύγου του, β) κατάσταση των πιστωτών του και των απαιτήσεων τους κατά κεφάλαιο, τόκους και έξοδα και γ) σχέδιο διευθέτησης οφειλών, που να λαμβάνει υπόψη με εύλογο τρόπο και συσχέτιση τόσο τα συμφέροντα των πιστωτών, όσο και την περιουσία, τα εισοδήματα και την οικογενειακή κατάσταση του οφειλέτη. Μέσα σε ένα μήνα από την κατάθεση της αίτησης, ο οφειλέτης είναι υποχρεωμένος να καταθέσει υπεύθυνη δήλωση για την ορθότητα και πληρότητα των στοιχείων που αναφέρει στην αίτηση του και να αναφέρει τυχόν μεταβιβάσεις εμπράγματων δικαιωμάτων επί ακινήτων, στις οποίες προέβη την τελευταία τριετία. Στο ίδιο χρονικό διάστημα, έχει τη δυνατότητα να καταθέσει έγγραφα σχετικά με την περιουσία του, τα εισοδήματα του, τους πιστωτές και τις απαιτήσεις τους (άρθρο 3 παρ. 3).

Το περιεχόμενο του Σχεδίου διευθέτησης των οφειλών μπορεί να καθορισθεί ελεύθερα από τον οφειλέτη με τη συνδρομή του συμβούλου του και συνιστά πρόταση προς τους πιστωτές του για δικαστικό συμβιβασμό. Οι τελευταίοι, μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δυο μηνών από την υποβολή της αίτησης, υποβάλλουν στη γραμματεία του δικαστηρίου εγγράφως τις παρατηρήσεις τους και δηλώνουν εάν συμφωνούν με το προτεινόμενο σχέδιο (άρθρο 5). Με την πάροδο της προθεσμίας αυτής άπρακτης, τεκμαίρεται ότι ο πιστωτής συμφωνεί με το σχέδιο διευθέτησης. Μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε ημερών που αρχίζει με την πάροδο δυο μηνών από την υποβολή της αίτησης, ο οφειλέτης, λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις των πιστωτών, μπορεί να επιφέρει μεταβολές στο αρχικό σχέδιο διευθέτησης, προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία όλων των πιστωτών. Οι πιστωτές, στη συνέχεια, λαμβάνουν θέση για το αναμορφωμένο σχέδιο μέσα σε είκοσι μέρες από την λήξη της προθεσμίας υποβολής τροποποιημένου σχεδίου (άρθρο 7 παρ. 1). Αν κανένας πιστωτής δεν προβάλει αντιρρήσεις για το αρχικό ή το τροποποιημένο σχέδιο διευθέτησης οφειλών ή συγκατατίθεται όλοι σε αυτό, θεωρείται ότι ο συμβιβασμός έχει γίνει αποδεκτός (άρθρο 7 παρ. 2). Αν συγκατατίθενται στο σχέδιο πιστωτές με απαιτήσεις που υπερβαίνουν το ήμισυ του συνολικού ποσού των απαιτήσεων, στους οποίους περιλαμβάνονται σε κάθε περίπτωση το σύνολο των πιστωτών με εμπραγμάτως εξασφαλιζόμενες απαιτήσεις και πιστωτές με απαιτήσεις που υπερβαίνουν το ήμισυ των τυχόν εργατικών απαιτήσεων, το δικαστήριο, μετά από αίτηση του οφειλέτη ή οποιουδήποτε από τους πιστωτές που υποβάλλεται εγγράφως μέχρι τη συζήτηση, υποκαθιστά την έλλειψη συγκατάθεσης των πιστωτών που αντιτίθενται καταχρηστικά στο συμβιβασμό (άρθρο 7 παρ. 3). Με την τελευταία αυτή διάταξη αντιμετωπίζονται τυχόν αδικαιολόγητες αντιρρήσεις πιστωτών που θα παρακώλυαν την αποδοχή του Σχεδίου. Στην ελλείπουσα συναίνεση του πιστωτή, και υπό ορισμένες προϋποθέσεις, υπεισέρχεται πλέον η θετική συναίνεση του δικαστηρίου⁹⁶. Αν λοιπόν πιστωτές, των οποίων οι χρηματικές απαιτήσεις κατά του οφειλέτη υπερβαίνουν το μισό ανερχόμενες στο 70%, έχουν τελικά συμφωνήσει με τον οφειλέτη να περιορισθούν οι απαιτήσεις τους κατ' αυτού στο 50%, επιβάλλεται

---

96 Κρητικός Α., *op. cit.* σ. 114

και κρίνεται εύλογο να συμφωνήσουν στον περιορισμό αυτό και οι υπόλοιποι πιστωτές, των οποίων οι απαιτήσεις αντιπροσωπεύουν το υπόλοιπο ποσοστό (30%), εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις του νόμου⁹⁷. Δεν επιτρέπεται υποκατάσταση της συγκατάθεσης πιστωτή όταν α) η απαίτηση του πιστωτή που αντιτίθεται δεν ικανοποιείται σε ανάλογο, σε σχέση με τους άλλους πιστωτές, βαθμό ή β) σε περίπτωση εφαρμογής του σχεδίου, ο πιστωτής που αντιτίθεται αποδεικνύει ότι θα περιέλθει σε δυσμενέστερη οικονομικά θέση από αυτήν στην οποία θα περιεχόταν, αν συνεχιζόταν η διαδικασία απαλλαγής του οφειλέτη από τις οφειλές ή γ) αμφισβητείται απαίτηση από οφειλέτη ή οποιονδήποτε πιστωτή. Σε περίπτωση που δεν επιτευχθεί δικαστικός συμβιβασμός η διαδικασία προχωρά στο επόμενο στάδιο της δικαστικής ρύθμισης.

III.4. Τρίτο στάδιο διαδικασίας ρύθμισης χρεών του Ν. 3869/2010

Αν το σχέδιο δικαστικού συμβιβασμού δεν γίνει αποδεκτό από τους πιστωτές ή δεν υπάρξει υποκατάσταση μερικών από τους τελευταίους, η αίτηση συζητείται από το δικαστήριο την προκαθορισμένη δικάσιμο (*δικαστική ρύθμιση*).

III.4.1. Τετραετής ρύθμιση καταβολών (άρθρο 8)

Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 2 Ν. 3869/2010, αν τα περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη δεν είναι επαρκή, το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τα πάσης φύσεως εισοδήματά του, ιδίως εκείνα από την προσωπική εργασία του, τη δυνατότητα συνεισφοράς του συζύγου, και σταθμίζοντας αυτά με τις βιοτικές ανάγκες του ίδιου και των προστατευόμενων μελών της οικογένειάς του, τον υποχρεώνει να καταβάλλει μηνιαίως και για χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών ορισμένο ποσό για την ικανοποίηση των απαιτήσεων των πιστωτών του συμμέτρως διανεμόμενο. Κατά την παρ. 5 του ίδιου άρθρου, αν συντρέχει σπουδαίος λόγος, όπως μακροχρόνια ανεργία ή σοβαροί λόγοι υγείας, το δικαστήριο καθορίζει ελάχιστες ή ακόμα και

---

97 Κρητικός Α. ορ. cit., σσ. 114-115

μηδενικές καταβολές. Αλλά και σε αυτές τις εξαιρετικές περιπτώσεις η απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη δεν επέρχεται αμέσως αλλά χρειάζεται η πάροδος των τεσσάρων ετών. Και αυτό γιατί και σε αυτή την περίπτωση, ενδέχεται να μεταβληθεί προς το καλύτερο η κατάσταση του αιτούντος ώστε να είναι σε θέση να ικανοποιήσει μερικώς τους δανειστές του.

Ειδικότερα, το δικαστήριο ερευνά αυτεπαγγέλτως τα υπάρχοντα περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη και τη δυνατότητα που υπάρχει ώστε μέσω αυτών να γίνει εξόφληση των χρεών. Ζητά επίσης να λάβει γνώση των εισοδημάτων του οφειλέτη και της/του συζύγου. Ο τελευταίος βεβαίως δεν είναι υποχρεωμένος να καλύπτει τις δανειακές υποχρεώσεις του συζύγου του αλλά το δικαστήριο ερευνά τη δυνατότητα συνεισφοράς του στην κάλυψη των οικογενειακών αναγκών. Τέλος, εξετάζει το κόστος διαβίωσης του ίδιου του οφειλέτη και της οικογένειάς του ώστε αφού το αφαιρέσει από το διαθέσιμο εισόδημα να προκύψει το ποσό που μπορεί να καταβάλει ο οφειλέτης στους πιστωτές του. Το καθοριζόμενο από το δικαστήριο ως καταβλητέο μηνιαίο ποσό δύναται να αναπροσαρμόζεται με την ίδια αρχική απόφαση ανά διαστήματα, που ορίζονται στην ίδια απόφαση με βάση τον αντικειμενικό δείκτη αναφοράς.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι ενώ με την αρχική διατύπωση του νομοσχεδίου οριζόταν ως ελάχιστο ποσοστό οφειλών που έπρεπε να αποπληρώσει ο οφειλέτης το 10%, στη συνέχεια αυτό απαλείφθηκε και με την ισχύουσα διάταξη ο δικαστής μπορεί να ορίσει εξοφλητέο χρέος και κάτω από το ποσοστό αυτό.

Ο οφειλέτης κατά τη διάρκεια της τετραετούς ρύθμισης των χρεών του, οφείλει να εργάζεται σε κατάλληλη εργασία ή, αν δεν εργάζεται, να καταβάλει εύλογη προσπάθεια για την εξεύρεση ανάλογης εργασίας. Η προσπάθεια ανεύρεσης εργασίας τεκμαίρεται εφόσον ο οφειλέτης έχει εγγραφεί στο Μητρώο Ανέργων του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) Επιπλέον, οφείλει να ενημερώνει τη γραμματεία του δικαστηρίου για κάθε μεταβολή κατοικίας ή εργασίας καθώς και για κάθε αξιόλογη βελτίωση των εισοδημάτων του ή των περιουσιακών στοιχείων του, ώστε να ενημερώνεται ο φάκελος του (άρθρο 8 παρ. 3).

Επειδή, επομένως, ενδέχεται τη δικαστική απόφαση να ακολουθήσει μεταβολή της οικονομικής ή περιουσιακής κατάστασης του οφειλέτη ή να επέλθουν κρίσιμα γεγονότα στη ζωή του, όπως ανεργία ή απόκτηση τέκνου, ο νομοθέτης του δίνει τη δυνατότητα, να ζητήσει από το δικαστήριο τροποποίηση της ρύθμισης των οφειλών του, δηλαδή είτε αύξηση είτε μείωση των δόσεων. Αν η δικαστική απόφαση δεχθεί την υποβληθείσα αίτηση τροποποίησης, τότε αυτή ισχύει ως προς την επερχόμενη μεταβολή από τη δημοσίευση της, όπως κατά κανόνα, συμβαίνει με κάθε διαπλαστική απόφαση. Όμως, το δικαστήριο, μπορεί να ορίσει ότι η τροποποίηση της ρύθμισης των χρεών θα ισχύσει από προγενέστερο χρονικό σημείο, ήτοι από την υποβολή της αίτησης τροποποίησης, εφόσον έκτοτε είναι δεδομένη η μεταβολή που δικαιολογεί την τροποποίηση (άρθρο 8 παρ. 4).

Η απόφαση που ορίζει μηνιαίες καταβολές είναι αμέσως εκτελεστή.

III.4.2. Ρευστοποίηση ακίνητης περιουσίας (άρθρο 9 παρ.1)

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, ο Ν.3869/2010 θεσμοθετεί ουσιαστικά μια διαδικασία πτώχευσης φυσικού προσώπου. Συνεπώς, όπως και στην πτώχευση του Εμπορικού Κώδικα, ο οφειλέτης έχει την υποχρέωση να προβεί σε ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων, προκειμένου να ικανοποιήσει τους πιστωτές του. Ειδικότερα, το άρθρο 9 παρ. 1 του νόμου ορίζει ότι εφόσον υπάρχει ρευστοποιήσιμη περιουσία, η εκποίηση της οποίας κρίνεται απαραίτητη για την ικανοποίηση των πιστωτών, το δικαστήριο ορίζει εκκαθαριστή για να προβεί στον εκπλειστηριασμό αυτής. Ρευστοποιήσιμη περιουσία σημαίνει ότι είναι επιδεκτική ρευστοποίησης, κατά τρόπο που παρέχει την προσδοκία απολήψεως αναλόγου ανταλλάγματος, δηλαδή αν μπορεί και αν αξίζει να εκποιηθεί για τον παραπάνω σκοπό⁹⁸. Η πρόκληση ρευστού από την εκποίηση περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη προκαλεί σημαντική ικανοποίηση των πιστωτών και για το λόγο αυτό θα ληφθεί υπόψη από τον δικαστή για τον καθορισμό των μηνιαίων καταβολών στο πλαίσιο της τετραετούς ρύθμισης του άρθρου 8. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι η ρευστοποίηση απλώς θα

---

98 Κρητικός Α. *op. cit.*, σ. 146

συνυπολογιστεί από το δικαστή, αλλά δεν μπορεί να οριοθετηθεί δεσμευτικά ως προς το ύψος της για τον υπολογισμό των αποπληρωμών εντός της τετραετίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η διαταχθείσα ρευστοποίηση είναι άγνωστο πότε θα επιτευχθεί ακόμα και αν θα επιτευχθεί και το κυριότερο είναι εντελώς άγνωστο στο δικαστή κατά την έκδοση της αποφάσεως το αποτέλεσμα της εκποίησης και το ύψος ρευστότητας που θα επιτευχθεί⁹⁹. Η εκποίηση αφορά μόνο σε περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη και όχι της συζύγου του, καθώς μόνο με την περιουσία του οφείλει να ικανοποιήσει τους πιστωτές του. Δεν ισχύει, φυσικά, το ίδιο για τα εισοδήματα της συζύγου, τα οποία συνυπολογίζονται ως συνεισφορά στην κάλυψη των οικογενειακών βιοτικών αναγκών.

Ύστερα από ενάμιση έτος εφαρμογής του Ν. 3869/2010, υπάρχει αρκετά μεγάλος αριθμός αποφάσεων που κρίνει ότι δεν είναι πρόσφορα για ρευστοποίηση περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη, εξαιτίας της χαμηλής αξίας τους ή του εξ αδιαιρέτου εμπράγματος δικαιώματος του αιτούντος επί του ακινήτου βάσει των οποίων δε πιθανολογείται επιτυχής έκβαση του πλειστηριασμού. Ενδεικτικά, η ΕιρΚρωπίας 20/2012 εξαιρεί από τη ρευστοποίηση το 18,3% μιας παλαιάς μονοκατοικίας σε επαρχιακή πόλη αντικειμενικής αξίας 4.000€ και τεσσάρων αγροτεμαχίων συνολικής αξίας 5.500€ καθώς το δικαστήριο εκτίμησε ότι η εκποίηση αυτών είναι ασύμφορη και δεν πρόκειται να προκαλέσει αγοραστικό ενδιαφέρον, αλλ' ούτε θα αποφέρει κάποιο αξιόλογο τίμημα για την ικανοποίηση των πιστωτών του αιτούντος, λαμβανομένων υπόψη και των εξόδων εκποίησης (αμοιβή εκκαθαριστή, έξοδα δημοσιεύσεων κλπ).

Εκκαθαριστής επίσης μπορεί να διοριστεί και για την εκμετάλλευση περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη, δηλαδή, για τη διαχείριση της περιουσίας και τη διασφάλιση της σε όλο το νόμιμο ύψος της χάριν των πιστωτών (άρθρο 9 παρ. 2). Ο εκκαθαριστής διορίζεται είτε αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο είτε κατ' αίτηση προσώπου που έχει έννομο συμφέρον, όπως πιστωτής που μετέχει στη διαδικασία. Για το πρόσωπο του εκκαθαριστή η παρ. 1 του άρθρου 9 προβλέπει ότι διορίζεται ο

---

99 Βενιέρης Ι./ Κατσάς Θ., *op.cit.*, σ. 261

προτεινόμενος από την πλειοψηφία των πιστωτών, δηλαδή πιστωτές που αντιπροσωπεύουν την πλειοψηφία των πιστώσεων, ή πρόσωπο περιλαμβανόμενο στον κατάλογο πραγματογνωμόνων του άρθρου 371 του ΚΠολΔ¹⁰⁰.

III.4.3. Προστασία της κύριας ή μοναδικής κατοικίας (άρθρο 9 παρ.2)

Η κατά το άρθρο 9 παρ. 1 δυνατότητα του δικαστηρίου να διατάξει τη ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη θα μπορούσε να περιλαμβάνει και την κύρια κατοικία του. Ωστόσο, η παρ. 2 του ίδιου άρθρου εισάγει ευνοϊκή ρύθμιση για τον αιτούντα ώστε η διαδικασία ρύθμισης των χρεών του να μη μετατραπεί σε άκρωσ επαχθή. Συγκεκριμένα, ο Ν. 3869/2010 ορίζει ότι ο οφειλέτης μπορεί να αιτηθεί την εξαίρεση από την εκποίηση βεβαρημένου ή μη με εμπράγματα ασφάλεια ακινήτου που χρησιμεύει ως κύρια κατοικία του, εφόσον αυτό δεν υπερβαίνει το προβλεπόμενο από τις ισχύουσες διατάξεις όριο αφορολόγητης απόκτησης πρώτης κατοικίας, προσαυξημένο κατά πενήντα τοις εκατό. Για παράδειγμα, με βάση το ισχύον φορολογικό καθεστώς, έγγαμος χωρίς προστατευόμενα τέκνα μπορεί να προστατεύσει ως κύρια κατοικία του ακίνητο αντικειμενικής αξίας έως 250.000€ προσαυξημένο κατά 50%, δηλαδή ακίνητο αντικειμενικής αξίας 375.000€. Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο ρυθμίζει την ικανοποίηση απαιτήσεων των πιστωτών μέχρι συνολικό ποσό που ανέρχεται στο ογδόντα πέντε τοις εκατό της εμπορικής αξίας του ακινήτου της κύριας κατοικίας, όπως αυτή αποτιμάται από το δικαστήριο. Η ρύθμιση μπορεί να προβλέπει και περίοδο χάριτος. Οι απαιτήσεις των πιστωτών με εμπράγματα εξασφάλιση επί του ακινήτου ικανοποιούνται προνομιακά από τις καταβολές του οφειλέτη. Η περίοδος της τοκοχρεολυτικής εξόφλησης της οριζόμενης συνολικής οφειλής δεν μπορεί να ξεπερνά το χρονικό διάστημα των είκοσι ετών.

Περαιτέρω, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η προσθήκη στην παρ. 2 που έγινε με το άρθρο 85 στ. Α' αρ. 5 και 8 του Ν. 3996/2011 (Φ.Ε.Κ. τ. Α' αρ.φ 170/5.8.2011)

---

100 Κρητικός Α., *op. cit.*, σ. 145

σύμφωνα με την οποία η προστασία του ακινήτου ισχύει και εφόσον ο οφειλέτης έχει την επικαρπία ή ψιλή κυριότητα ή ιδανικό μερίδιο επ' αυτών. Επιπλέον, αν ο οφειλέτης διαμένει ή κατοικεί σε ξένο ακίνητο (π.χ. εκμισθώνει) και ο σύζυγος αυτού δε διαθέτει ακίνητο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κατοικία, τότε μπορεί να προστατευτεί με το άρθρο 9 και το μοναδικό ακίνητο του οφειλέτη που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κατοικία.

III.4.4. Απαλλαγή από υπόλοιπα χρεών

Κατά το άρθρο 11 παρ. 1 Ν.3869/2010, η κανονική εκτέλεση από τον οφειλέτη των υποχρεώσεων που επιβάλλονται με την απόφαση που εκδίδεται σε εφαρμογή των παραγράφων 2,4 και 5 του άρθρου 8 επιφέρει, με την επιφύλαξη των όσων ορίζονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 9, την απαλλαγή του από κάθε τυχόν υφιστάμενο υπόλοιπο οφειλής έναντι όλων των πιστωτών, ακόμη και εκείνων που δεν ανήγγειλαν τις απαιτήσεις τους. Αντιθέτως, βάσει της παρ. 2 του ίδιου άρθρου, σε περίπτωση που ο οφειλέτης καθυστερεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του από τη ρύθμιση οφειλών για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών ή δυστροπεί επανειλημμένα στην τήρηση της ρύθμισης, το δικαστήριο διατάζει την έκπτωση του οφειλέτη από τη ρύθμιση μετά από αίτηση θιγόμενου πιστωτή. Εάν αυτό γίνει, οι οφειλές αναβιώνουν και επανέρχονται στο ύψος στο οποίο θα βρίσκονταν αν δεν είχε υποβληθεί η αίτηση ρύθμισης χρεών στο αρμόδιο Ειρηνοδικείο.

III.4.5. Ειδικά ζητήματα

III.4.5.1. Θάνατος οφειλέτη και επίδρασή του στη διαδικασία

Με το θάνατο του οφειλέτη οι κληρονόμοι του ευθύνονται και με τη δική τους περιουσία για τα χρέη της κληρονομιάς (άρθρο 1901 ΑΚ). Για την αποφυγή αυτής της ευθύνης οι κληρονόμοι μπορούν είτε να αποποιηθούν το σύνολο της κληρονομιάς (άρθρο 1847 ΑΚ) είτε να την αποδεχθούν με το ευεργέτημα της απογραφής (άρθρο 1710 ΑΚ). Η δυνατότητα του οφειλέτη να επιδιώξει τη ρύθμιση των χρεών του βάσει του Ν.3869/2010 έχει προσωποπαγή χαρακτήρα και δεν

μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί στοιχείο της περιουσίας του ώστε να μεταβιβασθεί στους κληρονόμους του¹⁰¹. Συνεπώς, εάν ο θάνατος του οφειλέτη επέλθει πριν την κατάθεση της αίτησης για ρύθμιση των χρεών του στο Ειρηνοδικείο, οι κληρονόμοι του δεν έχουν αυτή τη δυνατότητα καθώς δεν ικανοποιείται ο σκοπός του νόμου που είναι η επανένταξη του υπερχρεωμένου οφειλέτη στην κοινωνική και οικονομική ζωή¹⁰².

Αν ο θάνατος του οφειλέτη συμβεί αφού ο τελευταίος έχει καταθέσει την αίτηση του άρθρου 4 παρ. 1, έχει συνεπώς επέλθει εκκρεμοδικία, τίθεται ζήτημα εάν η δίκη διακόπτεται σύμφωνα με το άρθρο 285 περ. α' ΚΠολ και επαναλαμβάνεται από τα πρόσωπα που νομιμοποιούνται να τη συνεχίσουν, δηλαδή από τους κληρονόμους, ή καταργείται. Έχοντας ως δεδομένο ότι σκοπός του νόμου είναι η επανένταξη του συγκεκριμένου υπερχρεωμένου οφειλέτη που καταθέτει αίτηση ρύθμισης των χρεών του στην κοινωνική και οικονομική ζωή, γίνεται σαφές ότι το αντικείμενο της δίκης είναι καθαρά προσωποπαγές. Η ρύθμιση των οφειλών ζητείται από τον ίδιο τον οφειλέτη και συνδέεται στενά με το πρόσωπό του. Κατ' επέκταση, ο θάνατος του πριν τον δικαστικό συμβιβασμό ή, σε περίπτωση αποτυχίας του, πριν την έκδοση δικαστικής απόφασης καταργεί τη δίκη. Οι κληρονόμοι δεν μπορούν να ωφεληθούν και να συνεχίσουν τη διαδικασία. Μπορούν, ωστόσο, να αρχίσουν νέα διαδικασία κατά τους όρους του νόμου, εφόσον συντρέχουν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις στο πρόσωπό τους¹⁰³.

Στην περίπτωση που ο θάνατος του οφειλέτη επέλθει μετά την κατάρτιση του δικαστικού συμβιβασμού, οι κληρονόμοι δεσμεύονται από τους όρους τους και κληρονομούν το ποσό που αυτός ορίζει. Ο συμβιβασμός, δηλαδή, δεν ανατρέπεται από το γεγονός του θανάτου του αιτούντος. Αν όμως δεν επιτευχθεί δικαστικός συμβιβασμός και η διαδικασία προχωρήσει στο επόμενο στάδιο, εφόσον ο

---

101 Κρητικός Α., Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με βάση τον Ν. 3869/2010 όπως ισχύει μετά τις επελθούσες νομοθετικές μεταβολές, *op. cit.*, σ. 35

102 Κρητικός Α., *op. cit.*, σ. 26

103 Κρητικός Α., Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με βάση τον Ν. 3869/2010 όπως ισχύει μετά τις επελθούσες νομοθετικές μεταβολές, *op. cit.*, σ. 36

οφειλέτης αποβιώσει πριν την έκδοση δικαστικής απόφασης, ισχύουν όσα εκτέθηκαν παραπάνω και η δίκη καταργείται¹⁰⁴.

Τέλος, εάν εκδοθεί απόφαση δικαστικής ρύθμισης και οριστούν καταβολές στο πλαίσιο της τετραετίας του άρθρου 8, γίνεται η εξής διάκριση. Εάν ο αποβιώσας υπερχρεωμένος οφειλέτης δεν έχει ολοκληρώσει τις υποχρεώσεις της τετραετούς ρύθμισης και πάλι δεν επωφελούνται οι κληρονόμοι. Στην περίπτωση όμως που ο θάνατος του οφειλέτη επέλθει μετά την τετραετία του άρθρου 8 και κατ' επέκταση μετά την απαλλαγή του, οι κληρονόμοι δεν επιβαρύνονται με οποιοδήποτε ποσό των προϋπαρχουσών χρεών του¹⁰⁵.

III.4.5.2. Ο προσδιορισμός του κόστους διαβίωσης του οφειλέτη και της οικογένειάς του.

Έννοια και σημασία του όρου «βιοτικές ανάγκες»

Σύμφωνα με το α. 8 παρ. 2 του Ν. 3869/2010, το δικαστήριο λαμβάνοντας υπόψη τα εισοδήματα του οφειλέτη και τη δυνατότητα συνεισφοράς του συζύγου, και σταθμίζοντάς τα με τις βιοτικές ανάγκες του ιδίου και των προστατευόμενων μελών της οικογένειάς του, τον υποχρεώνει να καταβάλει μηνιαίως και για χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών ορισμένο ποσό για ικανοποίηση των απαιτήσεων των πιστωτών του, συμμετρως διανεμόμενο.

Ο αιτών, αφού έχει αποτύχει ο εξωδικαστικός συμβιβασμός, ζητά από το δικαστήριο να προβεί σε αναδιάρθρωση των χρεών του, ώστε να μπορέσει να ενταχθεί και πάλι στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Για να επιτευχθεί αυτό, ο δικαστής θα πρέπει να λάβει υπόψη του ένα ελάχιστο ποσό για την κάλυψη των απαραίτητων βιοτικών αναγκών του οφειλέτη και της οικογένειάς του. Εξάλλου, τόσο από την αιτιολογική έκθεση του νόμου όσο και από τη μελέτη ορισμένων από τις ευρωπαϊκές

---

104 Κρητικός Α. ό.π., σ. 37

105 Κρητικός Α. Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με βάση τον Ν. 3869/2010 όπως ισχύει μετά τις επελθούσες νομοθετικές μεταβολές, *op. cit.*, σ. 37-38

νομοθεσίες ιδιωτικής πτώχευσης (insolvency law)¹⁰⁶, από τις οποίες άντλησε στοιχεία και ο παρόν νόμος, προκύπτει ότι αυτός είναι ο κύριος σκοπός της διαδικασίας πτώχευσης φυσικού προσώπου. Για το λόγο αυτό, ο νομοθέτης υποδεικνύει στο δικαστή τον τρόπο με τον οποίο θα υπολογίσει το ύψος του ποσού των καταβολών, ορίζοντας συγκεκριμένα κριτήρια: α) το εισόδημα, β) τη δυνατότητα συνεισφοράς του συζύγου και γ) τις βιοτικές ανάγκες του ιδίου και των προστατευόμενων μελών της οικογένειάς του.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι στόχος του νομοθέτη δεν είναι να τιμωρήσει τον οφειλέτη για τις λανθασμένες επιλογές του, αλλά να προσαρμόσει στα μέτρα του την ικανοποίηση των οφειλών του, ώστε να είναι εξοπλισμένος με τα νομοθετικά εφόδια προκειμένου να ανταποκριθεί στη ρύθμιση που θα του επιβληθεί. Όπως αυτολεξεί αναγράφεται στην αιτιολογική έκθεση, ο νόμος *«διασφαλίζει στα υπερχρεωμένα νοικοκυριά που θα θελήσουν να αξιοποιήσουν τις ρυθμίσεις του ένα ελάχιστο επίπεδο οικονομικής διαβίωσης»*. Άλλωστε, σύμφωνα με τα α. 2 παρ.1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, σχετικά με την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της προσωπικότητας, η διαβίωση του ανθρώπου με αξιοπρέπεια τίθεται προφανώς πάνω από την εκπλήρωση των δανειακών του υποχρεώσεων.

Ωστόσο, το έργο του δικαστή δεν είναι εύκολο. Το εισόδημα και η περιουσία του οφειλέτη είναι εύκολα αποτιμητά αλλά το κόστος των βιοτικών αναγκών παρουσιάζει μεγάλη δυσκολία στον προσδιορισμό του. Χαρακτηριστικό του προβλήματος είναι η πολυποικιλία ως προς τον προσδιορισμό του κόστους διαβίωσης αποφάσεις που έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα από τα Ειρηνοδικεία της χώρας. Από τη μια, δικαστής έκρινε ότι μητέρα με δυο τέκνα φοιτητές χρειάζονται 196 ευρώ για να ζήσουν¹⁰⁷ και από την άλλη, δικαστική απόφαση αφήνει 1.700

---

106 Ramsay I, Different systems of treatment of over-indebtedness in EU: commonalities and differences, Regional and local treatment, prevention and assessment of over-indebtedness, European Conference Report 30.9-1.10/2010 (Namur – Belgium).

107 ΕιρΧαλανδρίου 6/2011

ευρώ για την διαβίωση αιτούντος με δυο ανήλικα τέκνα και ενοίκιο 550 ευρώ¹⁰⁸. Μάλιστα, στην πρώτη περίπτωση το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι επειδή οι φοιτητές είχαν ξεπεράσει το φυσιολογικά αναμενόμενο χρόνο σπουδών, δεν θα έπρεπε να θεωρούνται προστατευόμενα μέλη της οικογένειας. Προκύπτει, λοιπόν, σαφώς ότι η νομολογία δεν έχει καταλήξει σε κοινά αποδεκτούς τρόπους υπολογισμού του κόστους διαβίωσης.

Παρόλα αυτά, είναι κατάδηλη η σημασία της όσο γίνεται σωστότερης προσέγγισης του κόστους διαβίωσης, καθώς μόνο έτσι θα προσδιοριστεί το ποσό που μπορεί να καταβάλει ο οφειλέτης στους πιστωτές του ώστε να καταφέρει να είναι συνεπής και να πετύχει την απαλλαγή του άρθρου 11. Περαιτέρω, το δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη του το ενδεχόμενο αύξησης του κόστους διαβίωσης του αιτούντος (η μείωση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή σε σχέση με το προηγούμενο έτος δε συμβαδίζει με τη μείωση των εισοδημάτων¹⁰⁹).

Η Γενική Γραμματεία Καταναλωτή θέλοντας να βοηθήσει τον αιτούντα να προσδιορίσει το κόστος των βασικών βιοτικών αναγκών του έχει αναρτήσει την ιστοσελίδα της υποδείγματα υπολογισμού του κόστους διαβίωσης στα οποία αναγράφονται τα ποσά που δαπανά ο οφειλέτης για ενοίκιο, κοινόχρηστα, διατροφή, λογαριασμούς και θέρμανση, ένδυση και υπόδηση, εκπαιδευτικές δαπάνες, μετακινήσεις, ιατρικά έξοδα, επισκευές και συντήρηση καθώς και ασφάλειες.

Προσέγγιση του κόστους ζωής

Στον ευρωπαϊκό ορίζοντα εφαρμόζονται τρεις τρόποι προσέγγισης του κόστους ζωής.¹¹⁰

---

108 ΕιρΑθ 68/2011

109 ΕΛΣΤΑΤ, Δ.Τ. Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, Φεβρουάριος 2012.

110 J.Kilborn, Expert recommendations and the evolution of European best practices for the treatment of over indebtedness, σ. 37-41.

I. Η προσέγγιση του ελάχιστου ορίου ακατάσχετου εισοδήματος, σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του δικαίου αναγκαστικής εκτέλεσης. Ο τρόπος αυτός ακολουθείται από χώρες όπως η Γαλλία, Δανία, Αυστρία, Γερμανία, Βέλγιο και άλλες.

II. Η προσέγγιση του «ελάχιστου εισοδήματος», το οποίο αποτελεί ένα συνήθως υψηλό ποσοστό επί του εθνικού επιδόματος κοινωνικής ασφάλισης, κατά το παράδειγμα της Νορβηγίας, της Ολλανδίας και της Σλοβενίας.

III. Η προσέγγιση της διακριτικής ευχέρειας του δικαστή ή του διαχειριστή συστήματος (όρος που συναντάται σε ευρωπαϊκές νομοθεσίες), μοντέλο που προκρίνει ο νομοθέτης της Ελλάδας, του Λουξεμβούργου, της Σλοβακίας και της Πολωνίας.

Ο Έλληνας νομοθέτης επιλέγει την προσέγγιση της διακριτικής ευχέρειας υποδεικνύοντας στον δικαστή να σταθμίσει τα εισοδήματα του οφειλέτη και τη δυνατότητα συνεισφοράς του συζύγου του με τις βιοτικές ανάγκες του ίδιου και των προστατευόμενων μελών της οικογένειάς του. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ο δικαστής θα πρέπει να λάβει υπόψη του και τις γενικότερες οικονομικές συνθήκες που περιβάλλουν τη συγκεκριμένη οικογένεια, πάντοτε με γνώμονα την εξασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Ουσιαστικά, ο δικαστής καλείται να προβεί σε μια μαθηματική πράξη, στην αφαίρεση των βασικών βιοτικών αναγκών από το εισόδημα ώστε να προκύψει το ποσό που μπορεί ο οφειλέτης να διαθέσει στους πιστωτές του. Πολλές φορές μάλιστα αυτή η μαθηματική πρακτική διατυπώνεται ρητά στις αποφάσεις, πχ. 1.000 ευρώ μισθός – 600 ευρώ βιοτικές ανάγκες = 400 ευρώ μηνιαία καταβολή¹¹¹.

Παρόλα αυτά, η μέθοδος της διακριτικής ευχέρειας εγκυμονεί λανθασμένες εκτιμήσεις και χρήζει περαιτέρω διευκρινήσεων που θα βοηθήσουν τον εφαρμοστή του νόμου να εκδώσει πιο δίκαιη απόφαση. Ενδεχομένως, στην Ελλάδα βοηθητικά μπορεί να φανούν τα αποτελέσματα των στατιστικών ερευνών της EURO STAT και

---

111 ΕιρΝικ 9/2011, ΕιρΧανίων 2592011.

κατ' επέκταση της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας¹¹² σχετικά με τις έρευνες για τα όρια της φτώχειας τα κριτήρια και η μεθοδολογία των οποίων καθορίζονται στον κανονισμό 1177/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου. Το σημερινό όριο της φτώχειας (για ένα άτομο 598 ευρώ το μήνα αν υπολογιστεί ως ποσοστό 60% του συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος) εξαρτάται μεν από το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, λαμβάνει όμως υπόψη με εύλογο και αντικειμενικό τρόπο επιπλέον παραμέτρους, ιδίως δε το Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, ενώ προβλέπει συντελεστές στάθμισης ανάλογα με τα μέλη του νοικοκυριού και τις ηλικίες τους. Ήδη η νομολογία έχει αρχίσει να αναφέρεται στο όριο της φτώχειας¹¹³, θεωρώντας τον εν λόγω δείκτη ως τον προσφορότερο για την προσέγγιση του κόστους ζωής.

Σε κάθε περίπτωση, και καθώς η θεσμοθέτηση της διαδικασίας πτώχευσης φυσικού προσώπου στη χώρα μας είναι πολύ πρόσφατη, αξίζει ίσως να αξιοποιήσουμε την εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών χωρών με πολυετή εφαρμογή ανάλογου νομοθετήματος. Στη Σουηδία, για παράδειγμα, ο δικαστής πλέον του ελάχιστου κόστους διαβίωσης που επιδικάζει, προβλέπει και ένα επιπλέον ποσό για “αναπάντεχα έξοδα”, περίπου 30 ευρώ μηνιαίως¹¹⁴, ενώ στην Ολλανδία λήφθηκε μια εξαιρετική πρωτοβουλία από μια ομάδα εργασίας δικαστών που δικάζουν υποθέσεις υπερχρέωσης, με στόχο τη διαμόρφωση ενός ελάχιστου ποσού διαβίωσης, με βάση το ελάχιστο κοινωνικό επίδομα¹¹⁵.

III.4.5.3. Υπαγωγή στο νόμο οφειλών του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων

Το άρθρο 1 του νόμου στην παρ. 1 ορίζει ότι υπάγονται σε ρύθμιση οι χρηματικές οφειλές του φυσικού προσώπου, οποιοσδήποτε και εάν είναι ο δανειστής με ις

---

112 ΕΛΣΤΑΤ, Δ.Τ. 3.1.12, Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών, 2010

113 ΕιρΘεσ 8021/2011, ΕιρΛαυρίου 178/2011.

114 J.Kilborn, op. cit., σ. 38

115 J.Kilborn, op.cit., σ. 40

εξαιρέσεις που εισάγει η παρ. 2. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του πρώτου χρόνου εφαρμογής του νόμου στην Ελλάδα, υπάρχει διχογνωμία για το εάν εντάσσονται σε ρύθμιση βάσει του Ν.3869/2010, οι οφειλές που προέρχονται από δάνεια χορηγούμενα από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (Τ.Π.Δ.).

Οι υποστηρικτές της μη υπαγωγής του Τ.Π.Δ. στο νόμο αντλούν την επιχειρηματολογία τους από το συνδυασμό διατάξεων του Ν.2214/1994 και του Ν.3867/2010. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 62 του Ν. 2214/1994 για την εξυπηρέτηση και ασφάλιση των χορηγούμενων από το Τ.Π.Δ. Δανείων για την απόκτηση πρώτης κατοικίας από δημόσιους υπαλλήλους και συνταξιούχους, κάθε δανειζόμενος υποχρεούται να εκχωρήσει υπέρ του δανειστή α)..., β) μέχρι τα 6/20 της κανονισθόμενης κύριας και επικουρικής συντάξεώς του και όλων των μερισμάτων και άλλων παροχών, που τακτικά λαμβάνει από τα ασφαλιστικά του ταμεία. Η παραπάνω εκχώρηση είναι ισχυρή, καταργούμενης κάθε άλλης αντίθετης γενικής ή ειδικής διάταξης¹¹⁶. Σύμφωνα δε με το άρθρο 25 παρ. 6 του Ν.3867/2010, με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Τ.Π.Δ. μπορεί ύστερα από αίτηση του υπόχρεου να καθορίζονται όροι εξυπηρέτησης, επί μέρους συμφωνίες των δανειακών συμβάσεων και η διευθέτηση των τόκων υπερημερίας των μη κανονικά εξυπηρετούμενων οποιουδήποτε είδους δανειακών συμβάσεων, που έχει χορηγήσει προς φυσικά πρόσωπα το Τ.Π.Δ.. Με τις παραπάνω ειδικές για το Τ.Π.Δ. διατάξεις, ορίζεται εκ του νόμου εκχώρηση, κατά τα ποσοστά που αναφέρονται, επί των αποδοχών του δανειολήπτη για την εξόφληση του δανείου και η διαδικασία ρυθμίσεως των μη κανονικά εξυπηρετούμενων δανείων, που έχει χορηγήσει το Τ.Π.Δ. Συνεπώς, για τις τελευταίες εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις των άρθρων 62 του Ν. 2214/1994 και 25 του Ν.3867/2010¹¹⁷.

Στο αντίλογο των παραπάνω, εκδίδονται όλο και περισσότερες δικαστικές αποφάσεις που κρίνουν ότι και οι οφειλές προς το Τ.Π.Δ. μπορούν να υπαχθούν στη ρύθμιση του Ν. 3869. Ειδικότερα, έχει κριθεί ότι με τις πιο πάνω διατάξεις

---

116 Παπαστάμου Χ., ΕιρΑθ 15/Φ1/2011, "Ζητήματα ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων νοικοκυριών", *Νομικό Βήμα*, τόμος 59, τεύχος 6, Ιούλιος-Αύγουστος 2011, σ. 1241

117 Παπαστάμου Χ.,ορ. cit., . σ.1242

προβλέπεται μια διαδικασία εξωδικαστικής ρύθμισης του χρέους του οφειλέτη χωρίς να αποκλείεται οποιαδήποτε άλλη διαδικασία δικαστική και εξωδικαστική, συνεπώς και αυτή του Ν. 3869/2010. Σε κάθε περίπτωση δε ο Ν. 3869/2010 δεν έχει καμία επιφύλαξη ισχύος του σε άλλες περιπτώσεις πλην των ρητώς σ' αυτόν αναφερομένων στην παρ. 2 του άρθρου 1, ενώ μόνο στα πλαίσια αυτού του νόμου δίνεται η δυνατότητα στον υπερχρεωμένο οφειλέτη να προβεί στη ρύθμιση του συνόλου των χρεών του αποβλέποντας στη συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών του, κάτι που δεν προβλέπεται στις διατάξεις των άρθρων 62 του Ν. 2214/1994 και 25 του Ν.3867/2010¹¹⁸.

Περαιτέρω, σε άλλη δικαστική απόφαση αναφέρεται ότι κατά τη διάταξη 2 ΑΚ ο νόμος ορίζει για το μέλλον, δεν έχει αναδρομική δύναμη και διατηρεί την ισχύ του εφόσον άλλος κανόνας δικαίου δεν τον καταργήσει ρητά ή σιωπηρά. Η ανωτέρω διάταξη εκφράζει τη γενικότερη αρχή του δικαίου περί μη αναδρομικότητας των νόμων, που αποβλέπει στην κατά το δυνατό βεβαιότητα των δικαιωμάτων ασφάλειας των συναλλαγών και σταθερότητας δικαίου, η οποία (αρχή) όμως δεν κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα και έτσι η διάταξη αυτή δεν έχει αυξημένη τυπική ισχύ. Επομένως, ο νομοθέτης δεν εμποδίζεται, κατ' αρχήν, να προσδώσει στο νόμο αναδρομική ισχύ, με μόνο περιορισμό τη μη προσβολή συνταγματικώς προστατευομένων δικαιωμάτων. Στο νόμο μπορεί να δοθεί αναδρομική δύναμη ρητώς ή σιωπηρώς (έμμεσα), όταν δηλαδή από την έννοια και το σκοπό του συνάγεται νομοθετική βούληση περί αναδρομικής ισχύος του, ώστε να ρυθμιστούν και περασμένα γεγονότα ή σχέσεις του παρελθόντος. Εξαιρέσεις από το επιτρεπτό της αναδρομικής ισχύος του νόμου προβλέπονται στο Σύνταγμα από τις διατάξεις των άρθρων 7 παρ. 1 (επιβολή ποινών) και 78 παρ. 2 (επιβολή φόρων). Από την απόλυτη απαγόρευση στο Σύνταγμα της αναδρομικότητας των νόμων που ορίζουν οι συνταγματικές διατάξεις, συνάγεται, ότι στις άλλες περιπτώσεις η αναδρομική ισχύς είναι επιτρεπτή, δεν μπορεί όμως να υπερβεί τα όρια που θέτουν τα άρθρα 4 και 17 του Συντάγματος, καθώς και οι υπερνομοθετικής ισχύος (άρθρα 28 παρ.1 του Συντάγματος) διατάξεις των άρθρων 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και 1 του Πρώτου Πρόσθετου

---

118 ΕιρΑθ. 101/Φ436/2012

Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Κατά το άρθρο 1 παρ. 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που κυρώθηκε με το ν.δ 53/1974 και έχει, σύμφωνα με το άρθρο 28 του Συντάγματος, αυξημένη τυπική ισχύ έναντι των κοινών νόμων “παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας του, ει μη δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους. Αι προαναφερόμεναι διατάξεις δε θίγουν το δικαίωμα παντός κράτους, όπως θέση εν ισχύι νόμους, ους ήθελε κρίνη αναγκαίους προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών, συμφώνως προς το δημόσιον συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων”. Στην κατά τα ανωτέρω προστατευόμενη περιουσία περιλαμβάνονται όχι μόνο τα από το άρθρο 17 του Συντάγματος προστατευόμενα εμπράγματα δικαιώματα αλλά και όλα τα περιουσιακής φύσεως δικαιώματα και τα νομίμως κεκτημένα οικονομικά συμφέροντα, άρα και τα περιουσιακά ενοχικά δικαιώματα και μάλιστα οι περιουσιακού χαρακτήρα απαιτήσεις, είτε αναγνωρισμένες με δικαστική ή διαιτητική απόφαση, είτε απλώς γεννημένες κατά το εθνικό δίκαιο, εφόσον υπάρχει νόμιμη προσδοκία με βάση το ισχύον πριν από την προσφυγή στο δικαστήριο νομοθετικό καθεστώς ότι μπορούν να ικανοποιηθούν δικαστικά (Ολ.ΑΠ 40/1998). Έτσι, σύμφωνα, με τη ρύθμιση της ως άνω διεθνούς συνθήκης, μέσω της αναδρομικής ισχύος νόμου είναι δυνατόν να επέρχεται απόσβεση ή κατάργηση δικαιωμάτων που έχουν απονεμηθεί με προγενέστερο νόμο, μόνον εφόσον, η κατάργηση ή απόσβεση επιβάλλεται για λόγους γενικότερου κοινωνικού ή δημόσιου συμφέροντος ή ωφέλειας, η συνδρομή των οποίων υπόκειται στον έλεγχο των δικαστηρίων, αφού διαφορετικά η έναντι του κοινού νομοθέτη προστασία των περιουσιακών αυτών δικαιωμάτων θα έμενε χωρίς πρακτικό αποτέλεσμα (Ολ ΑΠ 6/2007 ΕΕμπΔ 2007, 715). Σιωπηρή κατάργηση ενός νόμου από άλλον συντρέχει όταν από την έννοια του περιεχομένου του, προκύπτει κατά τρόπο σαφή ότι ο νεότερος νόμος αποσκοπεί στην κατάργηση του παλαιού γενικού ή ειδικού και μάλιστα με ρύθμιση του ίδιου θέματος κατά τρόπο αντίθετο και ασυμβίβαστο προς αυτή του παλαιού. Έτσι, η αρχή της καταργήσεως του προγενέστερου νόμου με νεότερο δεν εφαρμόζεται, όταν ο νεότερος νόμος είναι γενικός και ο παλαιός

ειδικός, εκτός αν από την έννοια του περιεχομένου του νεότερου νόμου προκύπτει, ότι αυτός αποσκοπούσε στην κατάργηση του ειδικού νόμου (ΟΛΑΠ 319/1966, ΑΠ 263/1982 ΝοΒ 31, 197, ΑΠ 945/1973 ΝοΒ 22,495, ΕφΑθ 7152/2006 Δνη 2007,536 ΕφΑθ 13168/1988 Δνη 1990,826).

Όπως γίνεται δεκτό από τις μέχρι σήμερα δημοσιευθείσες αποφάσεις επί αιτήσεων του άρθρου. 4 παρ. 1 του Ν. 3869/2010, με τις ειδικές για το Τ.Π.Δ. διατάξεις των άρθρων 62 του Ν. 2214/1994 και 25 του Ν.3867/2010, ορίζεται εκ του νόμου εκχώρηση, κατά τα ποσοστά, που αναφέρονται, επί των αποδοχών του δανειολήπτη για την εξόφληση του δανείου και η διαδικασία ρυθμίσεως των μη κανονικά εξυπηρετούμενων δανείων, που έχει χορηγήσει το Τ.Π.Δ.. Κατά τις εν λόγω αποφάσεις ο Ν. 3869/2010 ρυθμίζει γενικά τις οφειλές υπερχρεωμένων προσώπων χωρίς καμία αναφορά ή τροποποίηση των παραπάνω ειδικών ρυθμίσεων των μη εξυπηρετούμενων οφειλών προς το Τ.Π.Δ. και συνεπώς για τις τελευταίες οφειλές εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις των άρθρων 62 Ν. 2214/1994 και 25 παρ. 6 Ν. 3867/2010 (Ειρ Αθηνών 15/2011, Ειρ Αθηνών 48/2011, Ειρ Πατρών 4/2011 ΤΝΠΝομος).

Κατά την άποψη, όμως, του δικαστηρίου οι διατάξεις του Ν. 3869/2010, καίτοι είναι γενικότερες σε σχέση με αυτές του άρθρ. 62 Ν. 2214/1994 και του άρθρ. 25 Ν. 3867/2010, κατήργησαν σιωπηρά κάθε άλλη προηγούμενη διάταξη, που ρυθμίζει τον τρόπο αποπληρωμής των δανείων, τα οποία δεν εξυπηρετούνται κανονικά, καθόσον με τις διατάξεις του Ν. 3869/2010 σκοπείται η ελάφρυνση των δανειοληπτών από την υπερχρέωση μέσω της λήψης παντός είδους δανείων και η αποκατάσταση της παραγωγικής τους δυνατότητας, η οποία υποσκάπτεται από το βάρος των χρεών τους (ο απεγκλωβισμός των δανειοληπτών από την περιθωριοποίηση λόγω της υπερχρέωσης, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 3869/2010), έτσι ώστε η αποδυνάμωση των (ενοχικών) δικαιωμάτων του Τ.Π.Δ. και του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου (και όχι η κατάργησή τους καθόσον με τις ρυθμίσεις του Ν. 3869/2010 τα εν λόγω πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να ικανοποιηθούν συμμετρως ή προνομιακώς στην περίπτωση, που έχουν εμπράγματη εξασφάλιση σε σχέση με τους υπόλοιπους πιστωτές του οφειλέτη) να επιβάλλεται από λόγους γενικότερου κοινωνικού συμφέροντος ενώ η προνομιακή μεταχείριση των ανωτέρω πιστωτικών

ιδρυμάτων (από τα οποία, μάλιστα, το δεύτερο έχει τη νομική μορφή της ανώνυμης εταιρείας) έναντι των υπολοίπων πιστωτών (ανωνύμων τραπεζικών εταιρειών) με βάση τις προαναφερόμενες διατάξεις νόμου δεν είναι ανεκτή δικαιοπολιτικά διότι ο νομοθέτης με το νόμο για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα θέλησε να υπαχθούν στις ρυθμίσεις του οι χρηματικές οφειλές από δάνεια προς όλους τους πιστωτές (ιδιώτες και μη), επιπρόσθετα δε, στην περίπτωση, που ήθελε να εξαιρέσει του νόμου αυτού τις οφειλές προς τα ανωτέρω δύο πιστωτικά ιδρύματα, το πρώτο από τα οποία είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, θα το είχε πράξει ρητώς, όπως στην περίπτωση των οφειλών από τέλη προς ΝΠΔΔ (άρθρ. 1 παρ. 2 στοιχ. β), οι οποίες, όπως και οι λοιπές οφειλές της ίδιας ως άνω διάταξης (εξαιρούμενες της ρύθμισης χρεών και απαλλαγής), προέρχονται από την άσκηση δημόσιας εξουσίας ή από σχέσεις δημοσίου δικαίου, περιπτώσεις δηλαδή στις οποίες το φυσικό πρόσωπο έχει την ιδιότητα του διοικουμένου (οφειλές από φόρους και τέλη προς το Δημόσιο και τους ΟΤΑ, διοικητικά πρόστιμα, χρηματικές ποινές, ασφαλιστικές εισφορές) και όχι του ιδιώτη αντισυμβαλλόμενου (πιστούχου) κατ' άρθρ. 361 ΑΚ, ενώ η ίδια ως άνω διάταξη νόμου δεν διαλαμβάνει τίποτε για οφειλές από δάνεια, που χορήγησαν ν.π.δ.δ., όπως είναι εν προκειμένω το Τ.Π.Δ.. Με βάση, λοιπόν, τα παραπάνω το κριθέν δικαστήριο αποφάνθηκε η ένσταση του Τ.Π.Δ. περί μη υπαγωγής του στο Ν. 3869/2010, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη¹¹⁹.

III.4.5.4. Η υπαγωγή του υπερχρεωμένου εγγυητή στο Ν. 3869/2010

Όπως ειπώθηκε παραπάνω το δικαίωμα υπαγωγής στο νόμο είναι πρωσοποπαγές, δηλαδή είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το πρόσωπο του αιτούντος. Συνεπώς, η ρύθμιση των χρεών του και η τυχόν απαλλαγή του από μέρος αυτών δεν επηρεάζει την ευθύνη του εγγυητή. Πράγματι, το άρθρο 12 εδ. 1 του Ν. 3869/2010 ορίζει ότι *«τα δικαιώματα των πιστωτών έναντι...εγγυητών του οφειλέτη...δεν θίγονται»*, άρα οι πιστωτές διατηρούν τις απαιτήσεις τους κατά του εγγυητή ακόμη και μετά την αναδιάρθρωση των χρεών του οφειλέτη ή ακόμη και μετά την κατ' άρθρο 11

---

119 ΕιρΚαλύμνου 1/2012

οριστική απαλλαγή του από το ανεξόφλητο τμήμα τους¹²⁰. Και τούτο κατ' απόκλιση από την αρχή του άρθρου 851 ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο « ο εγγυητής ευθύνεται (μόνο) για την έκταση που έχει κάθε φορά η κύρια οφειλή»¹²¹.

Το ίδιο άρθρο 12 Ν. 3869/2010 συνεχίζει, στο εδ. 2, ορίζοντας ότι «ο οφειλέτης απαλλάσσεται έναντι των εγγυητών...ή άλλων δικαιούχων σε αναγωγή», για τις καταβολές στις οποίες αυτοί προέβησαν προς τους πιστωτές του οφειλέτη μετά την τελεσίδικη δικαστική αναδιάρθρωση των χρεών του τελευταίου¹²². Η ρύθμιση αυτή: α) έρχεται σε αντίθεση προς την αρχή που συνάγεται ερμηνευτικά από τις 847 και 858 ΑΚ, ότι -με εξαίρεση τις περιπτώσεις που η σχέση κάλυψης μεταξύ πρωτοφειλέτη και εγγυητή είναι χαριστική- ο εγγυητής έχει δικαίωμα αναγωγής κατά του πρωτοφειλέτη¹²³. β) έρχεται σε αντίθεση προς τη διάταξη της 722 ΑΚ, που προβλέπει ρητά το αναγωγικό αυτό δικαίωμα όταν ως σχέση κάλυψης υπάρχει εντολή -έστω και σιωπηρή- του πρωτοφειλέτη προς τον εγγυητή¹²⁴, όπως γίνεται κατά κανόνα δεκτό στις τραπεζικές πιστωτικές συμβάσεις, εφόσον δεν έχει συμφωνηθεί προμήθεια για την παροχή της εγγύησης¹²⁵, και γ) έρχεται σε αντίθεση προς την τακτική του Πτωχευτικού Κώδικα, άρθρο 27 Ν. 3588/2007¹²⁶, και ορισμένων αλλοδαπών νομοθετημάτων για την αστική αφερεγγυότητα¹²⁷, σύμφωνα με τα οποία ο εγγυητής διατηρεί τις εξ αναγωγής αξιώσεις του κατά του πρωτοφειλέτη.

---

120 Βενιέρης Ι./Κατσάς Θ., *op. cit.*, σ. 358.

121 Βενιέρης Ι./Κατσάς Θ., *op. cit.*, σ. 361

122 Βενιέρης Ι./Κατσάς Θ., *op. cit.*, σ. 359

123 Καραγκουνίδης Α., σε Γεωργιάδη Α., ΣΕΑΚ τόμος Ι, άρθρ. 847 αρ. 5, άρθρ. 858 αρ. 5 επ.·

124 ΑΠ 668/2007 ΔΕΕ 2007, σ. 831·

125 Πρβλ. ΑΠ 1614/1999 ΕλλΔνη 2000, σ. 382-- ΕφΠατρ 692/2003 ΕπισκεΔ 2004 σ.123·

126 ΕφΔωδ 93/2008,

127 Θεοχαροπούλου Ζ. Εγγυητής σε εμπορική απαίτηση: προστασία και ευθύνη του βάσει του Ν.3869/2010 για την αστική πτώχευση, ΕφΑΔ 2011, σ. 741

Έτσι οι εγγυητές, εκ πρώτης όψευς, φαίνονται εγκλωβισμένοι ανάμεσα σ' αυτές τις δύο εξαιρετικές ρυθμίσεις του άρθρου 12 Ν. 3869/2010: Από τη μια να χάνουν τη δυνατότητα να επωφεληθούν από την αναδιάρθρωση των χρεών του υπερχρεωμένου πρωτοφειλέτη τους, από την άλλη να χάνουν όμως και το δικαίωμά τους να στραφούν αναγωγικά κατά του τελευταίου, σε περίπτωση που ικανοποιήσουν τους πιστωτές του. Μοναδική διέξοδο για τους εγγυητές αποτελεί η δυνατότητα να ζητήσουν οι ίδιοι αυτοτελώς, ανεξάρτητα από τον πρωτοφειλέτη, την υπαγωγή τους στη διαδικασία του Ν. 3869/2010. Τη δυνατότητα αυτή αναγνωρίζει ρητά στους εγγυητές η σχετική Αιτιολογική Έκθεση, υπό τον όρο ότι «πληρούν και οι ίδιοι τις προϋποθέσεις του νόμου»¹²⁸, δηλαδή εφόσον είναι «φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα και έχουν περιέλθει, χωρίς δόλο, σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών» (άρθρο 1 παρ.1).

Ωστόσο, η ερμηνεία των παραπάνω προϋποθέσεων υπαγωγής στο προστατευτικό πεδίο του Ν. 3869/2010, ειδικά για τους εγγυητές, ανέδειξε, στο σύντομο χρονικό διάστημα εφαρμογής του εν λόγω νόμου, ορισμένα ζητήματα. Ένα από αυτά είναι η αναγκαία προϋπόθεση της «έλλειψης πτωχευτικής ικανότητας».

Σύμφωνα με τον Πτωχευτικό Κώδικα πτωχευτική ικανότητα έχουν μόνον οι έμποροι (άρθρο 2 παρ. 1 Ν. 3588/2007). Συνεπώς, ορθώς γίνεται δεκτό ότι ο εγγυητής που δεν είναι ο ίδιος έμπορος μπορεί να υπαχθεί στο προστατευτικό πεδίο του Ν. 3869/2010, ακόμη και αν έχει εγγυηθεί για εμπορικό χρέος του πρωτοφειλέτη¹²⁹. Ωστόσο, κατά πάγια νομολογία, ακόμη και «οι αμιγώς αστικές δικαιοπραξίες, όπως η σύμβαση εγγύησης των ΑΚ 847 επ., καθίστανται αντικειμενικά εμπορικές, όταν συνοδεύονται από συστηματική επιδίωξη αποκομιδής οικονομικού οφέλους και ανάληψης κινδύνου ζημιών»¹³⁰. Έτσι επικρατεί γενικά η άποψη ότι ο εγγυητής αποκτά εμπορική ιδιότητα, άρα και πτωχευτική ικανότητα, όταν η εγγύηση παρέχεται από αυτόν «κατά σύνηθες επάγγελμα με σκοπό το κέρδος», δηλαδή «κατ' εκμετάλλευση της πίστης που παρέχει το όνομά του και η οικονομική του επιφάνεια,

---

128 Βλ Αιτιολογική Έκθεση, ΙΙ, Ειδικό Μέρος: Επί των άρθρων, άρθρο 12.

129 ΕιρΘεσ 6547/2011- ΕιρΧαλανδρ 1/2011·-ΕιρΑθ 54/2011

130 ΑΠ 1692/1998 ΕλλΔνη 1999,σ.101

με την είσπραξη από αυτόν αμοιβής ή με την άντληση οποιουδήποτε άλλου άμεσου ή έμμεσου οικονομικού οφέλους από τη δικαιοπραξία για την οποία εγγυήθηκε»¹³¹.

Τη θέση αυτή φαίνεται να ακολουθεί και η συναφής με την εφαρμογή του Ν. 3869/2010 νομολογία. Έτσι, για παράδειγμα, το ΕιρΑθ απέρριψε, λόγω μη συνδρομής της προϋπόθεσης έλλειψης της πτωχευτικής ικανότητας, την αίτηση δικαστικής ρύθμισης των οφειλών συνταξιούχου τραπεζικής υπαλλήλου, η οποία για μεγάλο χρονικό διάστημα εγγυάτο τις τραπεζικές πιστώσεις που παρέχονταν, μέσω συμβάσεων αλληλοχρέου λογαριασμού, σε ετερόρρυθμη εμπορική εταιρία που ανήκε κατά 50% στον σύζυγό της ως ομόρρυθμο εταίρο και κατά 50% στην ίδια ως ετερόρρυθμο εταίρο¹³². Ομοίως, το ΕιρΧαλανδρ επισημαίνει ότι δεν είναι δυνατή η υπαγωγή στη διαδικασία του Ν. 3869/2010 του εγγυητή «στην περίπτωση που η εγγύηση δίνεται για κερδοσκοπία με αμοιβή ή άλλη χρηματική ωφέλεια ή αυτός έχει οικονομικό συμφέρον από την υπόθεση για την οποία εγγυάται», διευκρινίζει όμως ότι ούτε η άσκηση δραστηριότητας διαχειριστή ΕΠΕ ούτε η ιδιότητα μέλους ΔΣ ή διοικητή ανώνυμης εταιρίας συνεπάγεται αυτομάτως την κτήση πτωχευτικής ικανότητας και τον άμεσο αποκλεισμό του εγγυητή από την προστασία του Ν. 3869/2010¹³³.

Από τα παραπάνω, γίνεται εμφανές ότι πολύ συχνά ο εγγυητής επαγγελματικού δανείου συνδέεται με συγγενικό δεσμό με τον έμπορο πρωτοφειλέτη και η παροχή της εγγύησης οφείλεται σε ηθική υποχρέωση και όχι σε συνειδητή ανάληψη εμπορικού κινδύνου. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να ερευνάται από το δικαστήριο ο λόγος παροχής της εγγύησης ώστε να μην υπάρχει ανεπιεικής αποκλεισμός αυτών των εγγυητών από ευνοϊκές για αυτούς διατάξεις. Χαρακτηριστική είναι και η σχετική απόφαση του ΠΠρΑθ: «Τα άτομα αυτά, εξαιτίας του νεαρού της ηλικίας τους και της χαμηλής επαγγελματικής τους εμπειρίας, δεν είναι σε θέση να εκτιμήσουν ορθά τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, βρίσκονται από άποψη συναλλακτικής ισχύος

---

131 Βενιέρης Ι./Κατσάς Θ., *op.cit.*, σ. 362.

132 ΕιρΑθ 54/2011 .

133 ΕιρΧαλανδρ 1/2011

σε τόσο υποβαθμισμένη κατάσταση σε σχέση με το πιστωτικό ίδρυμα με το οποίο συναλλάσσονται..., ώστε το περιεχόμενο μιας τέτοιας συμβάσεως να παρίσταται αντίθετο προς τα χρηστά ήθη, εφόσον ο πιστωτικός φορέας δεν προβαίνει πριν από την κατάρτιση της συμβάσεως εγγυήσεως σε ιδιαίτερη υπόμνηση προς το ασθενές μέρος για τους κινδύνους τους οποίους αντιμετωπίζει»¹³⁴. Σε τέτοιες περιπτώσεις, τα Ειρηνοδικεία, εξετάζοντας τη συνδρομή των προϋποθέσεων υπαγωγής του εγγυητή εμπορικού χρέους στη διαδικασία του Ν. 3869/2010, θα πρέπει να δέχονται ότι η εγγύηση που αυτός παρέσχε από ηθική υποχρέωση προς στενό συγγενή δεν του προσδίδει αυτομάτως την εμπορική ιδιότητα, άρα δεν αποτελεί καταρχήν λόγο αποκλεισμού του από τις προστατευτικές διατάξεις του Ν. 3869/2010.

---

134 Χριστακάκου, ΠΠρΑθ 7241/1999, ΝοΒ, 2000, σ. 1146 .

ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η κοινοτική Οδηγία 2008/48/ΕΚ για την καταναλωτική πίστη αντικατοπτρίζει την προσπάθεια αντιμετώπισης των αθέμιτων πρακτικών στην τραπεζική αγορά. Με την κατοχύρωση ορισμένων βασικών συναλλακτικών δικαιωμάτων του δανειολήπτη, με την παροχή συνδρομής στον τελευταίο, ώστε να προβαίνει σε συνειδητή επιλογή πίστωσης, με τον έλεγχο και την οριοθέτηση των διαφημίσεων των τραπεζικών προϊόντων και με την εισαγωγή της υποχρέωσης της τράπεζας να ελέγχει την πιστοληπτική ικανότητα του υποψήφιου οφειλέτη, η νέα Οδηγία έθεσε ένα ευρύτερο και πληρέστερο πλαίσιο προστασίας των καταναλωτών στον τραπεζικό χώρο.

Ωστόσο, οι συνέπειες του μέχρι τότε «ανεύθυνου δανεισμού» δεν άργησαν να γίνουν εμφανείς στην ελληνική κοινωνία. Την υπερκατανάλωση διαδέχτηκε η υπερχρέωση και τον υπερδανεισμό η μειωμένη και με αυστηρές προϋποθέσεις δανειοδότηση. Η αλόγιστη χρήση πιστωτικών καρτών και καταναλωτικών δανείων για την κάλυψη βιοτικών και μη αναγκών οδήγησε στη δημιουργία μιας «εικονικής» οικονομικής ευρωστίας. Η άκριτη και με κάθε μορφή χορήγηση πιστώσεων, χωρίς να εξετάζεται η δυνατότητα του καταναλωτή να αποπληρώσει τις τραπεζικές υποχρεώσεις, οι αθέμιτες (παραπλανητικές ή επιθετικές) πολιτικές των τραπεζών και η άγνοια του καταναλωτικού κοινού αποτέλεσαν τα κύρια αίτια για την ταχύτατη αύξηση του αριθμού των υπερχρεωμένων ελληνικών νοικοκυριών.

Αλλά και η δικαστική οδός για την ακύρωση καταχρηστικών τραπεζικών όρων, μέχρι σήμερα, δεν έχει αποδειχθεί επαρκές «όπλο» στα χέρια των καταναλωτών. Η δικαστική διαδικασία είναι πολλές φορές απρόσιτη στο ευρύ κοινό λόγω του χρονοβόρου και κοστοβόρου χαρακτήρα της. Ακόμα, όμως, και μετά την έκδοση καταδικαστικών αποφάσεων τα πιστωτικά ιδρύματα δεν φαίνονται πάντα πρόθυμα να συμμορφωθούν επιτείνοντας την ανασφάλεια των δανειοληπτών.

Εν μέσω, λοιπόν, της πρωτοφανούς οικονομικής κρίσης για την Ελλάδα αλλά και την υπόλοιπη Ευρώπη, είναι η καταλληλότερη στιγμή, ώστε να τεθούν τα πλαίσια μιας πιο υγιούς συναλλακτικής σχέσης μεταξύ τραπεζικών ιδρυμάτων και καταναλωτών. Η υπεύθυνη στάση των τραπεζών αποτελεί τη βασική αλλά όχι και μοναδική προϋπόθεση. Επιτακτική είναι και η ανάγκη δημιουργίας ενός μηχανισμού ελέγχου

εφαρμογής από τα πιστωτικά ιδρύματα των δικαστικών αποφάσεων της χώρας. Ιδιαίτερης σημασίας, όμως, είναι και η ενίσχυση της καταναλωτικής παιδείας και της σωστής και επαρκούς ενημέρωσης των πολιτών με τρόπο ώστε να αποτελέσουν ένα μέσο άμυνας ενάντια στις τραπεζικές αυθαιρεσίες. Ο δανειολήπτης οφείλει να γνωρίζει τα δικαιώματά του αλλά και να αναγνωρίζει την οικονομική δυνατότητα του, ώστε να μην μετατρέπεται σε αφερέγγυο συναλλασσόμενο.

Με τους παραπάνω τρόπους, ο τραπεζικός δανεισμός θα μπορέσει να επιτελέσει τον αρχικό του στόχο που είναι η οικονομική διευκόλυνση του δανειολήπτη, ώστε να μπορεί να κινείται με μεγαλύτερη ευκολία στην αγορά χωρίς τον κίνδυνο να αποκλειστεί οριστικά από αυτήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλεξανδρίδου Ε., “Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, ελληνικό και κοινοτικό”, τ. ΙΙ, 1996, εκδόσεις Σάκκουλα

Βενιέρης Ι./Κατσάς Θ., “Εφαρμογές του Ν. 3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα”, Νομική Βιβλιοθήκη

Δέλλιος Ι., “Προστασία των καταναλωτών και σύστημα ιδιωτικού δικαίου, Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας”,τ.Ι, εκδόσεις Σάκκουλα, 2005

Καράκωστας Ι., “Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή”,Νομική Βιβλιοθήκη

Κοτζάμπαση Αθ., “Οι απαλλακτικές ρήτρες στους ΓΟΣ”, 2001

Κρητικός Α., “Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις – Ν.3869/2010”, Αθήνα, 2011

Κρητικός Α., «Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με βάση το Ν. 3869/2010, όπως ισχύει μετά τις επελθούσες νομοθετικές μεταβολές», Δεύτερη έκδοση,Αθήνα,2012

Λιβαδά Χ., “Το νέο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταναλωτική πίστη”, 2008

Μακρής Δ., «Κατ' άρθρο ερμηνεία Ν. 3869/2010», Πρώτη έκδοση, 2011

Παπαϊωάννου, “Η προστασία του καταναλωτή στο ουσιαστικό ευρωπαϊκό δίκαιο της καταναλωτικής πίστης”, 2007

Περάκης Ε., «Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου»,Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη,2011

Πουλιάδης Α., “Συλλογική αγωγή και προστασία του καταναλωτή”, 1990, εκδ. Σάκκουλας Θεσσαλονίκη

Σπυριδάκης Ι./ Γεωργιακάκη Ε., “Ρύθμιση Οφειλών Υπερχρεωμένων Φυσικών Προσώπων (ν.3869/2010)”, εκδόσεις. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2011

Τσίρος Σ., “Πιστωτική κάρτα”, Νομική Βιβλιοθήκη,2007

Ψυχομάνης, “Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων”, τεύχος Ι, 6η έκδοση 2008, αρ. 115 επ,

ΞΕΝΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Kilborn J., Expert recommendations and the evolution of European best practices for the treatment of over indebtedness.

Ramsay I., Different systems of treatment of over-indebtedness in EU: commonalities and differences, Regional and local treatment, prevention and assessment of over-indebtedness, European Conference Report 30.9-1.10/2010 (Namur – Belgium).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ασίκης Μ., Περάκης Ε., ΠΠρΑθ 1119/2002, ΔΕΕ 2003

Δούβλης Β., ΕΤρΑξΧρΔ 1999

Δωρής Φ. ΠπρΑθ 3356/97, ΝοΒ, 1998

Θεοχαροπούλου Ζ. Εγγυητής σε εμπορική απαίτηση: προστασία και ευθύνη του βάσει του Ν.3869/2010 για την αστική πτώχευση, ΕφΑΔ 2011

Θεοχαροπούλου Ζ. Η νέα οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταναλωτική πίστη, ΔΕΕ 3/2008, 2008

Λαδάς Δ., Το γλωσσικό ζήτημα των Γ.Ο.Σ., ΔΕΕ 1996

Λιβαδά Χ. Η έννοια του προστατευτέου καταναλωτή σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, 2005, ΔΕΕ 11/2005

Παπαστάμου Χ., ΕιρΑθ 15/Φ1/2011, “Ζητήματα ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων νοικοκυριών”, ΝοΒ, τόμος 59, τεύχος 6, Ιούλιος-Αύγουστος 2011

Πελένη-Παπαγεωργίου. Η νέα οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις καταναλωτικές συμβάσεις, ΝοΒ,2010

Πελένη-Παπαγεωργίου Α., Η νέα οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις καταναλωτικές συμβάσεις, ΝοΒ, 2010, τόμος 58, τεύχος 2

Περάκης. Σύγχρονα προβλήματα της διαφήμισης, Πρακτικά 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ελλήνων Εμπορικόλογων, 1999

Πυροβέτσης Μ., Προστασία του καταναλωτή- Γενικοί όροι- Γενικοί καταχρηστικοί όροι των Συναλλαγών με τους καταναλωτές, Αρμ 1996

Ρούσσος Κλ., Υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, Δομή και λειτουργία του ν. 3869/2010 Εφ ΑΔ 2010,

Τασίκας, Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή στην παροχή καταναλωτικής πίστης, ΝοΒ, Τόμος 59 Τεύχος 11, 2011

Τασίκας, Η ενσωμάτωση στο εσωτερικό δίκαιο προστασίας του καταναλωτή του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ για την καταναλωτική πίστη υπό το πρίσμα του εναρμονιστικού της προτύπου, ΧρηΔικ 2009

Χιωτέλλης, Προσωπικά δεδομένα και πιστοληπτική ικανότητα, ΧρηΔικ 2010

Χριστακάκου, ΠΠρΑθ 7241/1999, ΝοΒ, 2000

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΑΠ 1219/2001

ΑΠ 1692/1998

ΑΠ 668/2007

ΑΠ 1614/1999

ΕιρΑθ 34/2011

ΕιρΑθ 143/2011

ΕιρΑθ 102/2011

ΕιρΑθ 68/2011

ΕιρΑθ 54/20114

ΕιρΑθ 101/Φ436/2012

ΕιρΧαλαν. 4/2011

ΕιρΘηβών 3/2011

ΕιρΧαλαν. 6/2011

ΕιρΝίκαιας 9/2011

ΕιρΘεσ 8021/2011

ΕιρΛαυρίου 178/2011

ΕιρΚαλύμνου 1/2012

ΕφΑθ 4902/2001

ΕφΑθ 5253/2003

ΕφΑθ 6291/2000

ΕφΑθ 8217/2006

ΕφΘεσ 1479/1999

ΕφΘεσ 899/1998

ΕφΠατρα 692/2003

ΕφΔωδ. 93/2008

ΕιρΘεσ 6547/2011

ΕιρΧαλαν. 1/2011

ΜΠρΑθ 2772/2002

ΠΠρΑθ 3229/1996

ΠΠρΑθ 3068/2003

ΠΠρΑθ 1119/2002

ΠΠρΑθ 1208/1998

ΠΠρΑθ 3356/1997

ΠΠρΑθ 711/2007
ΠΠρΑθ 961/2007
ΠΠρΘεσ 12504/2006

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<http://www.bankofgreece.gr>
<http://www.ekpizo.gr>
<http://www.capital.gr>
<http://teiresias.gr>
<http://epixeireite.duth>

ΛΟΙΠΕΣ ΠΗΓΕΣ

Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας
Οδηγία 2008/48/ΕΚ
Οδηγία 93/13/ΕΟΚ
Οδηγία 2002/65/ΕΚ
Οδηγία 1997/7/ΕΚ
Οδηγία 1998/27/ΕΚ